

Tyylikärs käännös:
**Jane Austenin romaanin *Pride and Prejudice* [1813]
neljän erilaisen suomennoksen kerrontatyylin vertailu**

Marja Ruotsalainen

Pro gradu -tutkielma

Englannin kieli, käännösviestinnän opintopolku

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu 2020

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos / Humanistinen tiedekunta

RUOTSALAINEN, MARJA: Tyylikäs käännös: Jane Austenin romaanin *Pride and Prejudice* [1813] neljän erilaisen suomennoksen kerrontatyylin vertailu

Pro gradu -tutkielma, 61 s., 36 liites.

Englannin kieli, käännösviestinnän opintopolku

Maaliskuu 2020

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka läheisesti Jane Austenin romaanin *Pride and Prejudice* [1813] neljän erilaisen suomennoksen kerrontatyyliä vastaavat alkuteoksen kerrontatyyliä ja millaisia tyylieroja eri suomennosversioiden väliltä löytyy.

Tutkimusaineisto koostuu englanninkielisen alkuteoksen ja sen eri suomennosversioiden kertovista osuuksista poimituista tekstinäytteistä. Kyseessä ovat O. A. Joutsenen (1922), Sirkka-Liisa Norko-Turjan (1947) ja Kersti Juvan (2013) suomennokset sekä Päivö Taubertin (1949) tarkistama versio Norko-Turjan suomennoksesta, jotka kaikki on julkaistu nimellä *Ylpeys ja ennakkoluulo*.

Tutkimusmetodina on käytetty tekstin lähilukuun perustuvaa vertailevaa tekstianalyysia ja teoreettisena tukena Leechin ja Shortin heuristista menetelmää tekstin tyylipiirteiden määrittämiseksi sekä vapaaseen epäsuoraan esitykseen liittyvää kerronnan teoriaa.

Leksikaalisten ja syntaktisten käännössiirtymien analyysin perusteella suomennokset erosivat huomattavimmin toisistaan 1) lähtö- ja kohdetekstin merkityksen vastaavuuden ja 2) lähtö- ja kohdekielen konventioiden vaikutuksen osalta. Joutsenen suomennos osoittautui suurpiirteisimmäksi, Norko-Turjan sanasanaiseksi ja Juvan idiomaattisimmaksi. Taubertin tarkistamassa versiossa puolestaan korostui oikeakielisuus. Juvan suomennos asettui kaikkein lähimmäksi ideaalista suomennosta, joka vastaa merkitykseltään lähtötekstiä, mutta noudattaa ilmaisultaan suomen kielen sisäsyntyisiä konventioita.

Tutkimus nosti esiin äidinkielen erinomaisen hallinnan ensisijaisuuden pyrittäessä tyylikkäisiin kaunokirjallisiin suomennoksiin. Suomentajan on siis irtauduttava englannin lauserakenteista ja ammennettava suomen kielen omasta ilmaisuvälineistöstä, jotta suomennos voisi tuottaa lukijalle yhtä antoisan lukuelämyksen kuin kotimainen kaunokirjallisuuskin.

Asiasanat: englannin kieli, kaunokirjallisuus, kerronta, käännökset, käännöskirjallisuus, käännöstiede, kääntäminen, suomen kieli, tapaustutkimus, tekstianalyysi, tyyliintutkimus, vertaileva tutkimus

Taulukot:

1 Aikamuotojen ja persoonapronominien muutokset	6
2 Deiktisten ilmausten muutokset	7
3 Tekstinäytteiden virkemäärät	31
4 Taubertin korjauksia Norko-Turjan suomennokseen	41

Kuviot:

1 <i>Ylpeys ja ennakkoluulo</i> -suomennokset tyylikartalla	50
---	----

Lyhenteet:

Jou	Joutsen (1922)
Juv	Juva (2013)
KT	Kohdeteksti
LT	Lähtöteksti
Nor	Norko-Turja (1947)
ST	Source Text
Tau	Taubert (1949)
TT	Target Text

Sisällys

Taulukot ja lyhenteet

1 Johdanto	1
2 Tyyli kaunokirjallisuuden kääntämisessä	3
2.1 Tekstin tyylipiirteiden analysointi	3
2.1.1 Leechin ja Shortin heuristinen menetelmä	3
2.1.2 Kerronnan teoria: vapaa epäsuora esitystyyli	5
2.2 Kaunokirjallisuuden kääntämiseen liittyvä tutkimus	8
2.2.1 Käännössiirtymät ja kääntämisen universaalit	8
2.2.2 Käännössiirtymät vapaassa epäsuorassa esityksessä	10
3 Jane Austenin romaanin <i>Pride and Prejudice</i> [1813] neljän erilaisen suomennoksen kerrontatyylin vertailu	14
3.1 Tutkimuskysymys, -aineisto ja -metodi	14
3.2 Tutkimustulokset	15
3.2.1 Leksikaaliset käännössiirtymät	15
3.2.1.1 Eksplisiittistyneet eli tarkentuneet ilmaisut	16
3.2.1.2 Voimistuneet, värittyneet, liioitellut ja vapaasti mukaillut ilmaisut	20
3.2.1.3 Lieventyneet ilmaisut	23
3.2.1.4 Tiivistyneet ilmaisut	24
3.2.1.5 Erikoiset ilmaisut	26

3.2.1.6 Mahdolliset käännösvirheet	27
3.2.2 Syntaktiset käännössiirtymät	30
3.2.2.1 Virkerytmi	30
3.2.2.2 Symmetria	33
3.2.2.3 Interferenssi	34
3.2.3 Muutoksia kerronnan näkökulmassa	35
3.2.3.1 Eksplisiittistytminen	36
3.2.3.2 Konventionaalistuminen: passiivin korvaaminen aktiivilla	37
3.2.3.3 Yksinkertaistuminen: tulkinnanvaran poisto	37
3.2.3.4 Puhekielenomaisten ilmaisujen käyttö	38
3.2.4 Norko-Turjan suomennoksen kahden eri version vertailu	39
3.2.4.1 Suomennosten tarkistamisesta	39
3.2.4.2 Muutosten luokittelu	40
3.2.4.3 Muutosten lähempi tarkastelu	41
3.3 Tutkimustulosten synteesi	50
4 Lopuksi	54
Lähteet	57
Liite 1: Tekstinäytteet	
Liite 2: Leksikaaliset käännössiirtymät	
Liite 3: Taubertin korjaukset Norko-Turjan suomennokseen	
Liite 4: Englanninkielinen lyhennelmä	

1 Johdanto

Kaunokirjallisuuden kääntäminen on sanataidetta. Taitava kääntäjä onnistuu kääntämään lähtötekstin kohdekielille niin, että kohdekielinen lukija voi saada käännöksestä samankaltaisen lukuelämyksen kuin lähtökielinen lukija alkuperäisteoksesta. Lukuelämykseen puolestaan vaikuttaa olennaisesti kirjailijan kirjoitustyyli eli tapa käyttää kieltä. Kaunokirjallisen romaanin tyyli on osiensa summa: sanaston ja lauserakenteiden muodostama yhtenäinen kokonaisuus. Merkitykset syntyvät sekä siitä, *mitä* sanotaan, että siitä, *miten* sanotaan. Esimerkiksi ironisissa ilmauksissa tarkoitetaan usein päinvastaista kuin sanotaan. Konteksti ratkaisee.

Pohdin tässä englannin kääntämisen pro gradu -tutkielmassani kaunokirjallisen teoksen tyylipiirteiden kääntämiseen liittyviä kysymyksiä. Pyrin selvittämään, millaisia tyyliseikkoja kaunokirjallisuuden suomentamisessa olisi syytä ottaa huomioon pyrittäessä tyylikkäisiin käännöksiin. Pohdiskelen tätä yleisluonteista kysymystä yksittäisen tapaustutkimuksen avulla vertaamalla toisiinsa Jane Austenin *Pride and Prejudice* -romaanin [1813] neljän erilaisen suomennoksen kerronnan tyylipiirteitä suhteessa alkuteokseen. Kyseisen romaanin ovat vuorollaan suomentaneet Otto Aleksanteri Joutsen (1922), Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947) ja Kersti Juva (2013). Norko-Turjan suomennoksesta on lisäksi julkaistu uudempi, Päivö Taubertin tarkistama versio vuonna 1949. Kaikki suomennokset on julkaistu nimellä *Ylpeys ja ennakkoluulo*.

Tutkimukseni teoreettisena tukena käytän Geoffrey N. Leechin ja Michael H. Shortin teoksessaan *Style in Fiction* (1981) esittämiä kaunokirjallisen tyylin analysointimetoodeja, kuten tekstin tyylipiirteiden määrittämiseen soveltuvaa heuristista tekstianalyysia. Lingvistisen analyysin lisäksi arvioin suomennoksia narratologisesta eli kerronnan teorian näkökulmasta kiinnittäen huomiota vapaan epäsuoran esitysmuodon tarjoamaan mahdollisuuteen tuottaa tekstiin erityisiä sävyjä, kuten huumoria ja ironiaa. Käyttämäni tutkimusmetodi on siis kuvattu luvun 2 teoriaosuudessa, johon viitataan myös tapaustutkimukseni lyhyessä esittelyssä luvussa 3.1.

Tutkimukseni lukeutuu deskriptiivisen käännöstuotteisiin kohdistuvan käännöstudkimuksen piiriin. Näin ollen tutkimuksessa ei puututa suomentajien taustoihin, vaan suomennosten tyylikkyyttä tarkastellaan puhtaasti tekstilähtöisesti. Tutkimuksen taustaksi esittelen luvussa 2.2 lyhyesti

käännöstutkijoiden tekemiä universaaleja havaintoja kohdekielisten ilmaisujen eksplisiittistymisestä eli tarkentumisesta, konventionaalistumisesta eli tavanomaistumisesta sekä yksinkertaistumisesta. Lisäksi nostan esiin tutkijoiden havaintoja siitä, kuinka kerronnan näkökulma on saattanut muuttua suomennettaessa vapaata epäsuoraa esitystä sisältäviä lähtötekstejä.

Analysoin tekstinäytteiden kerrontatyyliä etsimällä vastauksia kysymyksiin *mitä, miten ja mistä näkökulmasta?* Koska kerronnan tyyliä on luontevaa analysoida nimenomaan kertovista osuuksista, olen rajannut kertovien osuuksien väliin jäävät henkilödialogit tutkimusaineiston ulkopuolelle. Analysoitaviksi teksteiksi olen valinnut satunnaisesti alkuteoksen ensimmäisen ja toisen osan toisen luvun ja niiden eri suomennosversiot. Lukujen kertovat osuudet olen jakanut yhden kappaleen pituisiksi tekstinäytteiksi, jotka löytyvät kaikkine suomennosversioineen tämän tutkimuksen liitteestä (Liite 1).

Tutkimuksen tulokset on raportoitu luvussa 3.2 ryhmiteltyinä leksikaalisiin käännössiirtymiin, syntaktisiin käännössiirtymiin ja muutoksiin kerronnan näkökulmassa. Tutkimustuloksissa esittelen lisäksi erikseen Norko-Turjan alkuperäisen ja tarkistetun suomennosversion välisiä eroja. Samassa yhteydessä valotan suomen kielen huoltoon liittyviä historiallisia tekijöitä, jotka lienevät vaikuttaneet Norko-Turjan suomennoksen varhaiseen tarkistamiseen.

Luvun 3.3 synteessä suhteutan tarkastellut suomennokset toisiinsa niille ominaisimpien tyylipiirteiden perusteella. Suomennosten välisten tyyllisten erojen havainnollistamiseksi esitän graafisen mallin (kuvio 1), jossa käännöksen tyyliä kuvaavat a) lähtö- ja kohdetekstin merkityksellisen vastaavuuden ja b) kohdetekstissä käytetyn kielen idiomaattisuuden asteet.

Lopuksi kerron luvussa 4, kuinka suomennostekstien vertaileva lähiluku johti oivallukseeni äidinkielen erinomaisen hallinnan ensisijaisuudesta tyylikkaiden suomennosten synnyttämisessä. Kysymys kaunokirjallisen suomentamisen laadusta nousikin hiljakkoin suuren yleisön tietoisuuteen, kun Suomalaisen Kirjallisuuden Seura julkaisi Kersti Juva kirjan *Löytöretki suomeen* (2019). Sikäli omakin tutkimukseni osui ajan hermoon.

2 Tyyli kaunokirjallisuuden kääntämisessä

2.1 Tekstin tyylipiirteiden analysointi

Kaunokirjallisuuden kääntäjät ja kääntämisen tutkijat voivat luontevasti käyttää teoksen *tyylin* analysointiin kielen- ja kirjallisuudentutkimuksen yleisiä lähestymistapoja ja käsitteitä. Tekstin tyyliä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta, sillä yksittäisen kaunokirjallisen tekstin yksilöllinen tyyli on lukuisista osatekijöistä muodostuva kokonaisuus. Tässä tutkimuksessani tarkoitan tekstin tyyllillä yksinkertaisesti kirjoittajan tapaa käyttää kieltä.

2.1.1 Leechin ja Shortin heuristinen menetelmä

Tekstin tyyliä voidaan havainnoida tekstistä esiin nousevien erityisten *tyylipiirteiden* kautta. Leech ja Short lähtevät tyyliä koskevissa pohdinnoissaan siitä, että koska kieli itsessään on monitasoista, voidaan kielen käyttöäkin analysoida usealla eri tasolla kuten *semanttisella, syntaktisella ja grafologisella tasolla* (Leech ja Short 1981, 136). Semanttisella tasolla kiinnitetään huomiota sanojen merkityksiin, syntaktisella tasolla lauserakenteista eli sanojen keskinäisestä esitysjärjestyksestä syntyviin merkityksiin ja grafologisella tasolla tekstin graafisen muotoilun ja asettelun esiin tuomiin merkityksiin. Esimerkiksi kursivoinnilla voidaan tekstistä nostaa esiin erityisen merkityksellisiä eli kohosteisia kohtia.

Leech ja Short toteavat, että koska kaunokirjallisen teoksen funktio on ensisijaisesti esteettinen, kirjailijan valitsemat semanttiset, syntaktiset ja grafologiset ratkaisut pohjautuvat kaunokirjalliseen teokseen itseensä, eivätkä pyri täyttämään mitään teoksen ulkopuolista funktiota (Leech ja Short 1981, 138). Vaikka kirjoittaja pyrkisikin vaikuttamaan lukijoihin, tekstin merkityksen luo lopulta lukija itse. Eri lukijat voivat lisäksi löytää yhdestä ja samasta tekstistä erilaisia merkityksiä.

Yksittäisen kaunokirjallisen teoksen tyylipiirteitä voidaan lähteä etsimään vaikkapa kokeilemalla, esimerkiksi käyttämällä Leechin ja Shortin *heuristista* tekstianalyysia. Tekstin tyypilliset tyylipiirteet voidaan määrittää vastaamalla Leechin ja Shortin käyttämään kysymyssarjaan, johon sisältyy kymmeniä eri kysymyksiä. Kysymykset on jaettu neljään kielelliseen ja tyyllilliseen pääkategoriaan (A–D) ja useisiin alakategorioihin. Menetelmän havainnollistamiseksi olen poiminut kustakin kategoriasta yhden esimerkkikysymyksen seuraavaan listaan (Leech ja Short 1981, 75–80, oma suomennokseni):

A: Leksikaaliset kategoriat

- 1. Yleispiirteet:** Onko sanasto yksinkertaista vai monimutkaista; muodollista vai arkityylistä; kuvailevaa vai arvioivaa; yleistä vai erityistä?
- 2. Substantiivit:** Ovatko substantiivit abstrakteja vai konkreettisia?
- 3. Adjektiivit:** Esiintyykö adjektiiveja paljon?
- 4. Verbit:** Ovatko verbit staattisia vai dynaamisia?
- 5. Adverbit:** Mitä semanttisia tehtäviä adverbeilla on (ilmaisevatko ne aikaa, paikkaa, tapaa, suuntaa, määrää tms.)?

B: Kieliopilliset kategoriat

- 1. Lause- ja virketyypit.** Käyttääkö kirjoittaja ainoastaan väitelauseita vai niiden lisäksi kysymyksiä, käskyjä, huudahduksia tai vajaita lauseita (kuten verbittömiä lauseita)?
- 2. Lauserakenteet.** Ovatko lauseet enimmäkseen yksinäislauseita vai yhdyslauseita?
- 3. Lausetyypit.** Millaisia sivulauseita kirjoittaja käyttää: relatiivilauseita, adverbiaalilauseita vai erilaisia nominaalilauseita (kuten että-lauseita, kysymyslauseita ym.)?
- 4. Lauseenjäsenet.** Liittyykö lauseenjäseniin mitään erityistä (esim. paljon objekteja, predikatiiveja, adverbiaaleja, transitiivi- tai intransitiiviverbejä)?
- 5. Substantiivilausekkeet.** Onko substantiivilausekkeissa paljon etu- tai jälkimääritteitä?
- 6. Verbi-ilmaukset.** Liittyykö verbien aikamuotoihin tai modalisuuteen jotain erityistä?
- 7. Muut lausekkeet.** Liittyykö muihin lausekkeisiin (kuten prepositio-, adverbiaali- tai adjektiivilausekkeisiin) mitään erityistä?
- 8. Sanaluokat.** Käytetäänkö joidenkin sanaluokkien sanoja erityisellä tavalla (esim. minä ja me -pronomineja)?
- 9. Yleispiirteet.** Käytetäänkö jotain kieliopillista kategoriaa jossakin erityisessä tarkoituksessa (esim. komparatiiveja ja superlatiiveja tai puhekielenomaisia lauserakenteita)?

C: Kielikuvat ym.

- 1. Kieliopillinen ja sanastollinen toisto.** Esiintyykö tekstissä sanojen tai lauseiden muotoon tai rakenteeseen liittyvää toistoa (anaforia¹, parallelismia² yms.) tai peilikuvioita (kiasmeja³)?

---

¹ **Anafora:** ”sanan tai lausekäänteiden painokas toistaminen peräkkäisten lauseiden tai säkeiden alussa”. (<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:anafora>. Luettu 7.3.2018.)

² **Parallelismi:** ”samansuuntaisuus tai yhdenmukaisuus retorisenä kuviona”. (<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:parallelismi>. Luettu 7.3.2018.)

2. Fonologia. Esiintyykö tekstissä äänteisiin liittyviä loppusointuja eli riimejä, alkusointuja eli allitteraatiota, assonanssia⁴ tms.?

3. Troopit eli kielikuvat. Löytyykö tekstistä vakiintuneesta kielenkäytöstä poikkeavia ilmaisuja (esim. neologismeja eli uudissanoja, poikkeavia kollokaatioita⁵ tai semanttisia, syntaktisia, fonologisia tai grafologisia poikkeamia)?

D: Konteksti ja koheesio

1. Koheesio. Onko lauseet sidottu toisiinsa loogisten konjunktioiden (esim. rinnastuskonjunktioiden) tai konnektoreiden (esim. adverbien) avulla vai selittyvätkö lauseiden väliset suhteet implisiittisesti?

2. Konteksti. Onko henkilön puhe ja ajatukset ilmaistu suorina lainauksina (suoran esityksen avulla) vai muulla tavoin (esim. epäsuoran tai vapaan epäsuoran esityksen kautta)?

2.1.2 Kerronnan teoria: vapaa epäsuora esitystyyl

Yksittäisestä kaunokirjallisesta tekstistä esiin nousevien leksikaalisten ja kielipiillisten sekä kielikuviin, kontekstiin ja koheesioon liittyvien kielentutkimuksellisten tyylipiirteiden lisäksi tekstin tyyliä voidaan analysoida kirjallisuudentutkimuksen piirissä kehittyneen kerronnan teorian eli *narratologian* avulla. Narratologia käsittelee erilaisia kerronnan rakennetta kuvaavia muotoja, joita määrittävät fiktiivisen tekstin ja sen kertojan ja henkilöiden väliset hierarkkiset suhteet: ”kertoja kertoo, että henkilöt havaitsevat, ja teksti esittää, kuinka kertoja kertoo, että henkilöt havaitsevat” (Tammi 1992, 10–11). Kerronnan muodoista etenkin niin sanottu *vapaa epäsuora kerronta* eli *vapaa epäsuora esitys* on tyylin tutkimuksen kannalta merkittävä esitysmuoto, koska sen avulla tekstiin voidaan tuottaa erilaisia sävyjä.

Vapaata epäsuoraa esitystä nimitetään toisinaan myös *eläytymisesitykseksi* (saks. *erlebte Rede*), koska siinä näkökulma siirtyy jokseenkin huomaamatta hänkerronnasta kuvatus henkilön tajuntaan (Hosiaislouma 2003, 190). Lukija päästetään lähelle roolihenkilön ajatusmaailmaa, mutta samalla kertoja tarkkailee kyseistä henkilöä tämän ulkopuolelta. Vapaalle epäsuoralle esitykselle onkin ominaista niin sanottu kaksiaäänisyys (engl. *dual voice*), jossa kertojan ja roolihenkilön äänet

---

³ **Kiasmi:** ”symmetrinen retorinen kuvio, jossa kaksi virkerakenteen puoliskoa toistaa käänteisessä järjestyksessä toistensa pääelementit”.

(<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:kiasmi>. Luettu 7.3.2018.)

⁴ **Assonanssi:** ”samojen vokaalien esiintyminen peräkkäisissä sanoissa”.

(<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:assonanssi>. Luettu 7.3.2018.)

⁵ **Kollokaatio:** ”usein yhdessä esiintyvien sanojen muodostama kokonaisuus”.

(<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:kollokaatio>. Luettu 7.3.2018.)

kuuluvat samanaikaisesti tai limittyvät toisiinsa (Kantokorpi 2009, 169; Tiittula ja Nuolijärvi 2013, 22). Antamalla roolihenkilön ja kertojan äänten kuulua samanaikaisesti kirjailija voi tuottaa tekstiinsä ironisia ja empaattisia sävyjä (Kantokorpi 2009, 170).

Leech ja Short luonnehtivat vapaata epäsuoraa esitystä suoran ja epäsuoran esityksen välimuodoksi, jolle on ominaista menneen aikamuodon ja 3. persoonan käyttö (Leech ja Short 1981, 325). He pidättyvät kuitenkin yksityiskohtaisemmista kielipiillisistä määrittelyistä ja pitävät riittävänä kriteerinä ilmaisun tyyllillistä sijoittumista vapaan ja epäsuoran esityksen välimaastoon (Leech ja Short 1981, 329–330). Yleisesti ottaen vapaan epäsuoran kerronnan voikin tunnistaa siihen sisältyvistä puhekielisyyttä osoittavista sanastollisista ja rakenteellisista ilmauksista.

Kantokorpi havainnollistaa vapaan epäsuoran kerronnan lingvistisiä tunnusmerkkejä seuraavilla esimerkeillä (ks. taulukot 1 ja 2):

suora kerronta <i>preesens:</i>	epäsuora <i>imperfekti:</i>	vapaa epäsuora <i>imperfekti:</i>
Pekka sanoi: ”Minä rakastan sinua.”	Pekka sanoi rakastavansa häntä.	Pekka rakasti häntä.
<i>imperfekti:</i>	<i>pluskvamperfekti:</i>	<i>pluskvamperfekti:</i>
Pekka sanoi: ”Rakastin häntä.”	Pekka sanoi rakastaneensa häntä.	Pekka oli rakastanut häntä.

Taulukko 1 Aikamuotojen ja persoonapronominien muutokset.

Taulukosta 1 (Kantokorpi 2009, 166–167) voidaan todeta, että siirryttäessä suorasta kerronnasta epäsuoraan tai vapaaseen epäsuoraan kerrontaan verbien preesens-aikamuoto muuttuu imperfektiksi ja imperfekti pluskvamperfektiksi. Lisäksi suorassa kerronnassa käytetyt ensimmäisen ja toisen persoonan pronominit *minä* ja *sinä* muuttuvat epäsuorassa ja vapaassa epäsuorassa kerronnassa kolmannen persoonan *hän*-pronomineiksi. Vapaassa epäsuorassa kerronnassa sanojaa tai ajattelijaa ei myöskään osoiteta erikseen johtolauseella tai muulla fraasilla.

Taulukosta 2 (Kantokorpi 2009, 167) puolestaan voidaan havaita, että siirryttäessä suorasta epäsuoraan kerrontaan ajan ilmaukset *nyt* ja *huomenna* muuttuvat muotoon *silloin* ja *seuraavana päivänä*, mutta siirryttäessä vapaaseen epäsuoraan kerrontaan ajan ilmaukset pysyvät muuttumattomina.

suora kerronta	epäsuora	vapaa epäsuora
<i>nyt:</i> Hän sanoi: ”Asun nyt Ivalossa.”	<i>silloin:</i> Hän sanoi asuneensa silloin Ivalossa.	<i>nyt:</i> Hän asuu nyt Ivalossa.
<i>huomenna:</i> Hän sanoi: ”Asun huomenna Ivalossa.”	<i>seuraavana päivänä:</i> Hän sanoi asuvansa seuraavana päivänä Ivalossa.	<i>huomenna:</i> Huomenna hän asuisi Ivalossa.

Taulukko 2 Deiktisten ilmausten muutokset.

Suorasta epäsuoraan kerrontaan siirryttäessä muuttuvat siis niin aikamuodot, persoonapronominit kuin deiktiset eli aikaa ja paikkaa osoittavat ilmauksetkin. Vapaan epäsuoran kerronnan tunnistaminen ei ole kuitenkaan aina yksinkertaista eikä yksiselitteistä, koska lingvististen tunnusmerkkien lisäksi kyse on tekstin tulkinnasta.

Pekka Tammi käyttää vapaasta epäsuorasta esityksestä nimitystä *kertojan ja henkilön diskurssi* (Tammi 1992: 31–34). Tammen mukaan kyseisen kerrontamuodon *epäsuoruutta* kuvaavia tunnusmerkkejä ovat esimerkiksi lainausmerkkien puuttuminen ja 3. persoonan käyttö menneessä aikamuodossa (Tammi 1992, 36–42). Kerronnan *vapautta* ilmentäviä piirteitä puolestaan ovat esimerkiksi johtolauseen puuttuminen, deiktiset eli aikaan ja paikkaan liittyvät ilmaukset, leksikaaliset täyteilmaisut ja syntaksiin eli lauserakenteeseen liittyvät tunnusmerkit – kuten kysymys, huudahdus, puhekielisyyden jäljittely ja toisto – sekä idiomit ja tyyli (Tammi 1992, 42–53). Tammikin toteaa kuitenkin, että vapaata epäsuoraa esitystä ei voida määrittää pelkin lingvistisin kriteerein, vaan kerrontatavan tunnistamisessa joudutaan tukeutumaan pitkälti tekstin tulkintaan (Tammi 1992, 35).

Tekstin tulkinnassa otetaan huomioon kielellisten tunnusmerkkien lisäksi tai niiden sijaan myös translingvistiset eli kielenulkoiset merkit, jollaisia Tammen mukaan voivat olla esimerkiksi romaanihenkilöiden tekemät havainnot sekä heistä välittyvät arvot ja asenteet (Tammi 1992, 54). Tekstin tulkinnassa auttavat lisäksi tekstistä löytyvät kontekstuaaliset vihjeet. Tammi toteaa, että moderneista proosateksteistä voidaan erottaa segmenttejä, joista osa heijastaa roolihenkilöiden subjektiivista kokemusmaailmaa ja osa kertojan näkökulmaa. Lisäksi joissakin segmenteissä näkökulmat voivat sulautua toisiinsa (Tammi 1992, 56–57).

2.2 Kaunokirjallisuuden kääntämiseen liittyvä tutkimus

2.2.1 Käännössiirtymät ja kääntämisen universaalit

Kaunokirjallisten käännösten tutkimuksessa on tutkimusmetodina käytetty yleensä vertailevaa tekstianalyysia. Vertaamalla lähtö- ja kohdetekstiä toisiinsa on voitu tarkastella käännösprosessissa tapahtuneita kielellisiä muutoksia eli *käännössiirtymiä* (*shifts*). Käännössiirtymän käsitteen otti alun perin käyttöön Catford teoksessaan *A Linguistic Theory of Translation* (1965) (Munday 2008, 60). Sittemmin käännössiirtymiä on luokiteltu käännöstutkimuksessa monin eri tavoin.

Käännössiirtymien tutkimus on synnyttänyt hypoteeseja niin sanotuista *kääntämisen universaaleista*, joilla tarkoitetaan sellaisia periaatteita kaikille käännöksille yhteisiä piirteitä, joita esiintyy kieliparista riippumatta. Tällaisiksi universaaleiksi on esitetty muun muassa ilmaisujen *eksplisiittistymistä*, *konventionaalistumista* ja *yksinkertaistumista*. Käännöstutkimuksessa on lisäksi tapana erottaa toisistaan Chestermanin tapaan niin sanotut S-tyypin (*source text*) universaalit, jotka liittyvät lähtö- ja kohdekielisten tekstien välisiin eroihin, ja T-tyypin (*target text*) universaalit, jotka liittyvät kohdekielelle käännettyjen ja alun perin kohdekielisten tekstien välisiin eroihin (Chesterman 2004, 7).

Kääntämisen universaaleihin liittyvä terminologia on yhä osittain vakiintumatonta, ja kategorioiden määritelmässä esiintyy päällekkäisyyksiä. *Eksplisiittistymisellä* tarkoitetaan yleisesti kohdetekstin ilmaisujen tarkentumista lähtötekstiin verrattuna. Eksplikointia on käännöstutkimuksessa (Klaudy 1996) jaoteltu edelleen *pakolliseen eksplikointiin*, joka johtuu lähtö- ja kohdekielten välisistä rakenteellisista eroista, *valinnaiseen eksplikointiin*, jolla tavoitellaan sujuvaa ilmaisua, ja *pragmaattiseen eksplikointiin*, jolla selitetään kulttuurisidonnaisia ilmiöitä. Esimerkkeinä valinnaisesta eksplikoinnista Klaudy mainitsee tekstin sidosteisuutta lisäävien kohesiivisten elementtien käytön sekä substantiivilausekkeita edeltävien pitkien ja raskaiden määritteiden korvaamisen sivulauseella.

Vehmas-Lehto on huomauttanut Klaudyn kategorioiden olevan osittain päällekkäisiä, sillä ainoastaan pakollinen ja valinnainen eksplikointi ovat toisensa poissulkevia. Hän onkin ehdottanut valinnaisen eksplikoinnin jakamista alakategorioihin, joista yksi voisi olla pragmaattinen eksplikointi. Vehmas-Lehto pitää valinnaista eksplikointia kiinnostavana tutkimuskohteena, koska se valottaa

kääntäjien suhtautumista implisiittistämiseen, eksplisiittistämiseen ja erilaisiin eksplikoitistategioihin (Vehmas-Lehto 2001, 227–228).

Konventionaalistuminen ja *yksinkertaistuminen* ovat niin ikään osittain päällekkäisiä ilmiöitä. Konventionaalistumisella tarkoitetaan kohdetekstin tavanomaistumista lähemmäksi kohdekielen normeja (Kuusi 2006, 124). Sekä konventionaalistuminen että yksinkertaistuminen voivat olla niin syntaktista eli lauserakenteisiin liittyvää kuin leksikaalistakin eli sanastoon liittyvää. Konventionaalistuminen voi liittyä myös välimerkkien käyttöön ja tekstin järjestelyyn. Kohdetekstin konventionaalistuminen voi johtua esimerkiksi kömpelöiden virkerakenteiden välttämisestä. Toisaalta esimerkiksi pitkän virkkeen jakaminen useammaksi voidaan luokitella myös syntaktiseksi yksinkertaistumiseksi. Vastaavasti lähtökielisen leksikaalisen valinnan korvaaminen kohdekielelle tutummalla vastineella voidaan luokitella leksikaaliseksi yksinkertaistumiseksi. Toiston välttämistä taas on tutkittu sekä yksinkertaistumisen alakategoriana että erillisenä kääntämisen universaalina (Kuusi 2006, 125).

Vaikka kääntämisen universaaleiksi esitettyjen ilmiöiden yleispätevyyttä ei olekaan kyetty todistamaan, kyseisten kääntämisessä toistuvasti esiintyvien ilmiöiden luokittelun kehittymisen voidaan katsoa edistäneen käännytutkimusta. Viime vuosina käännytutkijoiden mielenkiinto onkin siirtynyt universaalihypoteesien testaamisesta kääntämisen universaaleiksi nimitettyjen ilmiöiden seurauksiin, kuten eksplisiittistymisen ja konventionaalistumisen aiheuttamaan kaunokirjallisten tekstien näkökulmarakenteen kaventumiseen käännytöksissä.

Yksittäisten käännytösten tyyli- ja muotoilun tutkimuksen lisäksi käännytössiirtymien käsitettä on käytetty apuna kääntäjien persoonallisen käännytystyylin tutkimuksessa. Esimerkiksi Suomessa Hilka Pekkanen on tutkinut väitöskirjassaan *The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of Style through Shifts in Literary Translation* (2010) englanninkielisen kaunokirjallisuuden suomentajien yksilöllisiä käännytystyylejä. Tutkimuksessaan hän analysoi lähtötekstien kertovia osuuksia ja luokitteli lähtö- ja kohdetekstien väliset käännytössiirtymät sana-, lauseke- ja lausetasolla karkeasti ottaen lisäyksiin, poistoihin ja korvaaviin muutoksiin. Lisäksi hän erotti toisistaan niin sanotut *pakolliset* ja *valinnaiset* käännytössiirtymät. Edellisten katsottiin johtuvan lähtö- ja kohdekielten välisistä rakenteellisista eroista ja jälkimmäisten kääntäjien omista strategisista valinnoista. Pakolliset siirtymät, joihin kääntäjät eivät voineet vaikuttaa, jäivät varsinaisen analyysin ulkopuolelle.

Pekkasen tutkimus osoitti, että käännössiirtymien lingvistisen analyysin avulla voidaan kartoittaa yksilöllisiä kääntäjäprofiileja, jotka kuvastavat kääntäjän henkilökohtaista tyyliä. Kohdetekstin tyyli ilmenee lähtötekstin kirjoittajan käyttämän tyylin ja kääntäjän persoonallisen tyylin yhteisvaikutuksena (Pekkanen 2010, 167).

2.2.2 Käännössiirtymät vapaassa epäsuorassa esityksessä

Vapaa epäsuora esitys on ollut viime vuosina niin kielen-, kirjallisuuden- kuin käännöstutkijoidenkin kiinnostuksen kohteena. Suomessa vapaan epäsuoran esityksen kääntämiseen liittyviä ongelmia ovat tutkineet esimerkiksi Tarja Rouhiainen (2000), Kristiina Taivalkoski-Shilov (2003, 2010 ja 2015), Pekka Tammi ja Hannu Tommola (2003 ja 2006), Anne Rivinoja (2004) sekä Päivi Kuusi (2006, 2008 ja 2011).

Käännöstutkimuksessa on havaittu, että siirtyminen lähtötekstin vapaasta epäsuorasta esityksestä kohdetekstissä muihin esitysmuotoihin muuttaa väistämättä kerronnan *näkökulmaa* (engl. *point of view*) eli narratologian termein *fokalisaatiota* (engl. *focalisation*). Jos vapaa epäsuora esitys eli kertojan ja henkilön välinen diskurssi heikentyy tai katoaa kokonaan, katoaa myös vapaalle epäsuoralle esitykselle ominainen moniäänisyys, jossa kertojan ja romaanihenkilön äänet kuuluvat samanaikaisesti. Samalla häviää kyseiseen esitystapaan liittyvä mahdollisuus ironisten ja humorististen sävyjen ilmaisemiseen.

Rouhiainen (2000) on tutkinut englanninkielisen vapaan epäsuoran esityksen suomentamiseen liittyviä ongelmia vertailemalla D.H. Lawrencen romaanin *Women in Love* (1971 [1921]) ja sen suomennoksen *Rakastuneita naisia* (1980) kerrontaa toisiinsa. Rouhiainen havaitsi, että kääntäjä ei aina kyennyt säilyttämään lähtötekstin vapaata epäsuoraa kerrontaa englannin ja suomen kielten välisten rakenteellisten erojen vuoksi. Ongelmia aiheuttivat etenkin englannin 3. persoonan pronominit *he* ja *she*, jotka osoittavat henkilön sukupuolen, mutta joiden suomenkielinen vastine *hän* on sukupuolineutraali. Epäselvyyksien ja tyyllirikkojen välttämiseksi kääntäjä joutui usein korvaamaan kokevaan subjektiin viittaavan hän-pronominin jollakin asiayhteyteen sopivalla substantiivilla, kuten *mies* tai *tyttö*, ja viittaamaan muihin henkilöihin demonstratiivipronominilla *tämä* (Rouhiainen 2000, 110). Koska käännös ei sen jälkeen enää noudattanut vapaalle epäsuoralle esitykselle ominaista hän-kerrontaa, vaikutti näkökulma siirtyneen romaanihenkilöltä kertojalle. Kertojan

ja henkilön välinen diskurssi tuntui hämärtyvän myös sellaisissa tapauksissa, joissa lähtötekstin puhekielisiä ilmaisuja muutettiin kirjakielisemmiksi.

Anne Rivinoja (2004) puolestaan on tarkastellut henkilöviittausten vaikutusta kerronnan näkökulmaan englannista suomennetussa vapaassa epäsuorassa esityksessä. Analysoidessaan opiskelijoiden tekemiä käännöksiä Rivinoja havaitsi Rouhiaisen tavoin, että englannin 3. persoonan pronomineja pyrittiin korvaamaan suomen sukupuolineutraalin *hän*-pronominin lisäksi muilla pronomineilla ja substantiivilausekkeilla, jotta henkilöihin liittyvät viittaussuhteet pysyisivät yksiselitteisinä. Joissakin opiskelijakäännöksissä henkilöviittaukset jäivät kuitenkin epäselviksi *hän*-pronominin liiallisen käytön vuoksi, ja toisissa käännöksissä lähtötekstin mukainen näkökulma hämärtyi siksi, että 3. persoonan pronomineja korvattiin sellaisilla substantiivilausekkeilla, jotka eivät enää edustaneetkaan kokevan subjektin näkökulmaa.

Tekemistään havainnoista Rivinoja päätteli, että ongelmien välttämiseksi kääntäjän tulisi tunnistaa tekstistä niin sanottu *kokeva subjekti* (Rivinoja 2004, 144) eli henkilö, jonka näkökulmasta ilmaisu on lähtöisin. Koska vapaassa epäsuorassa esityksessä kokevaan subjektiin viitataan 3. persoonan pronomineilla, kyseiset pronominit kannattaisi hänen mukaansa suomentaa *hän*-pronominilla. Muihin henkilöihin sen sijaan voitaisiin viitata muilla pronomineilla tai eksplisiittisillä substantiivilausekkeilla. Rivinoja korosti kuitenkin, että käytettävien substantiivilausekkeidenkin tulisi edustaa lähtötekstin mukaisen kokevan subjektin näkökulmaa, jotta kerronnan näkökulma ei siirtyisi tahattomasti toisen henkilön suuntaan (Rivinoja 2004, 150–151).

Rivinoja muistutti lisäksi, että käännöksen toimivuutta voidaan testata kirjallisuudentutkijoiden keinoin käyttämällä niin sanottua *monologitestiä*, jossa kokeillaan tekstin muuttamista monologiksi (Rivinoja 2004, 145). Koska kerronnan teorian mukaan vapaa epäsuora esitys on muutettavissa monologiksi (Kantokorpi 2009, 168), suomennoksen onnistunut muuttaminen monologiksi osoittaa kerronnan näkökulman säilyneen käännöksessä muuttumattomana. Rivinoja korosti, että lukijan lukukokemuksen kannalta olisi ensiarvoisen tärkeää säilyttää kohdetekstissä lähtötekstin mukainen kerronnan näkökulma (Rivinoja 2004, 152). Lähtötekstissä käytetty vapaa epäsuora esitys, jossa näkökulma vaihtelee kertojan ja roolihenkilön välillä, jättää nimittäin lukijalle tilaa arvioida roolihenkilön subjektiivista ajatusmaailmaa. Jos kerronnan näkökulma siirtyy käännöksessä tahattomasti

romaanihenkilöltä kertojalle, henkilön subjektiiviset ajatukset saattavat muuttua lukijan mielessä kertojan objektiivisiksi totuuksiksi.

Päivi Kuusi on tutkinut kerronnan näkökulman muuttumista vapaata epäsuoraa esitystä sisältävien kaunokirjallisten tekstien käännöksissä. Hän on päättellyt vapaan epäsuoran esityksen eli kertojan ja henkilön diskurssin heikkenemisen tai katoamisen käännöksissä olevan luonnollista seurausta kääntämisen universaaleista eli kieliparista riippumattomista eksplisiittistävistä, konventionaalistavista ja yksinkertaistavista tendensseistä (Kuusi 2006, 135). Tutkimuksessaan Kuusi nimittäin osoitti, että informaatiota ja tekstin koheesiota lisäävät käännösratkaisut vähensivät vapaalle epäsuoralle esitykselle ominaista monitulkintaisuutta, mikä puolestaan yksinkertaisti kerronnan näkökulmarakennetta (Kuusi 2006, 135–136).

Väitöskirjassaan Kuusi totesi edelleen, että kun käännössiirtymät liittyivät vapaan epäsuoran esityksen tunnusmerkkeihin, kerronnan näkökulma saattoi muuttua (Kuusi 2011, 119). Tällaisia tunnusmerkkejä olivat etenkin edellä mainitut 3. persoonan muotoinen kerronta, puhekieliset ilmaisut ja johtolauseen puuttuminen. Jos siis esimerkiksi lähtötekstin kokevaan subjektiin viittaava 3. persoonan pronomini korvattiin kohdetekstissä erisnimellä tai substantiivilausekkeella, siirtyi kerronnan näkökulma kauemmaksi kyseisestä henkilöstä ja lähemmäksi kertojaa. Vastaavasti puhekielisten ilmaisujen korvaaminen kirjakielisemmillä siirsi näkökulmaa henkilöltä kertojalle.

Toisaalta Kuusi havaitsi, että vapaa epäsuora esitys ei kuitenkaan aina kadonnut tai heikentynyt käännöksissä, vaan saattoi myös säilyä ja joskus jopa vahvistua. Vapaa epäsuora esitys voidaankin tunnistaa useista eri elementeistä, joita kääntäjä voi tarvittaessa myös lisätä tekstiinsä. Esimerkkeinä tällaisista vapaata epäsuoraa esitystä vahvistavista elementeistä Kuusi mainitsee tekstiä implisiittistävät kielelliset muutokset, kuten johtolauseen poistamisen ja kokevaan subjektiin viittaavan erisnimen korvaamisen hän-pronominilla, sekä tekstin puhekielenomaisuutta lisäävät muutokset, kuten ekspressiivisten välimerkkien, täytesanojen ja henkilön tunteita välittävien ilmaisujen käytön (Kuusi 2006, 136).

Kuusi pohti kerronnan näkökulmarakennetta muuttavien ekplisiittistävien, konventionaalistavien ja yksinkertaistavien käännösratkaisujen tarkoituksellisuutta ja päätteli vapaan epäsuoran esityksen heikkenemisen ja muuttumisen muihin esitysmuotoihin olevan käännöksissä yleensä tahatonta. Tätä johtopäätöstään hän perusteli sillä argumentilla, että lukijan etäännyttäminen kokevan subjektin

ajatusmaailmasta ei olisi mielekästä (Kuusi 2011, 7). Kerronnan näkökulman siirtäminen lähemmäksi kertojaa heikentäisi lukijan mahdollisuutta sekä eläytyä roolihenkilöiden ajatusmaailmaan että arvioida heidän näkemystensä realistisuutta. Samalla lähtötekstin empaattiset ja ironiset sävyt saattaisivat kadota. Kuusi päätteli, että kyseinen ongelma olisi parhaiten vältettävissä lisäämällä kääntäjien tietoisuutta eksplisiittistävien ja konventionaalistavien käännösstrategioiden mahdollisista vaikutuksista kerronnan näkökulmaan (*ibid.*).

3 Jane Austenin romaanin *Pride and Prejudice* [1813] neljän erilaisen suomennoksen kerrontatyylin vertailu

3.1 Tutkimuskysymys, -aineisto ja -metodi

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, kuinka läheisesti Jane Austenin romaanin *Pride and Prejudice* [1813] suomennokset vastaavat kerrontatyyliään alkuteosta ja millaisia tyylieroja eri suomennosversioiden väliltä löytyy.

Tutkimusaineisto koostuu Jane Austenin romaanista *Pride and Prejudice* [1813] ja sen neljästä erilaisesta suomennosversiosta, jotka kaikki on julkaistu nimellä *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Romaanin ensimmäinen suomennos ilmestyi vuonna 1922 Werner Söderström Osakeyhtiön (WSOY) kustantamana. Vuonna 1878 perustettu WSOY on tunnettu etenkin kotimaisten ja suomennettujen klassikkoteosten kustantajana (WSOY 2020). Vuonna 1922 suomentajana toimi O. A. Joutsen.

Kaksikymmentäviisi vuotta myöhemmin WSOY käännätti teoksen uudelleen, ja tällöin suomentajana toimi Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947). Jo kahden vuoden kuluttua WSOY kuitenkin julkaisi Norko-Turjan suomennoksesta uuden, Päivö Taubertin (1949) tarkistaman version.

Viimeisimmän, Kersti Juvan kirjoittaman uudelleensuomennoksen julkaisi kustannusosakeyhtiö Teos vuonna 2013. Vuonna 2003 perustettu Teos on suomenkielistä kauno- ja tietokirjallisuutta julkaiseva yleiskustantamo, joka kiinnittää erityistä huomiota kirjankustannusprosessin laatuun sekä kertoo arvoikseen rakkauden kirjallisuuteen ja suomen kieleen (Teos 2020).

Tutkimusmetodina on tekstin lähilukuun perustuva vertaileva tekstianalyysi. Analysoitavaksi tekstiksi olen valinnut satunnaisesti romaanin ensimmäisen ja toisen osan toisen luvun. Joutsenen ja Norko-Turjan suomennoksissa tosin osajaosta on luovuttu ja alkuteoksen toisen osan toista lukua vastaa kahdeskymmenesviides luku. Juvan suomennoksessa romaanin osajako sen sijaan noudattaa alkuteoksen jaottelua. Koska kerronnan tyyli ilmenee puhtaimmillaan kertovista osuuksista, olen rajannut henkilödialogit tutkimuksen ulkopuolelle ja poiminut tekstiaineistosta analysoitaviksi ainoastaan varsinaiset kertovat osuudet. Kyseiset kuusitoista tekstinäytettä löytyvät tutkimuksen liitteestä (Liite 1).

Suomennosten tyylipiirteitä koskevassa analyysissäni vertailen tekstinäytteiden sanastoa, lauserakenteita ja koheesiokeinoja toisiinsa käyttäen apuna Leechin ja Shortin heuristista tekstin tyylipiirteiden määrittämetodia (ks. luku 2.1.1). Lisäksi tarkastelen tekstejä narratologisesta eli kerronnan teorian näkökulmasta kiinnittäen huomiota erityisesti vapaaseen epäsuoraan esitykseen, jossa kertojan ja henkilön äänet limittyvät toisiinsa (ks. luku 2.1.2). Koska useissa aiemmissa kaunokirjallisuuden suomentamiseen liittyvissä tutkimuksissa on havaittu kohdetekstien eksplisiittistymistä, konventionaalistumista ja kerronnan näkökulman muuttumista (ks. luvut 2.2.1–2.2.2), tarkkailen samalla vastaavanlaisten ilmiöiden mahdollista esiintymistä omassa aineistossani.

3.2 Tutkimustulokset

Olen tarkastellut englanninkielisen lähtötekstin ja sen eri suomennosversioiden välisiä tyylieroja analysoimalla tekstinäytteissä esiintyviä leksikaalisia eli sanastollisia ja syntaktisia eli lauserakenteisiin liittyviä käännessiirtymiä sekä niiden mahdollisesti aiheuttamia muutoksia kerronnan näkökulmassa. Näiden lisäksi olen tarkastellut vielä Norko-Turjan (1947) alkuperäisen suomennoksen ja Taubertin (1949) tarkistaman version välisiä eroja.

3.2.1 Leksikaaliset käännessiirtymät

Tekstin sanaston muodostama informaatio sisältö määrittää sen, *mitä* tekstissä sanotaan. Sanaston sisältämät sävyt ja siihen liittyvät konnotaatiot vaikuttavat lisäksi siihen, millaisia tunteita ja tulkintoja teksti lukijassa herättää.

Olen ryhmitellyt suomennosnäytteiden tyyliä määrittävät leksikaaliset käännessiirtymät seuraaviin itse muodostamiini kategorioihin: 1) eksplisiittistyneet eli tarkentuneet, 2) voimistuneet, värittyneet, liioitellut tai vapaasti mukaillut, 3) lieventyneet, 4) tiivistyneet tai kääntämättä jätetyt ja 5) erikoiset ilmaisut sekä 6) mahdolliset käännessiirtymät. Käyttämäni kategoriat eivät pohjautu mihinkään ennalta annettuun luokitteluun, vaan kyseisiä käännessiirtymiä yhdistäviin tekijöihin. Analysoimani leksikaaliset käännessiirtymät löytyvät tutkimuksen liitteistä (Liite 2).

3.2.1.1 Eksplisiittistyneet eli tarkentuneet ilmaisut

Tekstinäytteistä löytyy runsaasti havaintoja eksplisiittistyneistä käännössiirtymistä eli sellaisista ilmaisuista, joissa kohdeteksti sisältää tarkempaa informaatiota kuin lähtöteksti. Useimmiten kyse on *pakollisista käännössiirtymistä*, jotka johtuvat englannin ja suomen kielten välisistä rakenteellisista eroista. Sellaisia ovat esimerkiksi tapaukset, joissa lähtötekstin sukupuolisidonnainen pronomini on korvattu kohdetekstissä substantiivilausekkeella. Englannista suomennettaessa pronomien osittainen korvaaminen substantiivilausekkeilla onkin käytännössä väistämätöntä, koska suomen kielen persoonapronominit ovat englannista poiketen sukupuolineutraaleja (vrt. luku 2.2.2).

Ensimmäisessä tekstinäytteessä (LT1, KT1a, KT1b, KT1c ja KT1d) kaikki suomentajat ovat eksplikoineet *she*-pronominin, jotta viittaukset eri henkilöihin pysyisivät yksiselitteisinä. Englannin sukupuolisidonnaisten pronomien *he* ja *she* korvaaminen suomen sukupuolineutraalilla *hän*-pronominilla aiheuttaisi sekaannusta. Norko-Turja on käyttänyt *she*-pronominin vastineena *rouva Bennetiä* (KT1b), kun taas Joutsen ja Juva ovat valinneet ilmaisut *hänen vaimonsa* (KT1a) ja *vaimo* (KT1d). Norko-Turjan versiossa kertojan äänen voi kuulla voimakkaampana kuin lähtötekstissä, sillä ilmaisu *rouva Bennet* kuvastaa selvästi enemmän kertojan kuin herra Bennetin näkökulmaa. Lähtötekstin *she*-pronomini, joka viittaa sitä edeltävään substantiivilausekkeeseen *his wife*, on sitä vastoin lähellä kappaleen kokevan subjektin eli herra Bennetin näkökulmaa. Joutsenen käyttämä käännösvastine *hänen vaimonsa*, joka on suora käännös *she*-pronominin korrelaatista *his wife*, on jo lähempänä herra Bennetin näkökulmaa, mutta parhaiten herra Bennetin näkökulma välittyy Juvan käyttämästä käännösvastineesta *vaimo*, jossa omistussuhde ilmenee implisiittisesti suoraan kontekstista. Herra Bennethän voi luontevasti viitata puolisoonsa sanalla *vaimo*.

Viidennessä tekstinäytteessä (LT5, KT5a, KT5b, KT5c ja KT5d) lähtötekstin *he*- ja *she*-pronominin viittaavat herra ja rouva Bennetiin. Joutsenen suomennoksessa sekä *he*- että *she*-pronomineja vastaa suomen sukupuolineutraali *hän*-pronomini, jolloin lukija joutuu päättämään asiayhteydestä, kumpaan henkilöön kulloinkin viitataan. Norko-Turja, Taubert ja Juva ovat ratkaisseet ongelman eksplikoimalla *he*-pronominin eli käyttämällä sen käännösvastineena *herra Bennetiä*.

Kuudennessa tekstinäytteessä kaikki suomentajat ovat joutuneet korvaamaan lähtötekstin *he* (LT6) -pronominin substantiivilausekkeella, jotta henkilöviittaukset

pysyisivät selkeinä. Joutsen on käyttänyt ilmaisua *hra Bennetin uusi tuttava* (KT6a), ja Norko-Turja, Taubert ja Juva ovat täsmentäneet henkilön *herra Bingleyksi* (KT6b, KT6c, KT6d). Joutsen on siis säilyttänyt lähtötekstiin sisältyneen viittauksen herra Bennetiin, mutta samalla lisännyt tekstiin substantiivilausekkeen *uusi tuttava*, jolle ei löydy suoraa vastinetta lähtötekstistä. Joutsenen ratkaisu on tulkittavissa *valinnaiseksi eksplikoinniksi* (vrt. luku 2.2.1), jossa suomentaja on päätenyt eksplikoimaan lähtötekstistä implisiittisesti eli epäsuorasti välittyvän tiedon.

Kahdennessatoista tekstinäytteessä Joutsen on korvannut lähtötekstin *his* (LT12) -pronominin substantiivilausekkeella *nuoren miehen* (KT12a) ja Norko-Turja, Taubert ja Juva erisnimellä *Bingleyn* (KT12b, KT12c, KT12d). Neljännessätoista tekstinäytteessä Joutsen on jälleen korostanut miesten nuoruutta lisäämällä upseereihin viittaavan substantiivilausekkeen *the officers* (LT14) eteen adjektiivin *nuorien* (KT14a).

Kolmannessatoista tekstinäytteessä (LT13, KT13a, KT13b, KT13c ja KT13d) suomentajat ovat joutuneet etsimään sellaiset käänösvastineet lähtötekstin sukupuolisidonnaisille pronomineille *her* (neiti Bennet / Caroline), *she* (neiti Bennet / Caroline) ja *him* (Carolinen veli), joita käyttämällä henkilöiden väliset viittaussuhteet pysyisivät selkeinä. Kaikissa suomennoksissa Carolinen veljeen viittaava *him*-pronomini on eksplikoitu käyttämällä substantiivilauseketta *veli* tai *tämän veli*. Sen sijaan lähtötekstin jälkimmäisen *she*-pronominin (*she might occasionally spend a morning with her*) käänösratkaisuista löytyy pieniä tulkintaeroja. Norko-Turja ja Juva ovat ymmärtäneet kyseisen *she*-pronominin viittaavan tekstin kokevaan subjektiin eli neiti Bennetiin itseensä, kun sitä vastoin Joutsen näyttää tulkinneen sen viittaavan Carolineen. Joutsen on nimittäin korvannut kokevaan subjektiin viittaavan *she*-pronominin erisnimellä *Caroline* (KT13a) (*she might spend -> toivoi Carolinen viettävän*), jolloin toimijaksi onkin vaihtunut neiti Bennetin sijaan Caroline. Siten tämä Joutsenen oletettavasti tahaton tulkinta on johtanut hienoiseen poikkeamaan lähtötekstin sisällöstä.

Norko-Turja puolestaan on käyttänyt kyseisen *she*-pronominin vastineena *hän*-pronominia, jolloin lukija joutuu päättelemään, keneen se viittaa. Viittaussuhde jää epäselväksi, sillä lukija saattaa tulkita sen viittaavan Carolineen, neiti Bennetiin itseensä tai mahdollisesti johonkuhun kolmanteen henkilöön. Tekstinäytteen viimeisen *her*-pronominin Norko-Turja on eksplikoanut substantiivilla *ystävättärensä*, mutta edellä mainitun *hän*-pronominin epäselvän viittaussuhteen

vuoksi lukija joutuu päättämään, onko kyse neiti Bennetin vai Carolinen ystävättärestä. Taubert on ratkaissut ongelman jättämällä korjaamastaan versiosta kyseisen *hän*-pronominin tarpeettomana pois ja siirtämällä Carolinen nimen sisältävän sivulauseen virkkeen loppuun.

Juvan suomennosversiossa (KT13d) henkilöviittaukset ovat yksiselitteisiä. Juva viittaa *hän*-pronominilla johdonmukaisesti ainoastaan tekstin kokevaan subjettiin eli neiti Bennetiin. Lisäksi hän eksplikoi lähtötekstin Carolineen viittaavan *her*-pronominin substantiivilla *ystävänsä* ja *him*-pronominin substantiivilla *veljeen*. Juvan käännösratkaisut ovat tiiviitä, sillä omistussuhteet on ilmaistu pelkillä omistusliitteillä, ilman omistuspronomeja. Lisäksi Juva on jättänyt omistussuhteet osin implisiittisiksi eli kontekstista ilmeneviksi. Hän on esimerkiksi korvannut lähtötekstin omistusta ilmaisevat substantiivilausekkeet *her aunt* ja *her brother* omistusliitteettömillä vastineilla *tädin* ja *veljeen*. Kontekstista puolestaan ilmenee, että kyse on neiti Bennetin tädistä ja Carolinen veljestä.

Juvan suomennosta lukevan onkin helppo eläytyä neiti Bennetin ajatuksiin ja tunteisiin, koska *kokevaan subjettiin* (ks. luku 2.2.2) viittaavat pronominit on johdonmukaisesti suomennettu *hän*-pronominilla. Juvan versiossa vapaa epäsuora ilmaisu on jopa voimistunut lähtötekstiin verrattuna, sillä siinä lähtötekstin yleiskielinen ilmaisu *without any danger of seeing him* on korvattu puhekielisemmällä ilmaisulla *vailla vaaraa törmätä veljeen*. Puhekielinen ilmaisu puolestaan kuvastaa selkeästi neiti Bennetin omaa näkökulmaa.

Sukupuolisidonnaisiin pronomeihin liittyvän pakollisen eksplikoinnin lisäksi tekstinäytteistä löytyy valinnaista eksplikointia, jossa pronomini *it* (*se*) on korvattu substantiivilausekkeella. Esimerkiksi ensimmäisessä tekstinäytteessä (LT1, KT1a, KT1b, KT1c ja KT1d) Joutsen on korvannut ensimmäisen kahdesta perättäisestä *it*-pronominista substantiivilausekkeella *hänen käynnistään*. Norko-Turja on korvannut molemmat *it*-pronominit lausekkeilla *koko asiasta* ja *Koko juttu*. Taubert puolestaan on jättänyt ensimmäisestä lausekkeesta vahvistavan *koko*-määreen pois ja vaihtanut jälkimmäisen lausekkeen lähtötekstin mukaisesti *Se*-pronominiksi. Juva taas on korvannut ensimmäisen *it*-pronomeista Norko-Turjan tapaan lausekkeella *koko asiasta*. Korvaavalla strategiallaan suomentajat ovat saattaneet pyrkiä välttämään *se*-pronominin häiritsevää toistoa. Lisäksi *koko*-määreen käytöllä on kyetty lisäämään suomenkielisen tekstin koheesiota ja siten sujuvoittamaan kerrontaa.

Valinnaisesta eksplikoinnista löytyy monenlaisia esimerkkejä. Ensimmäisessä tekstinäytteessä (LT1, KT1a, KT1b, KT1c ja KT1d) Norko-Turja on täsmentänyt lähtötekstin substantiivin *the visit* tarkoittavan käyntiä *Netherfield Parkissa*. Toisessa näytteessä (LT2, KT2a, KT2b, KT2c ja KT2d) Joutsen on suomentanut ilmaisun *one of her daughters* hieman yllättävästi muotoon *neljättä tytärtään*. Tyttärien ikäjärjestykseen liittyvä täsmennys on sikäli tarpeeton, että kyseinen henkilö nimetään jo seuraavassa repliikissä (*Don't keep coughing so, Kitty, for heaven's sake!*). Joutsenen suomennos korostaa tyttärien välistä ikäjärjestyä.

Seitsemännestä tekstinäytteestä (LT7, KT7a, KT7b, KT7c ja KT7d) vuorostaan löytyy esimerkki eksplikointistrategiasta, jossa *hyperonyymi* eli yläkäsite on korvattu *hyponyymilla* eli alakäsitteellä. Joutsen ja Norko-Turja ovat nimittäin tulkinneet lähtötekstin substantiivin *men (miehet)* tarkoittavan nimenomaan *aviomiehiä*. Taubert puolestaan on jättänyt tarkistamastaan versiosta kyseisen etuliitteen pois. Myös Juva on käyttänyt suoraa käännösvastinetta *miehiä*. Joutsenen ja Norko-Turjan eksplikoivat tulkinnot ovat siis tässä esimerkissä kapeampia kuin lähtöteksti ja Taubertin ja Juvan käyttämät suorat käännösvastineet.

Yhdeksännessä tekstinäytteessä (LT9, KT9a, KT9b, KT9c ja KT9d) Joutsen ja Norko-Turja ovat korostaneet tuomisten olleen erityisesti *kaupunki- tai kaupungintuomisia*. Joutsen on lisäksi täsmentänyt rouva Gardinerin saaneen kuunnella *talonväen tarinoita*. Toisessa tekstinäytteessä (LT2, KT2a, KT2b, KT2c ja KT2d) Joutsen on eksplikoanut vastaamisen kohteen: *moiseen puheeseen*. Kahdennessatoista tekstinäytteessä (LT12, KT12a, KT12b, KT12c ja KT12d) Juva on suomentanut ilmaisun *the influence of his friends* yllättävästi muotoon *sukulaisten ja ystävien vaikutusvalta*. Hän on siis lisännyt virkkeen suomennokseen myös sukulaiset, vaikka lähtötekstissä sukulaisten vaikutusvalta ilmenee enintään rivien välistä, implisiittisesti. Valinnaista eksplikointia löytyy myös kahdeksannen tekstinäytteen (LT8, KT8a, KT8b, KT8c ja KT8d) lopusta, missä Joutsen ja Norko-Turja ovat eksplikoineet lähtötekstin kahden viimeisen virkkeen välisen syy-seuraussuhteen yhdistämällä lauseet yhdeksi virkkeeksi rinnastuskonjunktioilla *sillä*. Konjunktioiden lisääminen lauseiden väliin onkin yksi valinnaisen eksplikoinnin muoto.

Tekstinäytteistä löytyy lisäksi *pragmaattista eksplikointia*, jonka avulla voidaan selittää kulttuurisidonnaisia ilmiöitä. Esimerkiksi kahdeksannessa tekstinäytteessä (LT8, KT8a, KT8b, KT8c ja KT8d) kaikki suomentajat ovat

selittäneet suomalaiselle lukijalle lähtötekstin substantiivin *town* (*kaupunki*) viittaavan nimenomaan Lontooseen. Lisäksi yhdeksännessä tekstinäytteessä (LT9, KT9a, KT9b, KT9c ja KT9d) Joutsen on täsmentänyt uusimpien muotien olleen lähtöisin juuri Lontoosta. Neljännessätoista tekstinäytteessä (LT14, KT14a, KT14b, KT14c ja KT14d) vuorostaan sekä Norko-Turja että Juva ovat eksplisiittisesti maininneet ajankohdan *ilta*, vaikka lähtötekstissä vuorokaudenaikaan viitataan ainoastaan implisiittisesti substantiivilla *dinner* (*päivällinen*), jota Englannissa syödään illalla. Englantilaiseen ruokailukulttuuriin perehtymättömälle suomalaiselle lukijalle vuorokaudenajan täsmentäminen saattaakin olla aiheellista.

3.2.1.2 Voimistuneet, värittyneet, liioitellut ja vapaasti mukailut ilmaisut

Liitteessä 2 esitettyjen leksikaalisten käännössiirtymien taulukosta voidaan havaita, että etenkin Joutsenen suomennoksesta löytyy runsaasti lähtötekstiä voimakkaampia ja värikkäämpiä ilmaisuja sekä liioittelua, lisäyksiä ja vapaata mukailua. Norko-Turjan ja Taubertin versioissa tämän tyyppisiä käännössiirtymiä on huomattavasti vähemmän. Juvankin suomennoksesta löytyy voimistuneita ja jossain määrin vapaasti mukailtuja ilmaisuja, jos vertaillaan lähtö- ja kohdetekstejä vain yhden lauseen tasolla. Jos taas otetaan lähtötekstin laajempi konteksti huomioon, niin kuin syytä olisi, voidaan havaita, että Juvan käyttämät suomenkieliset ilmaisut istuvat hyvin lähtötekstistä välittyviin mielikuviin. – Juva toteaaakin äskettäin ilmestyneessä kirjassaan *Löytöretki suomeen* (2019), että ”[a]loitteleva kääntäjä tuijottaa yksittäisten sanojen merkityksiä, kokenut suomentaja pohtii virkkeen sisällöllisiä suhteita kokonaismerkityksen kannalta” (Juva 2019, 127).

Ensimmäisessä tekstinäytteessä Joutsen on käyttänyt vahvistavia adverbeja *sittenkin* (KT1a) ja *aivan sattumoilta* (KT1a), joille ei löydy vastineita lähtötekstistä. Kolmannessa tekstinäytteessä Joutsen on voimistanut lähtötekstin ilmaisua kohdetekstissä käyttämällä tyylikeinona hyperbolaa eli liioittelua: *tuijottivat suurin silmin* (KT3a). Tarkoituksellinen liioittelu kuitenkin syö kerronnan uskottavuutta, koska liioittelu on ominaisempaa saduille kuin todellisuutta mukaileville romaaneille. Lisäksi ’suurin silmin tuijottaminen’ saa tyttäret vaikuttamaan joltisenkin yksinkertaisilta. Liioittelulla ja karrikoinnilla suomentaja on tosin saattanut tavoitella humoristista sävyä.

Kuudennessa tekstinäytteessä lähtötekstivirkkeen viimeisen verbin *should ask* (*him to dinner*) (LT6) suomennoksista löytyy hiuksenhienoja sävyeroja: *käskettäisiin*

(*päivällisille*) (KT6a), *voitaisiin kutsua (päivälliselle)* (KT6b, KT6c) ja *tulisi kutsua (päivälliselle)* (KT6d). Lähtötekstissä kyse on päivälliselle kutsumisesta. Norko-Turjan ja Juvan suomennokset korostavat lähtötekstin mukaisesti yhteisössä vallitsevaa vierailuetikettiä. Lähtötekstin *should*-apuverbi nimittäin tuntuu sisältävän ajatuksen ulkopuolelta annetuista normeista. Joutsen puolestaan käyttää *kutsumista* voimakkaampaa ja arkikielisempää käännösvastinetta *käskettäisiin päivällisille*. Joutsenen versio on siten sävyiltään vähemmän muodollinen.

Seitsemännessä tekstinäytteessä Joutsenen suomennoksesta löytyy jälleen voimistuneita, värittyneitä, liioiteltuja ja lähtötekstiä vapaasti mukailevia ilmaisuja. Esimerkiksi lähtötekstin neutraali *was called from* (LT7) on suomennettu värikkäästi *oli pakko tempaista itsensä irti* (KT7a). Norko-Turjan *oli pakko lähteä* (KT7b) on puolestaan edellistä tavanomaisempi, mutta lähtötekstiä voimakkaampi ilmaisu. Lähtötekstin voimakkuuden astetta ja neutraalia sävyä vastaa parhaiten Taubertin ja Juvan käyttämä versio *joutui lähtemään* (KT7c, KT7d).

Joutsenen suomennoksessa on myös pitkä lisäys, *hänen luvalliset aivoituksensa lopullisesti kruunattaisiin alttarin edessä*, jolle ei löydy suoraa vastinetta lähtötekstistä. Kyseinen lisäys vaikuttaakin selitykseltä lähtötekstin ilmaisulle *the day would be fixed that was to make him the happiest of men*. Joutsenen lennokkaat lisäykset värittävät kohdetekstiä ja ovat luonteeltaan lähempänä vapaata mukailua kuin lähtötekstille uskollista kääntämistä.

Joutsen (KT7a) poikkeaa lähtötekstistä myös suomentaessaan kohdan *with as much solemnity as before* muotoon *lausui tavallista juhlallisemmat jäähyväiset*. Norko-Turjan suomennos (KT7b) *sanoi yhtä juhlalliset jäähyväiset kuin ennenkin* ja Juvan (KT7d) *hyvästeli – – yhtä juhlallisesti kuin edellisellä kerralla* sen sijaan vastaavat sisällöltään lähtötekstiä. Joutsenen sanavalinnat värittävät lähtötekstin neutraalia sävyä myös kohdassa *lupasi siunata – – kiitoskirjeellä*, sillä lähtötekstistä ei löydy vastinetta uskonnollissävyyiselle *siunata*-verbille. Joutsenen liioitteleva ja värikäs suomennostyyli piirtää romaanihenkilöistä ikään kuin karikatyyrejä.

Yhdeksännessä tekstinäytteestä nousee esiin kaksi kielikuviin liittyvää käännösiirtymää. Toinen liittyy lähtötekstin ilmaisuun *had been on the point of marriage* (LT9) ja toinen ilmaisuun *there was nothing in it* (LT9). Edellisen vastineena Taubert on käyttänyt metaforaa *oli ollut avioliiton kynnyksellä* (KT9c). Joutsen puolestaan on käyttänyt värikkäämpää ilmaisua *oli ollut juuri pääsemäisillään hyviin naimisiin* (KT9a), Norko-Turja sen lyhyempää versiota *oli*

ollut juuri pääsemäisillään naimisiin (KT9b) ja Juva muotoilua *oli ollut vähällä solmia avioliiton* (KT9d). Taubertin käyttämä metafora ja Juvan suomennosversio vastaavat hyvin lähtötekstin neutraalia sävyä, kun taas Joutsenen ja Norko-Turjan värikkäämmät suomennokset korostavat naimisiin pääsyn autuutta.

Jälkimmäisen kielikuviin liittyvän ilmaisun, *there was nothing in it* (LT9), vastineena Norko-Turja on käyttänyt idiomia *kaikki meni myttyyn* (KT9b). Se samoin kuin Taubertin aikamuodon osalta korjaama muotoilu *kaikki oli mennyt myttyyn* (KT9c) vastaa hyvin rouva Bennetin tilitystä siitä, että tyttärien avioliittohankkeesta ei tullutkaan mitään. Myös Juvan käyttämä kielikuva *kaikki olikin valunut hiekkaan!* (KT9d) kertoo hankkeen kuivuneen kokoon. Juva on lisäksi voimistanut ilmaisua käyttämällä huutomerkkiä. Näin hän on saanut vapaaseen epäsuoraan ilmaisuun lisää tunnetta, minkä johdosta lukijan on helppo eläytyä rouva Bennetin pettymykseen. Joutsenen käyttämä käänkösvastine, *oli juttu kääntynyt kerrassaan kieroon* (KT9a), kertoo niin ikään, että asia ei edennytkään toivotulla tavalla. Se kuulostaa kuitenkin arkisemmalta ja vähemmän idiomaattiselta kuin muut suomennosversiot.

Yhdeksänneistä tekstinäytteistä löytyy lisäksi Joutsenen tekemiä lisäyksiä ja korostuksia, kuten *tällä kertaa* (KT9a) ja *nimenomaan häntä erikseen* (KT9a), sekä liioiteltuja ilmaisuja, kuten *koko maailma* (KT9a). Neljännessätoista tekstinäytteessä Joutsen on lisännyt tekstiin vahvistavia ilmaisuja, kuten *edes kertaakaan, lainkaan ja täydellä todella* (KT14a), ja viidennessätoista näytteessä lisäluonnehdinnan Wickhamista: *kaunis nuori upseeri* (KT15a).

Norko-Turjan (ml. Taubert) suomennoksesta löytyy muutamia ilmauksia, jotka ovat voimistuneet niin lisäysten kuin poistojenkin johdosta. Kahdeksannesta tekstinäytteestä nousee esiin vahvistava lisäys *suureksi ilokseen* (KT8b, KT8c) (*had the pleasure of*). Viidennessä tekstinäytteessä (KT5b, KT5c) taas Norko-Turja on jättänyt suomentamatta epävarmuutta ilmaisevan adverbien *perhaps* (LT5) (*kenties, ehkä*). Näin ollen kertoja toteaa täydellä varmuudella, että *rouva Bennet oli vielä yllättyneempi kuin hänen tyttärensä* (KT5b, KT5c).

Seitsemännessä tekstinäytteessä Norko-Turja on samaan tapaan jättänyt suomentamatta modaalisen apuverbin *might (be alleviated)* (LT7). Joutsen on käyttänyt epävarmuuden ilmaisemiseen adverbia *ehkä* (KT7a) ja Juva *kenties* (KT7d). Yhdeksännessä tekstinäytteessä taas Norko-Turja on lisännyt tekstiin aikaa ilmaisevan adverbien *nyt* (KT9b), mikä on vahvistanut tekstin sisäistä koheesiota. Lisäksi hän on käyttänyt tavanomaisesta poikkeavaa sanajärjestystä lauseessa *ja*

paljon hänellä olikin valittamisen aihetta (KT9b), jossa predikaatin edelle sijoitettu adverbi *paljon* on saanut lisäpainoa. Taubert puolestaan on poistanut *nyt*-adverbin ja muuttanut sanajärjestyksen normaaliksi: *Rouva Bennetillä oli suruja ja paljon valittamisen aihetta* (KT9c).

Juvan suomennoksesta löytyy ilmaisuja, jotka vaikuttavat ilmeikkyytensä vuoksi lähtötekstiä voimakkaammilta. Juva on esimerkiksi suomentanut lähtötekstin kohdan *she felt a solicitude on the subject* (LT12) ilmaisulla *aihe kosketti häntä niin kipeästi* (KT12d). Koska *kipeästi koskettaminen* vetoaa lukijan fyysiseen tuntoaistiin, ilmaisu tuntuu voimakkaammalta kuin esimerkiksi Norko-Turjan käyttämä *tunsi asian takia levottomuutta* (KT12b) tai Taubertin *oli asiasta huolissaan* (KT12c). Tuntoaistiin Juva on vedonnut myös suomentaessaan kohdan *without any danger of seeing him* (LT13) ilmaisulla *vailla vaaraa törmätä veljeen* (KT13d). Sitä vastoin Joutsenen käyttämään veljen *tapaamiseen* (KT13a) tai Norko-Turjan ja Taubertin valitsemaan *kohtaamiseen* (KT13b, KT13c) ei liity mielikuvaa fyysisestä kosketuksesta.

3.2.1.3 Lieventyneet ilmaisut

Suomennosnäytteistä löytyy huomattavasti vähemmän lähtötekstiä lievempiä kuin voimakkaampia ilmaisuja. Kuudennessa tekstinäytteessä Joutsen on lisännyt konditionaalilauseen (*how soon he would return Mr Bennet's visit*) (LT6) suomennokseen varauksellisen adverbien *mahdollisesti* (KT6a). Joutsenen versioon sisältyy siis sellainenkin mahdollisuus, että herra Bingley ei saapuisi lainkaan vastavierailulle. Lähtötekstissä vastavierailun toteutumisesta ei kuitenkaan ole epäilystä, vaan ainoastaan sen ajankohdasta.

Toisessa tekstinäytteessä Norko-Turja on käyttänyt lähtötekstin *unable to contain herself* (LT2) suomennoksessa lieventävää adverbia *kokonaan* (*kykenemättä kokonaan hillitsemään harmistumistaan*) (KT2b). Norko-Turja on lisäksi käyttänyt samassa virkkeessä *began scolding* (LT2) -verbimuodon käännösvastineena *torua-*verbin johdannaista *toruskella* (KT2b), joka on sävyltään lievempi kuin kantaverbi.

Neljännessä tekstinäytteessä Norko-Turja on lisännyt sivulauseen *but knew not how* (LT4) suomennokseen *mutta ei heti keksinyt sopivaa sanottavaa* (KT4b) ajan adverbien *heti*. Kyseinen lisäys on tulkittavissa lieventäväksi ilmaisuksi, sillä siitä voi päätellä, että hetken kuluttua Mary olisi ehkä keksinytkin sopivaa sanottavaa. Taubert korjasi sittemmin lauseen vastaamaan tarkemmin lähtötekstiä jättämällä *heti-*

adverbin pois ja korvaamalla substantiivilausekkeen *sopivaa sanottavaa* kaikenkattavalla pronomiinilla *mitään: mutta ei keksinyt mitään* (KT4c). Juvakin päätyi samaan luontevaan ilmaisuun (KT4d).

3.2.1.4 Tiivistyneet ilmaisut

Kaikista suomennosversioista löytyy esimerkkejä tiivistyneistä ilmaisuista, mutta suomentajien käyttämissä tiivistystavoissa esiintyy eroavuuksia.

Joutsenen versiossa kohdeteksti on lyhentynyt, koska lähtötekstiä on mukailtu vapaasti ja jätetty virkkeitä osittain tai kokonaan kääntämättä. Eräässä tapauksessa Joutsen on tiivistänyt kerrontaa jättämällä virkkeen keskeltä pitkähkön jakson, *she felt a solicitude on the subject which convinced her, on examination, – –* (LT12), kokonaan kääntämättä. Toisessa tapauksessa Joutsen on kääntänyt kohdan *to give her fresher intelligence of her former friends, than she had been in the way of procuring* (LT15) ylimalkaisesti muotoon *kertoilla rouvalle paljon tämän entisistä ystäväistä* (KT15a). Kolmannessa tapauksessa Joutsen on jättänyt kääntämättä peräti kokonaisen virkkeen: *In comparing her recollection of Pemberley, with the minute description which Wickham could give, and in bestowing her tribute of praise on the character of its late possessor, she was delighting both him and herself* (LT16).

Norko-Turjan suomennoksesta vuorostaan löytyy esimerkkejä tapauksista, joissa on ilmeisesti pyritty yksinkertaistamaan kohdetekstin ilmaisua tiivistämällä lähtötekstin monisanaisia ilmaisuja yksisanaisiksi suomennosvastineiksi. Norko-Turja (ml. Taubert) on esimerkiksi suomentanut ajan ilmauksen *About ten or a dozen years ago* (LT15) muotoon *Kymmenkunta vuotta sitten* (KT15b, KT15c). Lisäksi hän on korvannut kaksi merkitykseltään läheistä verbiä *conjecturing* ja *determining* (LT6) yhdellä: *tuumiskeltaessa* (KT6b, KT6c). Joutsen ja Juva sitä vastoin ovat noudattaneet tarkemmin lähtötekstin virkerakennetta ja käyttäneet ilmaisuja *pohtiessa kysymystä ja päätellessä* (KT6a) sekä *arvaillessa ja pohtiessa* (KT6d).

Juvan suomennoksessa ilmaisujen tiivistyminen johtuu paljolti omistuspronomiinien ja -liitteiden pois jättämisestä ja omistussuhteiden ilmaisemisesta implisiittisesti kontekstin kautta. Esimerkiksi substantiivilausekkeet *her presents, her sister* ja *Two of her girls* (LT9) on suomennettu lyhyesti *tuliaiset, sisaren* ja *Kaksi tytärtä* (KT9d). Lisäksi Juva on jättänyt kääntämättä joitakin pieniä lähtötekstissä eksplisiittisesti mainittuja, mutta myös kontekstista pääteltävissä olevia asioita, kuten keskustelun toisen osapuolen. Hän on esimerkiksi suomentanut kohdan

made her sister a slight answer (LT10) jättämällä viittauksen sisareen implisiittiseksi: *vastasi muutamalla sanalla* (KT10d).

Ilmaisujen tiivistymisen syynä saattavat lisäksi olla englannin ja suomen kielten rakenteelliset erot. Eräässä tapauksessa Juva on jättänyt kääntämättä ilmaisun *on her arrival* (LT9, KT9d). Tällä ratkaisulla hän on onnistunut väistämään sudenkuopan, johon muut suomentajat ovat pudonneet. Joutsen ja Norko-Turja (ml. Taubert) ovat nimittäin käyttäneet suomennoksissaan lauseenvastiketta kielipiillisesti virheellisellä tavalla, sillä niin Joutsenen suomennoksessa, *Rva Gardinerin ensi työnä perille saavuttuaan oli jakaa* – – (KT9a), kuin Norko-Turjan versiossakin, *Rouva Gardinerin ensimmäinen tehtävä hänen saavuttuaan oli jakaa* – – (KT9b, KT9c), lauseenvastikkeelta ja päälauseelta puuttuu yhteinen subjekti. Lopputuloksena on syntynyt kielipiillisesti ontuvia ja hämäriä lauseita. – Kustannustoimittaja ja suomentaja Vappu Orlov on ohjeistanut suomentajia lauseenvastikkeiden käytöstä kirjassessa *Tammen ohjeet kirjoittajille, suomentajille ja oikolukijoille* (2005). Siinä hän toteaa, että lauseenvastikkeessa tulee käyttää pelkkää possessiivisuffiksia, jos päälauseella ja lauseenvastikkeella on yhteinen subjekti. Lisäksi hän neuvoo jättämään possessiivisuffiksin pois sellaisissa tapauksissa, joissa se viittaisi väärään korrelaattiin. (Orlov 2005, 64–65.)

Juva vaikuttaisi etsineen suomennokseensa mahdollisimman luontevia ja selkeitä suomen kielen ilmaisuja. Hän on esimerkiksi kääntänyt lausekkeen *something very sensible* (LT6) lyhyesti muotoon *jotakin älykästä* (KT6d). Suomen kielen *jotakin älykästä* ei tunnu enää kaipaavan lisämäärettä *hyvin*. Joutsen, Norko-Turja ja Taubert sitä vastoin ovat kääntäneet lähtötekstin sanasanaisesti muotoon *jotain hyvin viisasta* (KT6a, KT6b, KT6c).

Tekstinäytteistä löytyy lisäksi tapaus, jossa lähtötekstin pitkähkö ajanilmaisu *till the evening after the visit was paid* (LT1) on suomennettu tiiviisti käyttämällä yhdyssanaa, kuten Joutsenen versiossa *vasta vierailupäivän illalla* (KT1a), tai etumääreistä substantiivia, kuten Juvan versiossa *ennen kuin käynnin jälkeisenä iltana* (KT1d). Joutsenen ja Juvan suomennoksiin verrattuna Norko-Turjan sivulauseellinen versio *Aina sen päivän iltaan asti, jolloin hän kävi Netherfield Parkissa* (KT1b, KT1c) on huomattavasti pitempi ja mutkikkaampi.

3.2.1.5 Erikoiset ilmaisut

Joutsenen suomennoksen tekstinäytteistä löytyy joitakin ilmaisuja, jotka kuulostanevat nykylukijasta erikoisilta. Esimerkiksi ’palata’-verbistä johdettua substantiivina ’palaus’, jonka taivutusmuoto *palauksensa* esiintyy seitsemännessä tekstinäytteessä (KT7a), ei löydy Kotimaisten kielten keskuksen julkaisemasta *Kielitoimiston sanakirjasta* (2018), joka kattaa suomen nykyisen yleiskielen keskeiset sanavarat. Sen sijaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran 1900-luvun alkupuoliskolla kokoamasta ja vuosina 1951–1961 julkaisemasta *Nyky-suomen sanakirjasta* [1951–1961](1985) hakusana ’palaus’ löytyy. Sana on määritelty ’palata’-verbistä johdetuksi vanhahtavaksi teonnimeksi, ja sen synonyymeiksi on mainittu ’paluu’ ja ’palaaminen’ (*Nyky-suomen sanakirja* 2 1985). Esimerkkejä sanan käytöstä on poimittu muun muassa Kalevalasta ja Juhani Ahon teoksista.

Erikoiselta voi kuulostaa myös Joutsenen käyttämä ilmaisu *rakkautensa esine* (KT12a), jossa sanaa *esine* on käytetty merkityksessä ’kohde’. *Nyky-suomen sanakirjasta* [1951–1961](1985) kuitenkin löytyy hakusanalle ’esine’ merkitys ”(toiminnan, ajattelun t. havainnon) kohde, objekti”. Lisäksi sanan käytöstä mainitaan esimerkkinä ”Rakkauden e.” (*Nyky-suomen sanakirja* 1 1985.) Sen sijaan *Kielitoimiston sanakirjasta* (2018) tällaista merkitystä ei enää löydy. *Rakkautensa esine* näyttää siis olleen yleiskielinen ilmaisu vielä Joutsenen suomennoksen ilmestyessä vuonna 1922, mutta nykykielestä se on jo kadonnut.

Oudolta ja kieliopillisesti ontuvalta vaikuttaa myös Joutsenen suomennos *Sen urakan suoritettua* (KT9a), joka pohjautuu lähtötekstin lauseeseen *When this was done* (LT9). Nykyisten kielioppinormien mukaan asian voisi ilmaista esimerkiksi muodossa *sen urakan tultua suoritetuksi* tai *Suoritettuaan sen urakan*. Edellinen vaihtoehto ei kuitenkaan kuulosta kovin luontevalta, ja jälkimmäinen taas ei sovi yhteen virkkeen loppuosan kanssa, koska päälauseella ja lauseenvastikkeella ei ole yhteistä subjektia. Yksinkertaisin ja kieliopillisesti toimiva käännösratkaisu on Norko-Turjan ja Juvan käyttämä suora käännös sivulauseesta: *Kun se/tämä oli tehty* (KT9b, KT9c, KT9d). Joutsenen käyttämä erikoinen lauserakenne lieneekin ymmärrettävä sitä taustaa vasten, että suomen kirjakieli ja kielioppi alkoivat vakiintua vasta 1800-luvun lopulla (Häkkinen 1994, 111–112).

Huomiota herättävä on lisäksi Joutsenen *observe*-verbin (LT14) suomennosvastineena käyttämä sana *vaarinottaa* (KT14a), jota suomentaja on käyttänyt merkityksessä ’tarkkailla’. Nykylukijalle sanonta *ottaa vaarin* lienee

tutumpi merkityksessä 'ottaa opiksi'. *Vaarinottaminen* onkin vanhaa kirjasuomea, jota jo Agricola käytti *Rucouskiriassaan* (1544) (Jussila 1998, 288) ja *Uuden testamentin* (1548) suomennoksessaan (Länsimäki 2007). Se on lähtöisin ruotsin kielen ilmaisuista *ta vara på något* ('ottaa huomioon') ja *hålla var på något* ('pitää silmällä'), missä *var(a)* tarkoittaa 'huomiota' (Häkkinen 2004, 1423–1424).

Nykysuomen sanakirjassa [1951–1961](1985) *vaarinottamiselle* annetaan 'huomioon ottamisen' lisäksi varsinkin vanhahtavassa kielenkäytössä esiintyvä merkitys 'havainnoiminen, huomioiminen, tarkkailu' (*Nykysuomen sanakirja* 3 1985). Sanan käytöstä jälkimmäisessä merkityksessä annetaan esimerkkejä Eino Kailan teksteistä. Siitä päätellen, että Kaila toimi filosofian professorina Turun ja Helsingin yliopistoissa vuosina 1921–1948 (*Spectrum* 1978), *vaarinottaminen* lienee ollut yleisesti käytössä suomen kirjakielessä Joutsenen suomennoksen ilmestyessä vuonna 1922. Jo 1940-luvun lopulla Norko-Turja kuitenkin valitsi suomennokseensa aidommin suomalaiselta kuulostavan ilmaisun *tarkata läheltä* (KT14b, KT14c), ja 2010-luvun alussa Juva käytti ajanmukaisempaa ilmaisua *seurata tarkasti* (KT14d).

Vanhahtavilta vaikuttavat lisäksi käännösvastineet, joita vanhimmissa suomennoksissa on annettu lähtötekstin substantiivilausekkeelle *his general powers* (LT15). Joutsen on nimittäin käyttänyt ilmaisua *viehätyslähjat* (KT15a) ja Norko-Turja *viehätystaito* (KT15b). Tällaisia hakusanoja ei löydy esimerkiksi *Nykysuomen sanakirjasta* [1951–1961](1985). Tosin kaikkia suomen kielen sanoja ei sanakirjaan voitaisikaan sisällyttää, koska yhdyssanoja voidaan muodostaa lähes rajattomasti. Taubert on joka tapauksessa vaihtanut Norko-Turjan käyttämän *viehätystaidon* *viehätysvoimaksi* (KT15c). Jälkimmäinen jo löytyykin hakusanana niin *Nykysuomen sanakirjasta* [1951–1961](1985) kuin nykyisestä *Kielitoimiston sanakirjastakin* (2018). Taubertin suorittaman käännökseen tarkistustyön osalta on huomattava, että tarkistetun laitoksen ilmestyessä vuonna 1949 saatavilla ei ollut vielä ensimmäistäkään normatiivista suomen kielen sanakirjaa (Häkkinen 1994, 517). Korjaukset lienevät siis perustuneet ensisijaisesti Taubertin omaan kielikorvaan.

3.2.1.6 Mahdolliset käännösvirheet

Käännösvirheellä tarkoitetaan yleensä käännössiirtymää, jossa kääntäjä on tulkinnut lähtötekstiä toisin kuin kirjailija on ilmeisesti tarkoittanut. Tällaiset poikkeamat lähtötekstistä ovat yleensä tahattomia. Niiden lisäksi käänöksissä saattaa kuitenkin esiintyä myös erilaisista kulttuurisista käänösnormeista johtuvia tarkoituksellisia

muutoksia, joita ei voida leimata käänkösvirheiksi. Yhteiskunnassa kulloinkin vallitsevat normit eivät myöskään ole pysyviä, vaan muuttuvat ajan myötä. Esimerkiksi Suomessa vallitsee nykyisin normi, jonka mukaan kaunokirjallisuutta odotetaan käännettävän uskollisemmin kuin sata vuotta sitten (Chesterman 2007, 360) ja uudelleenkäänkösten vastaavan tarkemmin lähtötekstiä kuin aiempien suomennosten (Koskinen ja Paloposki 2015, 238). Normien avulla voidaan jossain määrin selittää kääntäjien ratkaisuja, mutta pohjimmiltaan käännössiirtymät ovat kääntäjien kognitiivisen ajatustyön tulosta, johon vaikuttavat niin kääntäjän tietotaito ja oma etiikka kuin kustantajan ja lukijoiden odotuksetkin.

Käänkösvirheiksi luokiteltavia käännössiirtymiä löytyi ainoastaan vanhimman eli Joutsenen suomennoksen tekstinäytteistä. Joutsen on esimerkiksi suomentanut lauseen *Mrs Bennet had the pleasure of receiving her brother and his wife* – – (LT8) lähtötekstistä poikkeavasti muotoon *oli rva Bennetillä ilo saada vieraaksi sisarensa ja lankonsa* – – (KT8a), missä *sisarensa* viittaa rouva Bennetin sisareen ja *lankonsa* tämän aviomieheen. Lähtötekstin mukaan kyse on kuitenkin rouva Bennetin veljestä (herra Gardinerista) ja tämän vaimosta (rouva Gardinerista). Vastaavasti Joutsen on suomentanut lausekkeen *all her Longbourn nieces* (LT8) virheellisesti muotoon *hänen sisarentyttäreensä* (KT8a), joka viittaa rouva Gardinerin sisarentyttäriin, vaikka lähtötekstin mukaan kyse on hänen miehensä sisaren tyttäristä.

Norko-Turja, Taubert ja Juva sen sijaan ovat suomentaneet edellä mainitut kohdat merkitykseltään oikein. He kaikki ovat suomentaneet lähtötekstin lausekkeen *her brother and his wife* (LT8) ilmaisulla *veljensä ja tämän vaimon* (KT8b, KT8c, KT8d), joka viittaa herra ja rouva Gardineriin. Lausekkeen *all her Longbourn nieces* (LT8) Norko-Turja on suomentanut ilmaisulla *hänen miehensä sisarentyttäret Longbournissa* (KT8b), joka viittaa aivan oikein herra Gardinerin sisaren eli rouva Bennetin tyttäriin. – Lähtötekstin *niece* onkin ilmeisesti lyhyempi versio sanasta *niece-in-law*, joka merkitsee puolison veljen- tai sisarentytärtä. – Taubert on lisäksi jättänyt pois paikanmääreen *Longbournissa*, mahdollisesti välttääkseen jälkimääritteiseen lausekkeeseen *sisarentyttäret Longbournissa* sisältyvää interferenssiä eli vieraan kielen vaikutusta. Rouva Bennetin tyttärien asuinpaikkahan ilmenee suoraan kontekstistakin. Juva puolestaan on välttynyt interferenssiltä käyttämällä suomen kielelle ominaisempaa etumääritteistä ilmaisua *Longbournin sukulaistyöt* (KT8d). *Sukulaistyöt* onkin sikäli oivallinen käännkösvastine, että se

kattaa lähtötekstin *nieces*-sanana tavoin niin veljen- kuin sisarentyttärekin, ja laajemmin ymmärrettynä vielä puolisonkin veljen- ja sisarentyttäret.

Joutsenen virheellinen tulkinta rouva Bennetin ja rouva Gardinerin välisestä sukulaisuussuhteesta ilmenee myös kymmenennestä tekstinäytteestä, missä Joutsen on suomentanut lähtötekstin lausekkeet *her sister* ja *her nieces* (LT10) vastineilla *sisarensa* ja *tämän tyttäriä* (KT10a). Possessiivipronomini *her* viittaa rouva Gardineriin ja lauseke *her sister* rouva Bennetiin, joka ei siis lähtötekstin mukaan ole suinkaan rouva Gardinerin sisar vaan hänen miehensä sisar. Asiayhteydestä päätellen lähtötekstin *sister* onkin lyhyempi versio substantiivista *sister-in-law*, joka tarkoittaa aviopuolison sisarta. Vastaavasti tässä kontekstissa *niece* on lyhyempi versio substantiivista *niece-in-law*, joka siis tarkoittaa puolison veljen- tai sisarentytärtä, kuten jo edellä todettiin.

Norko-Turjan ja Taubertin suomennoksissa *her sister* on suomennettu merkitykseltään oikein *kälyksi* (KT10b, KT10c). *Kielitoimiston sanakirjan* (2018) mukaan *käly* tarkoittaa 'puolison sisarta' tai 'veljen (tai puolison veljen) vaimoa'. *Kälyn* lisäksi *Kielitoimiston sanakirjasta* (2018) löytyy myös vanhahtava ja runokielinen aviomiehen sisarta tarkoittava sana *nato*. Juvan suomennosversiossa – *vastasi muutamalla sanalla* (KT10d) – ei ole käytetty näistä kumpaakaan, vaan substantiivilauseke *her sister* on jätetty kokonaan suomentamatta. Lauseke *her nieces* puolestaan on suomennettu sanalla *tytöt*, joka viittaa aiemmin *sukulaistyttöinä* (KT8d) mainittuihin Janeen ja Elizabethiin. Ratkaisua voi perustella sillä, että keskustelun toinen osapuoli ilmenee jo kontekstista. Samalla on välttytty käyttämästä termejä, joiden merkitys saattaa olla jo hämärtnyt osalle nykylukijoista. Myös Taubert näyttää välttäneen mutkikkaiden sukulaisuustermien käyttöä, sillä hän on suomentanut lausekkeen *her nieces* kiertoilmaisulla *nuoret* (KT10c). Sen voisi tosin tulkita viittaavan Bennetin perheen tyttärien lisäksi myös heidän sulhaskandidaatteihinsa.

Kahdeksannessa tekstinäytteessä Joutsen on suomentanut lähtötekstin ajanmääreen *on the following Monday* (LT8) ilmaisulla *Seuraavana päivänä* (KT8a). Kyseessä lienee tahaton lipsahdus, sillä kyseistä ajanmäärettä edeltävän tekstin tapahtumat ajoittuvat lauantaihin: – – *by the arrival of Saturday* (LT7). Joutsenen *Seuraavana päivänä* viittaa näin ollen sunnuntaihin, vaikka lähtötekstissä mainitaan nimenomaan maanantai.

Väärinymmärrykseen perustuvalla käännösvirheeltä vaikuttaa Joutsenen suomennos *Kun kylästä palattiin kotiin, oli perheellä aina joitakin upseereja saattelijoina* – – (KT14a), missä hän on tulkinnut lähtötekstin kohdan *When the engagement was for home, some of the officers always made part of it* – – (LT14) viittaavan kotiin palaamiseen. Virkkeen loppuosasta kuitenkin käy ilmi, että kyse oli tilaisuuksista, joissa rouva Gardiner pääsi tarkkailemaan nuoria lähemmin. Lähtötekstissä onkin kyse illanvietoista kotona upseerien seurassa eikä kotiin paluusta upseerien saattelmana, mikä ilmeneekin sekä Norko-Turjan suomennoksesta *Kun oli sovittu illan viettämisestä kotona, oli joitakin upseereista aina mukana* (KT14b) että Juvan versiosta *Jos kotiväki isännöi, upseereita oli mukana joka ilta* (KT14d).

3.2.2 Syntaktiset käännössiirtymät

Tekstissä käytetyt virke- ja lauserakenteet määrittävät lauseiden ja lauseenosien väliset suhteet. Lähtötekstin virkerytmi ja lauserakenteet vaikuttavat luonnollisesti siihen, *miten* kohdeteksti muotoillaan. Koska englannin ja suomen kieli kuitenkin eroavat rakenteeltaan toisistaan, saattaa luontevaa suomenkielistä ilmaisua tavoitteleva suomentaja joutua käyttämään lähtötekstistä paljonkin poikkeavia lauserakenteita ja ilmaisuja. Lauserakenteiden muuttaminen puolestaan saattaa vaikuttaa yksittäisten sanojen painoarvoon, joka vaihtelee sen mukaan, mihin kohtaan virkettä sanat sijoittuvat. Suomen kielen englantia vapaampi sanajärjestys tarjoaa kuitenkin suomentajalle hyvät mahdollisuudet ohjata sanojen painoarvoa.

3.2.2.1 Virkerytmi

Virkkeiden pituus ja virkkeisiin sisältyvien kielellisten elementtien toistuvuus vaikuttavat tekstin rytmiin. Olen verrannut lähtötekstin ja kohdetekstien virkerytmiä toisiinsa tarkastelemalla tekstinäytteisiin sisältyvien virkkeiden määrää. Tekstinäytteiden virkemäärät löytyvät seuraavasta taulukosta (Taulukko 3). Lähtötekstistä poikkeavat virkemäärät on lihavoitu.

Taulukosta 3 voidaan havaita, että kaikissa Juvan suomennoksen tekstinäytteissä virkkeiden määrä vastaa täsmälleen lähtötekstiä. Havainto on sopusoinnussa Juvan omien suomentamista koskevien periaatteiden kanssa, joita Juva esittelee lyhyesti *Löytöretki suomeen* (2019) -teoksensa alkusanoissa. Juva

kertoo pyrkivänsä noudattamaan lähtötekstin virkejakoa ja sovittamaan virkkeisiin kaikki samat elementit kuin lähtötekstikin sisältää (Juva 2019, 13). Koska Juva noudattaa tarkasti lähtötekstin virkejakoa, kohdetekstin rytmikin noudattelee lähtötekstiä. *Ylpeys ja ennakkoluulo* (2013) -suomennoksensa jälkisanoina (Juva 2018) Juva toteaa kiinnittäneensä erityistä huomiota lähtötekstin virkkeiden rakenteeseen, jolle on ominaista lauseiden välinen tasapaino. Hän kertoo hakeneensa suomennokseensa vastaavaa tyyliä kuuntelemalla sanojen ja lauseiden rytmiä ja sointia sekä käyttämällä mahdollisuuksien mukaan suomen kielen omia idiomeja (*ibid.*).

Tekstinäyte	Austen	Joutsen	Norko-Turja	Norko-Turja/Taubert	Juva
1.	3	3	4	4	3
2.	1	1	1	1	1
3.	1	1	1	1	1
4.	1	1	1	1	1
5.	1	1	2	2	1
6.	1	1	1	1	1
7.	3	3	3	3	3
8.	6	5	6	5	6
9.	6	5	5	5	6
10.	2	2	2	2	2
11.	1	1	1	1	1
12.	2	2	2	3	2
13.	1	1	1	1	1
14.	4	3	6	6	4
15.	3	3	4	4	3
16.	4	4	5	5	4
Yhteensä	40	37	45	45	40

Taulukko 3 Tekstinäytteiden virkemäärät.

Joutsenen suomennoksessa virkkeiden määrä vastaa valtaosin lähtötekstiä, mutta kolmessa tapauksessa (KT8a, KT9a, KT14a) Joutsen on yhdistänyt kaksi virkettä yhdeksi. Lisäksi hän on jättänyt eräässä tapauksessa (KT16a) yhden virkkeen kokonaan kääntämättä ja jakanut toisen kahdeksi. Norko-Turjan ja Taubertin suomennoksissa virkejakoon liittyviä poikkeamia on enemmän. Kahdessa tapauksessa (KT8b, KT9b) Norko-Turja on yhdistänyt lähtötekstin kaksi virkettä yhdeksi ja kuudessa tapauksessa (KT1b, KT5b, KT8b, KT14b, KT15b, KT16b) muodostanut yhden tai kaksi virkettä enemmän kuin lähtötekstissä. Yhdessä näistä

tekstinäytteistä (KT8b) Norko-Turja on sekä jakanut yhden virkkeen kahdeksi että yhdistänyt kaksi virkettä yhdeksi, jolloin kyseisen tekstinäytteen virkkeiden kokonaismäärä on kuitenkin pysynyt lähtötekstin suuruisena. Taubertin tarkistamassa versiossa vuorostaan puolessa näytteistä (8/16) on joko suurempi (6/16: KT1c, KT5c, KT12, KT14c, KT15c, K16c) tai pienempi (2/16: KT8c, KT9c) virkemäärä kuin lähtötekstissä. Lähtötekstin virkerytmi ei siis ole välittynyt Joutsenen, Norko-Turjan ja Taubertin suomennoksiin yhtä tarkasti kuin Juvan. Juvan suomennoksessa lähtötekstin virkerakenne näyttää ohjanneen tarkasti suomennoksen virkerytmiä, johon tekstin sanallinen sisältö on sovitettu.

Lauseiden sitomiseen käytettävät keinot vaikuttavat rytmin lisäksi tekstin sisäiseen koheesioon. Esimerkiksi kahdeksannen tekstinäytteen (LT8, KT8a, KT8b, KT8c ja KT8d) viimeisessä virkkeessä Joutsen ja Norko-Turja (ml. Taubert) ovat eksplikoineet kahden perättäisen lauseen välisen syy-seuraussuhteen yhdistämällä lähtötekstin kaksi virkettä yhdeksi rinnastuskonjunktioilla *sillä*. Samalla tekstin sisäinen koheesio on vahvistunut. Yhdeksännessä tekstinäytteessä (LT9, KT9a, KT9b, KT9c ja KT9d) taas Joutsen on yhdistänyt lähtötekstin kaksi virkettä yhdeksi ajatusviivalla ja Norko-Turja ja Taubert kaksoispisteellä. Molemmissa tapauksissa välimerkkien käyttö nostaa lauseiden välisen suhteen eksplisiittisesti esiin ja lisää tekstin koheesiota. Juva puolestaan on pitänyt lähtötekstin mukaisesti virkkeet toisistaan erillään ja jättänyt niiden väliset yhteydet implisiittisiksi, lukijan itse pääteltäviksi.

Neljännessätoista tekstinäytteessä (LT14, KT14a, KT14b, KT14c ja KT14d) Joutsen on tiivistänyt kaksi virkettä yhdeksi ja jättänyt osan ensimmäisestä virkkeestä (*there was not a day without its engagement*) kääntämättä. Saman tekstinäytteen kahdessa kohdassa Norko-Turja ja Taubert puolestaan ovat jakaneet alun perin puolipisteellä erotetut virkkeen osat kahdeksi erilliseksi virkkeeksi. Samoin he ovat toimineet myös ensimmäisessä (LT1, KT1b ja KT1c), viidennessä (LT5, KT5b ja KT5c) ja viidennessätoista (LT15, KT15b ja KT15c) tekstinäytteessä. Kuudennessatoista tekstinäytteessä (LT16, KT16a, KT16b ja KT16c) Joutsen, Norko-Turja ja Taubert ovat erottaneet lähtötekstin kaksi pitkää ja polveilevaa rinnastuskonjunktioilla *and* yhdistettyä päälausetta kahdeksi erilliseksi virkkeeksi. Joutsen vuorostaan on jättänyt kyseisen tekstinäytteen kolmannen virkkeen kokonaan kääntämättä.

Taubert on muuttanut Norko-Turjan käyttämää virkejakoa kahdessa tapauksessa. Kahdeksannessa tekstinäytteessä (LT8, KT8b ja KT8c) Norko-Turja on jakanut lähtötekstin ensimmäisen virkkeen kahdeksi erilliseksi virkkeeksi, jotka Taubert on vuorostaan yhdistänyt yhdeksi. Lisäksi kahdennessatoista tekstinäytteessä (LT12, KT12b ja KT12c) Taubert on jakanut Norko-Turjan pitkän ja kömpelön virkkeen kahdeksi eri virkkeeksi, vaikka lähtötekstiin onkin sisältynyt vain yksi virke. Näillä korjauksillaan Taubert näyttäisi tavoitelleen ennen kaikkea sujuvaa ja ymmärrettävää suomenkielistä ilmaisua.

3.2.2.2 Symmetria

Koska analysoimissani tekstinäytteissä Juvan suomennoksen virkemäärä vastasi täsmälleen alkuteoksen virkemäärää ja koska Juva on kertonut kiinnittäneensä erityistä huomiota lauseiden väliseen tasapainoon (Juva 2015), olen tarkastellut vielä lähemmin lähtö- ja kohdetekstien virkkeisiin sisältyvää symmetriaa. Tarkastelun kohteeksi olen valinnut esimerkinomaisesti yhdennentoista tekstinäytteen (LT11, KT11a, KT11b, KT11c ja KT11d), koska se on lyhyt ja virkkeen sisältämistä elementeistä löytyy symmetriaa.

Lähtötekstissä kaksi rinnasteista päälauseita muodostavat tasapainoisen virkkeen, jonka sanastoon sisältyy äänteellistä soinnikkuutta. Lähtötekstin virkkeen *Elizabeth was exceedingly pleased with this proposal, and felt persuaded of her sister's ready acquiescence* (LT11) sekä alku- että loppuosassa esiintyy sananalkuista **p**-foneemin toistoa ja sananloppuinen **ed**-päätte. Joutsenen ja Juvan suomennoksista löytyy samantyyppistä syntaktista ja fonologista symmetriaa kuin lähtötekstistäkin. Joutsenen versiossa, *Elizabeth oli hyvin mieltynyt tähän ehdotukseen ja arveli sisarensakin mielellään suostuvan siihen.* (KT11a), virkkeen alku- ja loppuosassa on käytetty *mieli*-sananjohdoksia ja loppuosassa lisäksi **s**-äänteisiä alkusointuja. Juvan suomennoksessa, *Elizabeth ilahtui ehdotuksesta suuresti ja arveli sisaren suostuvan auliisti.* (KT11d), puolestaan sekä virkkeen alku- että loppuosassa esiintyy sananloppuinen imperfektin **i**- ja adverbien **sti**-päätte sekä **s**-äänteisiä alkusointuja. Joutsen ja Juva näyttävät siis käyttäneen suomentaessaan yhtenä tyylikeinona kalevalaiselle runokielelle ominaista allitteraatiota eli peräkkäisiä alkusointuja.

Tarkasteltavassa tekstinäytteessä (LT11, KT11a, KT11b, KT11c ja KT11d) sekä Joutsenen (KT11a) että Juvan (KT11d) suomennoksen lauserakenne vastaa lähtötekstiä ja lauseet ovat äänteellisen toistonsakin puolesta keskenään hyvin

tasapainossa. Lähtötekstin (LT11) virkkeeseen on sijoitettu rinnastuskonjunktion molemmin puolin seitsemän sanaa, joihin sisältyy sekä alku- että loppusointuja. Joutsenen virkkeen alkuosassa puolestaan on kuusi sanaa ja loppuosassa viisi. Juvan virkkeessä vuorostaan rinnastuskonjunktion *ja* molemmin puolin on sijoitettu symmetrisesti neljä sanaa, joista löytyy sekä alku- että loppusointuja. Näin Juva on tavoittanut lähtötekstiä mukailevan rytmikkyuden ja soinnikkuuden. Lisäksi hän on tiivistänyt lauseet niin, että ilmaisutyyli lähentelee jo runoutta.

Toisin kuin Joutsenen ja Juvan tapauksissa Norko-Turjan (KT11b) ja Taubertin (KT11c) versioissa suomennosvirkkeet poikkeavat rakenteeltaan lähtötekstistä, sillä niissä jälkimmäiseen rinnasteiseen päälauseeseen on liitetty alisteinen *että*-konjunktiolla alkava sivulause. Näin ollen jälkimmäisestä päälauseesta on tullut ensimmäistä raskaampi, minkä johdosta rinnasteiset päälauseet eivät enää pysykään samanlaisessa syntaktisessa tasapainossa kuin lähtötekstissä.

3.2.2.3 Interferenssi

Rytmin ja symmetrian lisäksi olen tarkastellut suomennosversioiden lauserakenteita *interferenssin* osalta eli analysoinut lähtökielen siirtovaikutusta kohdetekstiin. Käännöstieteessä interferenssi määritellään käännöksen ominaisuudeksi, joka ilmenee lähtötekstin kielellisten piirteiden heijastumisena käännökseen. Interferenssi voi liittyä mihin tahansa kielen piirteisiin, kuten morfologiaan, lauserakenteeseen, sanastoon, idiomeihin, metaforiin, sanajärjestykseen, tyyliin tai typografiaan, jotka on siirretty tai käännetty suoraan kohdetekstiin, ja yleensä sillä tarkoitetaan lähtökielen häiritsevää vaikutusta käännökseen. (*Tieteen termipankki* 2018.) Jos suora käännös ei kuulosta luontevalta, syynä saattaa olla interferenssi. Häiritsevän interferenssin raja tosin on häilyvä ja lukijakohtainen.

Interferenssiä löytyy esimerkiksi viidennestä tekstinäytteestä (LT5, KT5a, KT5b, KT5c ja KT5d), missä Joutsen ja Juva ovat suomentaneet lauseen *The astonishment of the ladies was just what he wished* (LT5) lähtötekstin mukaisella rakenteella *Naisten hämmästyys oli – – suuri(n) – –* (KT5a, KT5d). Norko-Turja ja Taubert puolestaan ovat käyttäneet ilmaisua *Naisväki oli hämmästyksissään* (KT5b, KT5c), missä lauseen subjektina on abstraktin *naisten hämmästyksen* sijaan konkreettinen *naisväki*. Norko-Turjan ja Taubertin suomennos vaikuttaa yleiskieliseltä, kun sitä vastoin Joutsenen ja Juvan versioista välittyy kirjakielisempi, vanhahtavan ylätyylinen ja lähes raamatullinen vivahde. Vanhaa kirjasuomea oleva sana *hämmästy* esiintyykin jo Agricolan *Rucouskiriassa* (1544) (Jussila 1998, 64).

Toisaalta sanonta *hämmästyks oli suuri* tuntuu vakiintuneen suomen nykykieleenkin lähes idiomaattiseksi ilmaisuksi, vaikka pohjautuneekin ruotsin kieleen.

Interferenssiä löytyy myös yhdeksännestä tekstinäytteestä, missä Juva on suomentanut lähtötekstin idiomaattisen ilmaisun *she had a less active part to play* (LT9) sanasanaisesti *hänellä oli vähemmän aktiivinen osa esitettävänä* (KT9d). Kyseinen suomennos ei kuulosta kovin luontevalta, sillä *osan esittäminen* ei liene suomen kielessä yhtä idiomaattinen ilmaisu kuin *to play a part* englannissa. Joutsenen, Norko-Turjan ja Taubertin valinta, *hänelle jäi passiivisempi tehtävä* (KT9a, KT9b, KT9c), kuulostaa luontevammalta. Se on myös tiiviimpi, sillä lähtötekstin kaksisanainen lauseke *vähemmän aktiivinen* on korvattu yhdellä sanalla: *passiivisempi*. Lisäksi se on sävyltään suorempi, sillä positiivisen adjektiivin sisältävä lauseke *less active* on korvattu negatiivisen adjektiivin sisältävällä sanalla *passiivisempi*. Joutsenen, Norko-Turjan ja Taubertin käyttämä ilmaisu lieneekin lähempänä suomen kielen konventioita, joissa negatiivisetkin asiat yleensä ilmaistaan kiertelemättä.

Lisäesimerkkinä interferenssistä voi mainita kahdennentoista tekstinäytteen, jossa Norko-Turja on suomentanut ilmaisun *she felt a solicitude on the subject* – – (LT12) lähtötekstin rakennetta noudatellen muotoon *Elizabeth tunsii asian takia levottomuutta* – – (KT12b). Taubertin vuorostaan on korjannut Norko-Turjan substantiivipainotteisen lauseen dynaamisemmaksi ilmaisulla *Elizabeth oli asiasta huolissaan* (KT12c). Juva puolestaan on välttänyt interferenssin käyttämällä selkeää ilmaisua *aihe kosketti häntä niin kipeästi* – –. Joutsenen sijaan on jättänyt kyseisen kohdan kokonaan kääntämättä (ks. luku 3.2.1.4).

3.2.3 Muutoksia kerronnan näkökulmassa

Tutkimukseni teoriaosassa (ks. luku 2.2.2) totesin Päivi Kuusen päätelleen vapaan epäsuoran esityksen eli kertojan ja henkilön välisen diskurssin heikkenemisen tai katoamisen käänöksissä olevan luonnollista seurausta käänösten eksplisiittistymisestä, konventionaalistumisesta ja yksinkertaistumisesta (Kuusi 2006, 135). Tarkastelen seuraavaksi tämän ilmiön esiintymistä omassa tutkimusaineistossani esittelemällä muutamia käänössiirtymiä, joissa olen havainnut kerronnan näkökulman muuttumista.

3.2.3.1 Eksplisiittistytminen

Kuten eksplisiittistyneiden käännössiirtymien tarkastelun (ks. luku 3.2.1.1) yhteydessä jo totesinkin, kaikki ensimmäisen tekstinäytteen (LT1) suomennokset (KT1a, KT1b, KT1c ja KT1d) sisältävät tarkempaa informaatiota kuin lähtöteksti. Suomentajat ovat eksplikoineet lähtötekstin *she*-pronominin (LT1), jotta henkilöviittaukset eivät jäisi lukijalle epäselviksi. Norko-Turja on käyttänyt erisnimen osoittavaa substantiivilauseketta *rouva Bennet* (KT1b), Joutsen omistusta ilmaisevaa substantiivilauseketta *hänen vaimonsa* (KT1a) ja Juva omistusliitteetöntä substantiivilauseketta *vaimo* (KT1d). Lisäksi Norko-Turja on täsmentänyt lähtötekstin substantiivin *the visit* (LT1) viittaavan käyntiin *Netherfield Parkissa* (KT1b).

Kaikissa ensimmäisen tekstinäytteen suomennoksissa on käytetty eksplikoivaa käännösstrategiaa, mutta Norko-Turjan versiossa eksplikointi nousee esiin voimakkaammin. Norko-Turjan eksplikoinnissa käyttämät erisnimet *Mrs Bennet* ja *Netherfield Park* eivät nimittäin esiinny lähtötekstinäytteessä lainkaan, kun sitä vastoin Joutsenen ja Juvan käyttämille sanoille *hänen vaimonsa* / *vaimo* löytyy lähtötekstistä vastine, *his wife*. Norko-Turjan versiossa kertojan ääni kuuluu voimakkaampana kuin lähtötekstissä tai Joutsenen ja Juvan versioissa, sillä Norko-Turjan käyttämä ilmaisu *rouva Bennet* kuvastaa kertojan näkökulmaa. Lähtötekstin ilmaisu *his wife* puolestaan on lähempänä kokevan subjektin eli herra Bennetin näkökulmaa. Joutsenen ja Juvan käyttämissä lievemmin eksplikoivissa käännösratkaisuissa on siis säilynyt lähtötekstin mukainen herra Bennetin näkökulma. Sen sijaan Norko-Turjan (ja Taubertin) käyttämässä voimakkaammin eksplikoivassa ratkaisussa näkökulma on siirtynyt herra Bennetiltä kertojan suuntaan.

Analyysini Norko-Turjan voimakkaasti eksplikoivasta käännösratkaisusta tukee Päivi Kuusen päätelmää, jonka mukaan käännöksen eksplisiittistytminen yleensä heikentää vapaata epäsuoraa esitystä eli kertojan ja henkilön välistä diskurssia (Kuusi 2006, 135). Toisaalta analyysini Joutsenen ja Juvan lievemmin eksplikoivista käännösratkaisuista tukee Kuusen toista havaintoa, jonka mukaan eksplikointi ei aina välttämättä johda kertojan ja henkilön välisen diskurssin heikkenemiseen tai katoamiseen (Kuusi 2006, 136). Jos lähtötekstissä kokevan subjektin näkökulmasta esitetty pronomini korvataan kohdetekstissä substantiivi- tai pronominilausekkeella, joka ilmentää kokevan subjektin näkökulmaa, voidaan henkilön näkökulma säilyttää käännöksessä.

3.2.3.2 Konventionaalistuminen: passiivin korvaaminen aktiivilla

Kerronnan näkökulma saattaa muuttua muun muassa silloin, kun suomentaja vaihtaa lauserakenteen vastaamaan paremmin suomen kielen konventioita, esimerkiksi korvatessaan englannin passiivilauseen suomen aktiivilauseella.

Ensimmäisen tekstinäytteen (LT1, KT1a, KT1b, KT1c ja KT1d) viimeisessä virkkeessä suomentajat ovat korvanneet lähtötekstin passiivilauseen *It was then disclosed in the following manner* (LT1) kohdetekstissä aktiivilauseella. Joutsenen, Norko-Turjan ja Taubertin suomennoksissa kohdeteksti vastaa sisällöltään ja näkökulmaltaan lähtötekstiä: *Se sattui seuraavasti* (KT1a) ja *Koko juttu (/ Se) tuli ilmi sitten seuraavalla tavalla.* (KT1b / KT1c). Näkökulma on kertojan. Juva sitä vastoin on muuttanut lähtötekstin passiivilauseen aktiivilauseeksi ja käyttänyt sen subjektina rouva Bennetiin viittaavaa pronominia *hän*: *Silloin hän sai kuulla siitä seuraavalla tavalla* (KT1d). Juvan suomennosversiossa kerronnan näkökulma on siirtynyt kertojalta rouva Bennetille, mikä puolestaan lisää lukijan mahdollisuuksia eläytyä roolihenkilön tunteisiin. Tämä tukee Päivi Kuusen havaintoa, jonka mukaan vapaa epäsuora esitys saattaa myös vahvistua käännöksissä (Kuusi 2006, 136).

3.2.3.3 Yksinkertaistuminen: tulkinnanvaran poisto

Kerronnan näkökulma saattaa joskus muuttua tahattomasti, vaikkapa suomennettaessa englannin modaalilauseita. Näin lienee käynyt Norko-Turjalle (ja Taubertille) esimerkiksi seitsemännän tekstinäytteen (LT7, KT7a, KT7b, KT7c ja KT7d) suomennoksessa. Lähtötekstin virkkeessä *The pain of separation, however, might be alleviated on his side, – – as he had reason to hope, that – –* (LT7) kertojan ja herra Collinsin äänet voi kuulla samanaikaisesti, mikä on ominaista vapaalle epäsuoralle esitykselle. Virkkeessä kuvataan herra Collinsin tunteita ja toiveita, mutta kirjoittaja jättää tilaa lukijan omille tulkinnoille käyttämällä modaalipuverbiä *might*. Kertoja ei ota kantaa siihen, ovatko herra Collinsin toiveet realistisia, vaan käyttää tämän näkökulmasta lähtevää ilmaisua *as he had reason to hope, that – –*. Lukija saa päätellä itse. Mikäli lukija tulkitsee herra Collinsin toiveet epärealistisiksi, saa teksti ironisen sävyn.

Joutsenen ja Juvan suomennoksissa edellä mainitun modaalipuverbin *might* mahdollisuutta osoittava funktio on välitetty kohdetekstiin adverbeilla *ehkä* (KT7a) ja *kenties* (KT7d). Norko-Turjan ja Taubertin versioista kyseinen tulkinnanvaraisuus

sen sijaan jää puuttumaan: *eron tuskaa lievensi hänen puoleltaan kuitenkin se* – – (KT7b, KT7c). Asia esitetään varmana, eikä lukijan omille päätelmille jätetä tilaa. Lisäksi heidän versioissaan käytetään toteavaa ilmaisua *oli syytä toivoa* (KT7b, KT7c), asianlaitaa mitenkään kyseenalaistamatta. Joutsenen ja Juvan suomennoksissa sitä vastoin tuodaan lähtötekstin mukaisesti esiin herra Collinsin oma näkemys tilanteesta käyttämällä persoonapronominia: *hänellä* – – *oli aihetta toivoa* (KT7a, KT7d). Norko-Turjan ja Taubertin suomennosversioissa herra Collinsin ääni jää siis kuulumattomiin ja kerronnan näkökulma siirtyy kokonaan kertojalle. Samalla lukijalle jää vähemmän tulkinnanvaraa kuin lähtöteksti tarjoaa.

Havainto tukee Päivi Kuusen päätelmää, jonka mukaan käännöksen yksinkertaistuminen vähentää tekstin monitulkintaisuutta, joka puolestaan on ominaista vapaalle epäsuoralle esitykselle eli kertojan ja henkilön diskurssille (Kuusi 2006, 135–136). Tulkinnanvaran poisto siis siirtää kerronnan näkökulman henkilöltä kokonaan kertojalle, mikä heikentää lukijan mahdollisuuksia eläytyä henkilön tunteisiin ja ajatuksiin sekä arvioida kerronnan luotettavuutta.

3.2.3.4 Puhekielenomaisten ilmaisujen käyttö

Kuten Päivi Kuusi (2006, 136) on tutkimuksissaan havainnut, kerronnan näkökulmaan voidaan vaikuttaa tarkoituksellisesti muun muassa lisäämällä tai poistamalla puhekielenomaisia ilmaisuja (vrt. luku 2.2.2). Vastaavan havainnon voi tehdä esimerkiksi kolmannestatoista tekstinäytteestä (LT13, KT13a, KT13b, KT13c ja KT13d), jossa Juva on korvannut lähtötekstin neutraalin yleiskielisen ilmaisun *without any danger of seeing him* (LT13) puhekielenomaisella ilmeikkäällä ilmaisulla *vailla vaaraa törmätä veljeen* (KT13d). Verbin *törmätä* käyttö merkityksessä 'kohdata sattumalta' kuulostaa puhekielisyydeltä. Lisäksi johonkuhun *törmäämisestä* välittyy voimakkaampi tunne kuin pelkästä näkemisestä tai kohtaamisesta. Puhekielisen ilmaisun käyttö kerronnassa korostaa neiti Bennetin omia tunteita ja näkökulmaa. Juvan suomennosversiossa neiti Bennetin näkökulma on siis voimistunut lähtötekstiin verrattuna. Tässä tapauksessa suomentaja on onnistunut välittämään lähtötekstin vapaan epäsuoran esitystavan kohdetekstiin ja vieläpä voimistamaan sitä käyttämällä värikästä puhekielenomaista ilmaisua.

3.2.4 Norko-Turjan suomennoksen kahden eri version vertailu

Edellä (ks. luvut 3.2.1–3.2.3) olen verrannut Austenin *Pride and Prejudice* [1813] -romaanin erilaisten suomennosten tyylipiirteitä alkuteoksen tyylipiirteisiin analysoimalla lähtö- ja kohdetekstien välisiä käännössiirtymiä. Seuraavaksi tarkastelen vielä erikseen Sirkka-Liisa Norko-Turjan alkuperäisen suomennoksen (1947) ja Päivö Taubertin vuonna 1949 tarkistaman version välisiä eroja.

3.2.4.1 Suomennoksen tarkistamisesta

Suomennoksen *tarkistaminen* viittaa jo sananakin siihen, että tarkistuksessa tehdään tarvittavat muutokset eli niin sanotut korjaukset. Korjattavat kohdat voivat liittyä niin lähtötekstin tulkintaan kuin kohdetekstin oikeakielisyyteenkin. Kaunokirjallisen suomennoksen tarkistaminen voi siis merkitä käännöksen tarkistusta, jossa oletusarvoisesti kohdeteksti pyritään saamaan mahdollisimman hyvin vastaamaan lähtötekstiä, tai suomen kielen tarkistusta, jossa teksti viimeistellään suositeltujen yleiskielen normien mukaiseksi, tai näiden yhdistelmää. Lisäksi tarkistaminen voi olla luonteeltaan aktiivista tai passiivista. Aktiivisessa tarkistuksessa koko kohdetekstiä verrataan tarkasti lähtötekstiin ja tehdään tarvittavat muutokset. Passiivinen tarkistus taas voi äärimmillään merkitä vain suomennoksen osittain vanhentuneen kieliasun päivitystä ilman vertailua vieraskieliseen alkutekstiin. (Koskinen ja Paloposki 2015, 152–153.) Koskinen ja Paloposki toteavat kaunokirjallisuuden suomentamista ja uudelleenkiääntämistä esittelevässä teoksessaan, että käännöksen tarkistaminen ja uudelleenkiääntäminen ovat luonteeltaan kaksi erillistä ilmiötä, vaikka raja tarkistetun laitoksen ja uuden suomennoksen välillä onkin usein kuin veteen piirretty viiva (emt., 104).

Suomennoksen kieliasun tarkistukseen vaikuttavat kulloinkin vallitsevat kielenhuollon normit. Kotimaisten kielten keskus (Kotus) jaottelee kielenhuollon 1) kielen oikeinkirjoituksen, rakenteiden, sanaston ja nimistön huoltoon, 2) kokonaisten tekstien huoltoon ja 3) kielen aseman huoltoon eli kielipolitiikkaan (Kotimaisten kielten keskus 2018). Koskinen ja Paloposki toteavat, että käännösten tarkistamiseen ei ole olemassa yleispäteviä ohjeita, vaan lopputulokseen vaikuttavat tapauskohtaiset tekijät (emt., 137). Sellaisia voivat olla esimerkiksi kustantajan asettamat linjaukset tai kustannustoimittajan omat näkemykset. Uudelleensuomennoksilla ja suomennosten tarkistuksilla kustantajat pyrkivät löytämään etenkin klassikkoteoksille uusia lukijoita. Lukijoiden kiinnostukseen ja lukunautintoon puolestaan vaikuttaa oleellisesti suomennoksen sujuvuus ja kielellinen rikkaus.

On jokseenkin yllättävää, että Werner Söderström Osakeyhtiö (WSOY) julkaisi Sirkka-Liisa Norko-Turjan suomennoksesta *Ylpeys ja ennakkoluulo* (1947) uuden, Päivö Taubertin tarkistaman laitoksen jo vuonna 1949 eli vain kahden vuoden kuluttua edellisestä uudelleensuomennoksesta. Toisaalta 1940-luvun kontekstissa menettely tulee ymmärrettäväksi. Suomen kielen oikeinkirjoituksen konventiot eivät nimittäin olleet tuolloin vielä täysin vakiintuneet, vaan kirjoitustavoissa esiintyi vaihtelua. Kielenhuoltokysymykset nousivatkin sotien jälkeen yleisen kiinnostuksen kohteeksi. Vuonna 1945 perustettiin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran (SKS) yhteyteen kielitoimisto antamaan yleisiä neuvoja suomen kielen käytöstä ja hoitamaan käsikirjoitusten kielentarkastusta. Kielitoimisto perustettiin kahden kustantajan eli WSOY:n ja Kustannusosakeyhtiö Otavan antamien avustusten turvin (Räikkälä 1995). Koska WSOY tuki SKS:n kielitoimiston toimintaa, vaikuttaa todennäköiseltä, että sellaisen klassikkoteoksen kuin Austenin *Pride and Prejudice* [1813] suomennos haluttiin saada kielentarkistuksen avulla vastaamaan uusimpia kielenkäytön normeja.

3.2.4.2 Muutosten luokittelu

Tarkastelen seuraavaksi tekstinäytteiden pohjalta, millaisia muutoksia Taubert (1949) teki Norko-Turjan (1947) suomennokseen. Käytän muutosten luokittelussa apuna Leechin ja Shortin (1981) esittämää tekstin tyylipiirteiden jaottelua 1) leksikaalisiin ja 2) kieliopillisiin sekä 3) kielikuviin, 4) kontekstiin ja 5) koheesioon liittyviin kategorioihin (vrt. luku 2.1.1). Kyseinen luokittelu muistuttaa paljolti Kotuksen käyttämää kielenhuollon osa-alueiden jakoa kielen oikeinkirjoitukseen, rakenteisiin ja sanastoon. Olen yhdistänyt analyysissäni nämä kaksi luokittelutapaa lisäämällä Leechin ja Shortin viiteen kategoriaan kuudennen, oikeinkirjoitukseen liittyvän kategorian. Ensimmäiset viisi kategoriaa soveltuvat sekä käännössiirtymien tyylipiirteiden analysointiin että käännöksen kieliasuun liittyvien muutosten analysointiin. Kuudes kategoria puolestaan täydentää kieliasun analyysiä. Näin ollen esittämäni luokittelu sopii tarkistetun suomennoksen analysointiin, johon liittyy sekä käännöksen että kielen tarkistus. Käännöksen tarkistuksessa käännöstä verrataan lähtötekstiin ja kielen tarkistuksessa käännöksen kieliasua verrataan kohdekielen normeihin.

Muutosten tarkastelua varten olen laatinut vertailutaulukon, joka sisältää kaikki sellaiset Norko-Turjan ja Taubertin tekstinäytteiden kohdat, joissa suomennokset

poikkeavat toisistaan. Taulukosta löytyvät myös vastaavat lähtötekstin kohdat. Taubertin tekemät muutokset on luokiteltu edellä mainittuihin kuuteen kategoriaan. Vertailutaulukko (Liite 3) ja tutkimusaineistona käytetyt tekstinäytteet (Liite 1: LT1–LT16; KT1b–KT16b; KT1c–KT16c) löytyvät kokonaisuudessaan tutkimuksen liitteistä. Luokittelutapaa havainnollistaa alla oleva taulukko (Taulukko 4), johon on poimittu vertailutaulukon kuusi ensimmäistä riviä.

Austen 1813	Norko-Turja 1947	Taubert 1949	Leksikaaliset muutokset	Kieliopilliset muutokset	Kielikuvat	Konteksti	Koheesio	Oikeinkirjoitus
<i>among the earliest of those who</i> (LT1)	<i>ensimmäisten joukossa, jotka</i> (KT1b)	<i>ensimmäisiä niistä, jotka</i> (KT1c)		1				
<i>Bingley</i> (LT1)	<i>Bingleyä</i> (KT1b)	<i>Bingleytä</i> (KT1c)						1
<i>though to the last always assuring</i> (LT1)	<i>vaikka hän viimeiseen saakka vakuutti</i> (KT1b)	<i>vaikka viimeiseen saakka vakuutti</i> (KT1c)					1	
<i>of it.</i> (LT1)	<i>koko asiasta</i> (KT1b)	<i>asiasta</i> (KT1c)					1	
<i>It</i> (LT1)	<i>Koko juttu</i> (KT1b)	<i>Se</i> (KT1c)					1	
<i>began scolding</i> (LT2)	<i>alkoi toruskella</i> (KT2b)	<i>alkoi torua</i> (KT2c)	1					

Taulukko 4 Taubertin korjauksia Norko-Turjan suomennokseen.

3.2.4.3 Muutosten lähempi tarkastelu

Koska Taubert tarkisti Norko-Turjan suomennoksen jo kahden vuoden kuluttua sen ilmestymisestä ja koska Austenin alkuteos oli suomennettu jo kahteen kertaan, arvelin Taubertin korjausten liittyvän ensisijaisesti suomennoksen kieliasun korjaamiseen vastaamaan vähitellen vakiintuvia oikeinkirjoitussääntöjä ja kielitoimiston suosituksia.

Norko-Turjan ja Taubertin suomennosversioiden vertailutaulukosta (Liite 3) voidaan todeta, että suurin osa Taubertin tekemistä muutoksista on leksikaalisia (36 %) ja kieliopillisia (36 %). Loput muutokset liittyvät oikeinkirjoitukseen (16 %), koheesioon (11 %) ja kielikuviin (1 %). Kontekstiin liittyviä muutoksia ei löytynyt lainkaan. Tulosten osalta on kuitenkin muistettava, että luokittelu perustuu subjektiiviseen tulkintaan. Rajanveto eri kategorioiden välillä ei ollut itsestään selvää, sillä joitakin muutoksia olisi voinut sijoittaa useampaankin kategoriaan. Vieraskielisten nimien taivutukseen ja välimerkitykseen liittyvät korjaukset on luokiteltu oikeinkirjoitus-kategoriaan. Pronomineihin liittyvät muutokset sen sijaan on jaettu koheesion ja kieliopillisten muutosten kategorioihin riippuen siitä, onko muutoksella ollut vaikutusta tekstin koheesioon.

Leksikaalisilla muutoksillaan Taubert näyttää muun muassa korvanneen vanhahtavan kuuloisia sanoja ajanmukaisemmilla termeillä, esimerkiksi korvaamalla sanan *kauppa-alalla* (KT8b) sanalla *kaupalla* (KT8c) ja sanan *varastohuoneittensa* (KT8b) sanalla *varastorakennustensa* (KT8c), sekä vaihtamalla ajan adverbien *jäljestäpäin* (KT10b) sanaksi *myöhemmin* (KT10b). Lisäksi Taubert on vaihtanut sanan *viehätystaitoonsa* (K15b) vakiintuneempaan ilmaisuun *viehätysvoimaansa* (KT15c), joka sekin kyllä esiintyy Norko-Turjan alkuperäisessä suomennoksessa (KT12b).

Taubert näyttää lisäksi korjailleen leksikaalisilla muutoksilla Norko-Turjan sanasanaisia käännöksiä luontevammiksi. Hän on esimerkiksi vaihtanut suoran käännökseen *nykyinen herra Darcy* (KT16b) muotoon *herra Darcy nuorempi* (KT16c) ja muuttanut lähes sanasanaisen käännökseen *tunsi asian takia levottomuutta* (KT12b) muotoon *oli asiasta huolissaan* (KT12c). Vastaavasti hän on vaihtanut suomennoksen *kohdeltu kovin pahoin* (KT9b) vakiintuneempaan ilmaisuun *kohdeltu huonosti* (KT9c) ja muuttanut monikolliset ilmaisut *suunniteluissa* (KT7b) ja *uusimpia muoteja* (KT9b) ja yksikköön: *suunnittelussa* (KT7c) ja *uusinta muotia* (KT9c). Taubert näyttää myös pyrkineen välttämään tarpeetonta toistoa. Hän on esimerkiksi muuttanut ilmaisun *järkevä mies ja olemukseltaan herrasmies* (KT8b) tiiviimpään muotoon *järkevä ja sivistynyt mies* (KT8c). Lisäksi hän on ilmeisesti toistoa välttääkseen muuttanut Norko-Turjan samassa kappaleessa käyttämän adjektiivin *sivistynyt* (KT8b) sen läheiseen synonyymiin *hienostunut* (KT8c).

Lisäksi Taubert näyttäisi pyrkineen lähtö- ja kohdetekstien merkityksen täsmällisempään vastaavuuteen. Hän on esimerkiksi suomentanut lähtötekstin

ilmaisun *the happiest of men* (LT7) ilmaisulla *miehistä onnellisimman* (KT7c), ilman Norko-Turjan käyttämää viittausta nimenomaan *aviomiehiin* (KT7b). Lisäksi hän on täsmentänyt Norko-Turjan suomennoksen *tästä herrasta hänen poikavuosiltaan* (KT16b) muotoon *tämän herrasmiehen luonteenlaadusta hänen poikavuosinaan* (KT16c). Hän on myös korvannut Norko-Turjan käyttämän lievemmän *toruskella-*verbin (KT2b) sen kantamuodolla *torua* (KT2c). Vastaavasti hän on korvannut lähtötekstiä (*was called from*) paljon voimakkaamman ilmaisun *oli pakko lähteä* (KT7b) neutraalimmalla toteamuksella *joutui lähtemään* (KT7c). Lisäksi hän on karsinut Norko-Turjan käyttämiä lähtötekstin ulkopuolisia lisäyksiä, jotka ovat yleensä adverbeja. Taubert on esimerkiksi poistanut adverbit *heti* (KT4b), *suorastaan* (KT12b), *yleensä* (KT14c) ja *mitenkään* (KT15b).

Toisaalta Taubert on karsinut sellaisiakin adverbeja, joille olisi löydettävissä lähtötekstistä suora vastine. Hän on esimerkiksi suomentanut ilmaisun *a little uneasy* (LT14) yhdellä sanalla *levottomaksi* (KT14c) käyttämättä Norko-Turjan tapaan adverbia *vähän* (KT14b). Samoin hän on poistanut adverbit *varsin paljon* (KT8b), *sentään* (KT15b) ja *ennen vanhaan* (KT16b), joille lähtötekstistä löytyisivät vastineet *greatly superior* (LT8), *yet* (LT15) ja *formerly* (LT16).

Leksikaalisiin muutoksiin sisältyy lisäksi tapaus, jossa Taubert on käyttänyt lähtötekstin sanamuodosta poikkeavaa kiertoilmaisua. Hän on nimittäin muuttanut Norko-Turjan suomennoksen *säälien tämän tyttäriä* (KT11b) muotoon *myötätunnosta nuoria kohtaan* (KT11c). Lähtötekstin ilmaisu *in compassion to her nieces* (LT10) viittaa rouva Gardinerin puolison sisaren eli rouva Bennetin tyttäriin. Korvaamalla sukulaisuussuhdetta osoittavan pronominilausekkeen *tämän tyttäriä* omistusta ilmaisevalla substantiivilla *nuoria* Taubert on ohittanut mutkikkaat sukulaisuustermit, mutta onnistunut kuitenkin välittämään virkkeen oleellisen sisällön kohdetekstiin. Sukulaisuussuhteethan ilmenevät implisiittisesti kontekstistakin, ja virkkeen ydinasia eli puheenaiheen vaihtaminen löytyy virkkeen lopusta.

Taubert on lisäksi poistanut Norko-Turjan käyttämiä eksplisiittistäviä eli tarkentavia ilmaisuja. Hän on esimerkiksi muuttanut lähtötekstin *her presents* (LT9) suomennoksen muodosta *kaupungin-tuomisensa* (KT9b) muotoon *tuomisensa* (KT9c). Samalla hän on välttynyt ottamasta kantaa kyseisen yhdyssanan oikeinkirjoitukseen. Lisäksi hän on poistanut Norko-Turjan *perhepiirissä*-sanaan lisäämän täydennyksen *yksin Bennetin perheen seurassa* (KT14b). Vastaavasti hän

on poistanut Norko-Turjan käyttämän eksplisiittistävän ilmaisun *sopivaa sanottavaa* (KT4b) korvaamalla sen pronomiinilla *mitään* (KT4c), joka epämääräisyydessään vastaakin paremmin lähtötekstin *how*-sanaa (LT4).

Kieliopillisilla eli lauserakenteisiin liittyvillä korjauksillaan Taubert näyttäisi pyrkineen selkeyttämään ja tiivistämään epätarkkoja ja mutkikkaita ilmaisuja. Samalla hän on monin paikoin muuttanut virkerakenteita tarkemmin lähtötekstiä vastaaviksi. Taubert on esimerkiksi tiivistänyt Norko-Turjan ilmaisun *herttainen ja älykäs sekä tyylikäs nainen* (KT8b) käyttämällä kahden konjunktion sijaan luettelomuotoa: *herttainen, älykäs ja tyylikäs nainen* (KT8c). Lähtötekstissä – – *was an amiable, intelligent, elegant woman* – – (LT8) adjektiivit on erotettu toisistaan ainoastaan pilkuilla, mutta suomen kielessä luontevinta onkin yhdistää luettelon viimeinen elementti muihin *ja*-konjunktiolla. Norko-Turjan mutkikasta ja hämäräksi jäävää ilmaisua *että Jane'in viehätysvoima, joka oli toki luonnollisempi vaikutus* (KT13b) Taubert on selkeyttänyt muuttamalla suomennosta sanasanaisemmaksi muotoon *että Janen viehätysvoiman paljon luonnollisempi vaikutus* (KT13c). Lähemmäksi lähtötekstiä Taubert on palannut myös tiivistäessään Norko-Turjan ajan kulumisen suhteen eksplikoiman ilmaisun *Philipsien, Lucasien ja upseerien tapaamisessa kului aika niin, ettei heille jäänyt päivääkään ilman joitakin kutsuja* (KT14b) muotoon *Philipsit, Lucasit ja upseerit pitivät huolen, ettei kulunut päivääkään ilman kutsuja* (KT14c).

Lisäksi suomentaessaan lähtötekstin virkkeen *Mrs Bennet had many grievances to relate, and much to complain of* (LT9) Taubert on korvannut Norko-Turjan käyttämät kaksi rinnasteista lausetta, *Rouva Bennet kertoili hänelle nyt monia surujaan, ja paljon hänellä olikin valittamisen aihetta* (KT9b), lähtötekstin mukaisesti yhdellä lauseella: *Rouva Bennetillä oli suruja ja paljon valittamisen aihetta* (KT9c). Samalla hän on välttynyt viittaamasta *hän*-pronomiinilla kahteen eri henkilöön. Lähtötekstin mukaista virkerakennetta (LT8) Taubert on noudattanut myös yhdistäessään Norko-Turjan erottamat kaksi virkettä (KT8b) relatiivipronominilla takaisin yhdeksi pää- ja sivulauseen muodostamaksi virkkeeksi – – *sai suureksi ilokseen ottaa vastaan veljensä ja tämän vaimon, jotka tapansa mukaan tulivat* – – (KT8c). Lauseiden yhdistämiseksi Taubert on siirtänyt *veljensä ja tämän vaimon* ensimmäisen lauseen loppuun *jotka*-pronominin korrelaatiksi.

Taubert on muuttanut Norko-Turjan suomennosta sanasanaisemmaksi myös tapauksessa, jossa Norko-Turja on yhdistänyt lähtötekstin (LT9) kaksi virkettä

kaksoispisteellä. Norko-Turja on korvannut jälkimmäisen lauseen kahdella sanalla: *kuunnella vuorostaan* (KT9b). Taubert puolestaan on sijoittanut kaksoispisteen jälkeen täydellisen lauseen: *oli hänen vuoronsa kuunnella* (KT9c). Vastaavasti Taubert on palauttanut Norko-Turjan tiivistämän ilmaisun *huolimatta tästä varmasta vakuutuksestaan ja väitteestään* (KT12b) sanasanaisemmaksi käännökseksi *huolimatta varmuudesta jolla esitti sanansa samoin kuin sen vielä kiinnostavamman väitteen* (KT12c).

Toisaalta Taubert on poikennut lähtötekstin virkerakenteesta muun muassa sellaisissa tapauksissa, joissa virke kääntyy sujuvasti suomeksi lauseenvastikkeella. Taubert on esimerkiksi kääntänyt lähtötekstin kohdan *was confident at last, that she recollected having heard – –* (LT16) lauseenvastikkeen avulla lyhyesti muotoon *lopulta hän varmasti muisti kuulleensa, että – –* (KT16c). Tällä ratkaisulla hän on yksinkertaistanut Norko-Turjan virkettä, johon sisältyy kaksi perättäistä että-lausetta: *Lopulta hän uskoi varmasti, että muisti kuulleensa, että – –* (KT16b). Eräässä tapauksessa Taubert on alkutekstistä poiketen jakanut Norko-Turjan pitkän ja mutkikkaan virkkeen (KT12b) kahdeksi eri virkkeeksi (KT12c). Syynä näyttäisi olleen lauseenvastikkeen kieliopillisesti ontuva käyttö: *– – joka sai hänet vakuuttuneeksi asiaa tarkemmin harkittuaan, ettei hän sittenkään – –* (KT12b). Koska kyseisellä lauseella ja lauseenvastikkeella ei ole yhteistä subjektia, Norko-Turjan virke jää merkitykseltään hämäräksi.

Taubertin tekemiin kieliopillisiin korjauksiin sisältyy myös sanajärjestyksen vaihdoksia. Tekstinäytteistä löytyy useita kohtia, joissa Taubert on vaihtanut Norko-Turjan käyttämän käänteisen sanajärjestyksen, jossa predikaatti edeltää subjektia, suoraksi (KT8c; KT14c; KT15c; KT16c). Taubert onkin saattanut tulkita käänteisen sanajärjestyksen käytön ruotsin kielestä lähtöisin olevaksi interferenssiksi, sillä Norko-Turja on käyttänyt päälauseessa käänteistä sanajärjестystä ruotsin kielen tapaan sellaisissa tapauksissa, joissa päälause edeltää sivulause (KT14b: *Kun oli sovittu illan viettämisestä kotona,*) tai päälause alkaa lauseenvastikkeella (KT16b: *Vertaillessaan – –, ja ylistäessään – –*), ajan ilmauksella (KT15b: *Kymmenkunta vuotta sitten, ennen naimisiinmenoaan,*) tai muulla adverbialilla (KT8b: *Varsinkin*). Kotuksen mukaan tällaisissa tapauksissa voidaan nykyisin käyttää yhtä hyvin suoraa kuin käänteistäkin sanajärjестystä. Jälkimmäistä voidaan lisäksi yleisemminkin käyttää teksteissä tyylikeinona. (Kielitoimiston ohjepankki 2019).

Svetisismien välttämisen lisäksi Taubertin tekemistä sanajärjestystä koskevista muutoksista nousevat esiin sellaiset tapaukset, jossa lauseissa on vaihdettu yksittäisen adverbiaalin paikkaa. Taubert on esimerkiksi siirtänyt tavan adverbiaalin lauseen keskeltä sen loppuun muuttaessaan Norko-Turjan käyttämän sanajärjestyksen *vastasi kevyesti kälylleen* (KT10b) muotoon *vastasi kälylleen kevyesti* (KT10c). Vastaavasti hän on muuttanut kohdan *puhui enemmän asiasta* (KT10b) muotoon *puhui aiheesta enemmän* (KT10c). Näillä muutoksillaan Taubert on korjannut lauseet noudattamaan suomen kielen logiikkaa, jossa lause yleensä aloitetaan tutulla asialla eli *teemalla* ja uusi asia eli *reema* sijoitetaan lauseen loppuun (VISK 2008). Lauseen lopussa sana saa myös enemmän painoarvoa kuin sen keskellä. Kyseisissä esimerkeissä *käly* ja *asia/aihe* ovat jo entuudestaan tuttuja, ja uutta lauseissa on se, että rouva Gardiner vastasi *kevyesti* ja puhui *enemmän*. *Kälyä* nimittäin vastaa lähtötekstissä jo aiemmin kerrottuun viittaava pronomiilauseke *her sister* (LT10) ja *asiaa/aihetta* määräinen substantiivilauseke *the subject* (LT10). Suomentaessaan lähtötekstin *spoke more on the subject* (LT10) vastineella *puhui enemmän asiasta* (KT10b) Norko-Turja näyttää seuranneen ”sokeasti” englannin sanajärjestystä huomaamatta sen hämärtävän suomenkielisen lauseen logiikkaa.

Joissakin tapauksissa Taubert on siirtänyt adverbiaalin paikkaa lauseessa aiemmaksi, esimerkiksi vaihtaessaan ilmaisun *pystyisi taistelemaan menestyksellisesti hänen ystäviensä vaikutusta vastaan* (KT12b) muotoon *pystyisi menestyksellisesti taistelemaan hänen ystäviensä vaikutusta vastaan* (KT12c). Tämä muutos lienee pohjautunut Taubertin omaan näkemykseen kyseiselle adverbiaalille sopivimmasta paikasta, sillä yleisesti ottaen adverbiaalit voi suomen kielessä sijoittaa lauseeseen varsin vapaasti. Englannissa taas adverbiaalin paikka on paljon sidotumpi, ja yksittäinen adverbiaali sijoittuu yleensä verbilausekkeen pääverbin eteen, kuten tämänkin esimerkin lähtötekstissä *might be – – successfully combated* (LT12). Taubertin korjauksessa adverbiaalin paikka noudattaa lähtötekstiä, mutta on vaikea arvioida, onko paikan valintaan vaikuttanut enemmän lähtöteksti vai pyrkimys saattaa *taisteleminen* ja sen kohde lähemmäksi toisiaan.

Eräässä tapauksessa Taubert on vaihtanut sivulauseen paikkaa pitkässä virkkeessä (KT13b). Taubert on nimittäin vaihtanut *kun*-konjunktion tilalle *koska*-konjunktion ja siirtänyt selittävän sivulauseen *kun/koska Caroline ei asunut samassa talossa* (KT13b/KT13c) virkkeen keskeltä sen loppuun (KT13c). Syynä näyttäisi olleen kahden perättäisen konjunktion (*että kun*) välttäminen. Taubert näyttää lisäksi

yleisemminkin vaihtaneen Norko-Turjan englannista suoraan kääntämiä konjunktioita suomalaisen ilmaisun kannalta loogisemmiksi. Hän on esimerkiksi vaihtanut englannin *When*-konjunktion (LT14) vastineena käytetyn *Kun*-konjunktion (KT14b) tilalle *Jos*-konjunktion (KT14c): *Jos oli sovittu illan viettämisestä kotona, joitakin upseereita oli aina kotona* (KT14c).

Kieliopillisista muutoksista löytyy myös pronomien käyttöön liittyviä korjauksia. Taubert on esimerkiksi vaihtanut relatiivilauseen korrelaattiin (*tavalla*) viittaavan *mikä*-pronominin (KT15b) *joka*-pronominiksi (KT15c). Lisäksi hän on vaihtanut henkilöön viittaavan persoonapronominin *hänellä* (KT15b) demonstratiivipronominiksi *tällä* (KT15c), jotta kyseinen pronomini viittaisi oikeaan henkilöön (rouva Gardineriin). Pronominin ja korrelaatin välistä suhdetta Taubert on korjailnut myös muotoilemalla korrelaatteja uudelleen. Hän on esimerkiksi muuttanut lähtötekstiä mukailevan mutta kieliopillisesti ontuvan ilmaisun *ensimmäisten joukossa, jotka* (KT1b) muotoon *ensimmäisiä niistä, jotka* (KT1c). Lisäksi Taubert on lyhentänyt Norko-Turjan käyttämän ilmaisun *jotakin sellaista, mitä oli ennen kuullut* (KT16b) muotoon *jotakin, mitä oli kuullut* (KT16c).

Pronomien lisäksi Taubert on puuttunut kieliopillisilla korjauksillaan muun muassa Norko-Turjan käyttämiin objektimuotoihin. Taubert on esimerkiksi muuttanut osaobjektin *epähuuloa* (KT14b) kokonaisobjektiksi *epähuulon* (KT14c). Suomen kielessä esiintyvä vaihtelu erilaisten objektimuotojen käytössä onkin vuosien varrella herättänyt keskustelua SKS:n kielenhuoltajien piirissä ja johtanut erinäisiin muutoksiin objektisäännöissä (Ikola 1986).

Osa Taubertin tekemistä kieliopillisista muutoksista lienee perustunut lähinnä hänen omaan kielikorvaansa. Taubert on esimerkiksi muuttanut Norko-Turjan käyttämän ilmaisun *kuulopuheista* (KT16b) muotoon *kuulopuheelta* (KT16c). Nykyinen *Kielitoimiston sanakirja* (2018) puolestaan näyttää puoltavan Norko-Turjan käyttämää muotoa, sillä se tarjoaa esimerkkinä lausetta *Tunnen hänet vain kuulopuheesta, kuulopuheiden perusteella*. – Taubertin korjaus viittaa lisäksi siihen, että hän on tarkistustyössään kiinnittänyt enemmän huomiota suomen kielen oikeellisuuteen kuin suomennoksen tarkkuuteen lähtötekstiin nähden. Lähtötekstissä ei nimittäin mainita mitään kuulopuheista. Siellä todetaan vain, että *Mrs Gardiner had – – known the late Mr Darcy by character perfectly well* (LT16). Juva sitä vastoin on kääntänyt lähtötekstin merkityksen tarkasti: *Rouva Gardiner – – tiesi oikein hyvin, millainen mies vanha herra Darcy oli ollut* (LT16d). Kielikorvansa

pohjalta Taubert lienee paikoitellen korjailnut myös Norko-Turjan virkkeiden logiikkaa, esimerkiksi muuttamalla kohdan *Siitä päätellen, mitä hän näki, hän ei olettanut heidän olevan* (KT14b) muotoon *Siitä päätellen, mitä hän näki, he eivät olleet* (KT14c).

Taubertin tekemistä kieliopillisista korjauksista löytyy myös muutos Norko-Turjan käyttämään aikamuotoon. Lähtötekstissä *Two of her girls had been on the point of marriage, and after all there was nothing in it* (LT9) tapahtumien kuvaamiseen on käytetty imperfektiä *was* (simple past tense) ja tapahtumia edeltävien tapahtumien kuvaamiseen pluskvamperfektiä *had been* (past tense perfect aspect). Norko-Turja on suomentanut virkkeen englannin aikamuotoja mukaillen: *Kaksi hänen tyttäristään oli ollut juuri pääsemäisillään naimisiin, ja loppujen lopuksi kaikki meni myttyyn* (KT9b). Taubert on kuitenkin huomannut, että suomessa on luontevampaa käyttää molemmissa lauseissa samaa aikamuotoa: *Kaksi hänen tyttäristään oli ollut avioliiton kynnyksellä, ja loppujen lopuksi kaikki oli mennyt myttyyn* (KT9c).

Taubert on korjannut Norko-Turjan käyttämää verbimuotoa myös lähitulevaisuuteen liittyvän tapahtuman kuvailussa. Taubert on nimittäin muuttanut Norko-Turjan lähtötekstiä mukailevan suomennoksen *hän oli varma siitä, että hänen sisarensa olisi valmis suostumaan siihen* (KT11b) muotoon *hän oli varma, että hänen sisarensa suostuisi siihen* (KT11c). Norko-Turjan suomennoksessa korostuu sisaren oletettu valmius suostua ehdotukseen, mutta Taubertin versiossa tämän suostumus on varmaa. Taubertin versio on loogisempi, sillä konditionaalilla viitataan tässä tapauksessa tulevaan tapahtumaan tai reaktioon ja *suostuisi siihen* kertoo sen lopputuloksen. Norko-Turjan suomennos, jonka mukaan sisar reagoisi tulevaisuudessa saamaansa ehdotukseen ilmoittamalla olevansa valmis suostumaan ehdotukseen ei ole oikein järkeenkäypä.

Tekstinäytteistä löytyi yksi kielikuviin liittyvä muutos. Taubert on nimittäin käyttänyt metaforaa *ollut avioliiton kynnyksellä* (KT9c) vastineena lähtötekstin ilmaisulle *been on the point of marriage* (LT9), jonka Norko-Turja oli suomentanut muotoon *ollut juuri pääsemäisillään naimisiin* (KT9b). Taubertin käyttämä kielikuva vastaakin tarkemmin lähtötekstin neutraalia sävyä kuin Norko-Turjan suomennos, jossa naimisiin *pääsemiseen* sisältyy erityisen positiivinen arvolataus.

Taubert on tehnyt Norko-Turjan suomennokseen melko paljon (11 %) myös koheesioon eli tekstin sidosteisuuteen liittyviä muutoksia. Hän on esimerkiksi

poistanut asiayhteydessä tarpeettomia tai tarpeettomasti toistettuja pronomineja, kuten *hän* (KT1b), *näitä* (KT14b), *tämän* (KT15b) ja *tähän* (KT16b), sekä *ja*-konjunktioita (KT14b) ja pääsanaa vahvistavia *koko*-adjektiiveja (KT1b), minkä ansiosta lauseet ovat sujuvoituneet ja tiivistyneet. Edellä mainittujen muutosten lisäksi hän on poistanut Norko-Turjan *olla*-verbiin lisäämän *han*-päätteen muuttamalla ilmaisun *Olihan mahdollista* (KT12b) muotoon *Oli mahdollista* (KT12c). Taubert on siis karsinut Norko-Turjan käyttämiä tekstin koheesiota lisääviä elementtejä.

Oikeinkirjoitukseen liittyvistä korjauksista nousee esiin etenkin vieraskielisten nimien taivutus. Norko-Turja näyttää liittäneen englanninkielisiin henkilön- ja paikannimiin taivutuspäätteen nimien ääntöasun perusteella: *Bingleyä* (KT1b, KT12b), *Charlotte'insa* (KT7b), *Hertfordshire'iin* (KT7b), *Hertfordshire'istä* (KT14b), *Derbyshire'ia* (KT15b), *Jane'ia* (KT12b) ja *Jane'in* (KT12b). Taivutuspäätte on erotettu nimestä heittomerkillä, mikäli nimen ääntöasu päättyy konsonanttiin. Taubert puolestaan on käyttänyt nimien kirjoitusasuun perustuvaa taivutuskonventiota ja muuttanut edellä mainitut erisnimien taivutukset muotoon *Bingleytä* (KT1c, KT12c), *Charlottensa* (KT7c), *Hertfordshireen* (KT7c), *Hertfordshiresta* (KT14c), *Derbyshireä* (KT15c), *Janea* (KT12c) ja *Janen* (KT12c).

Vieraskielisten nimien taivutukseen liittyvät oikeinkirjoitussäännöt ovat muuttuneet ajan mittaan, ja normien harmonisointipyrkimyksistä huolimatta erilaisia taivutus- ja oikeinkirjoitusmuotoja esiintyy edelleen rinnakkain. Esimerkiksi *Kielitoimiston oikeinkirjoitusoppaan* (2011, 227) mukaan taivutuspäätte liitetään nykyisin suoraan nimeen, jos nimen kirjoitusasu päättyy vokaaliin, siis *Bingleyä*, *Charlottensa*, *Hertfordshireen* ja *Janea*. Näistä Kielitoimiston oikeinkirjoitussuosituksista huolimatta suomentajat jakautuvat nykyisinkin useampiin koulukuntiin. Toiset suosivat nimen ääntöasuun perustuvaa taivutusta mallia *Bingleyä*, ja toiset taas kirjoitusasuun perustuvaa taivutusta mallia *Bingleytä*. Suomentajat saattavat myös tarkoituksellisesti välttää vieraskielisten nimien hankalia taivutusmuotoja kiertoilmaisujen avulla.

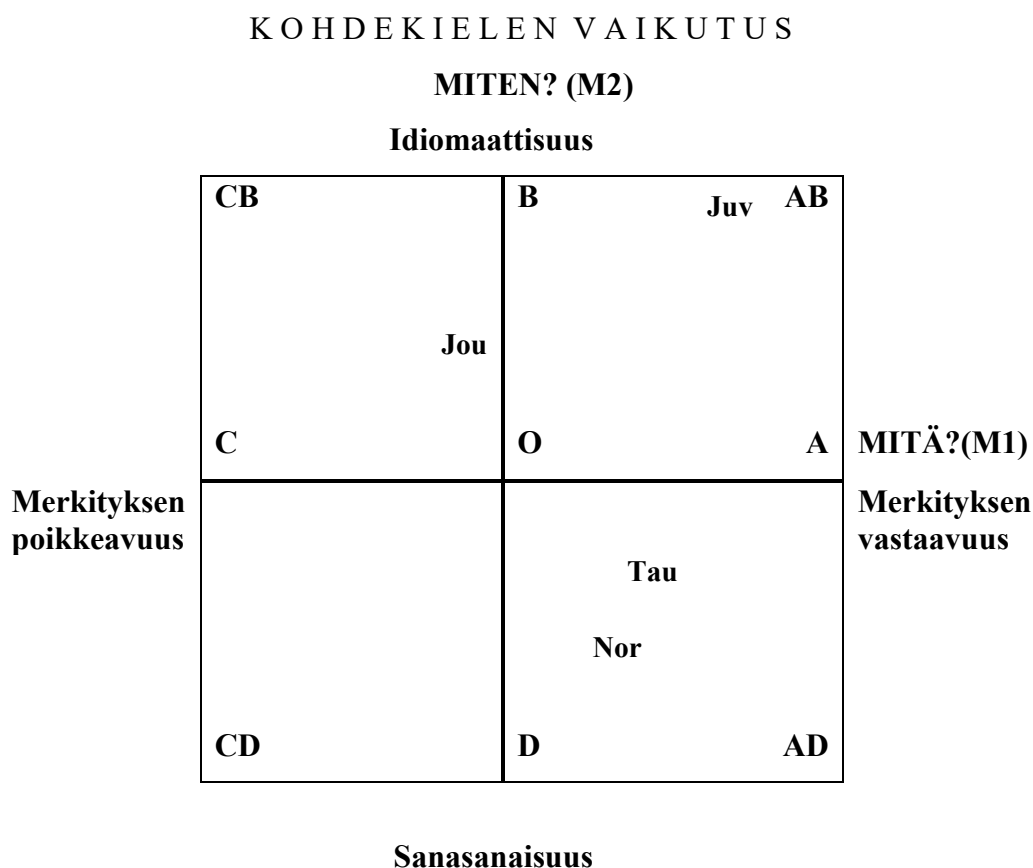
Taubert on käyttänyt kiertoilmaisua esimerkiksi korvatessaan Norko-Turjan käyttämän sanan *Bingleyjä* (KT13b) sen synonyymilla *Bingleyn perhettä* (KT13c). Kersti Juva puolestaan on käyttänyt muun muassa ilmaisua *meni kohteliaisuuskäynnille herra Bingleyn luo* (KT1d), jolloin erisnimen taivutukseen ei tarjoudu sellaisia vaihtoehtoja kuin Norko-Turjan käyttämä *kävivät tapaamassa*

*herra Bingley*ä (KT1b) tai Taubertin versio *kävivät tapaamassa herra Bingley*tä (KT1c). Vieraskielisten nimien taivutuksen lisäksi Taubert on kiinnittänyt oikeinkirjoituksen tarkistuksessa huomiota muun muassa pilkkusääntöihin ja yhdyssanojen kirjoitusasuun. Hän on esimerkiksi poistanut pilkkuja rinnasteisten lauseiden väliltä (KT6c; KT16c) ja lisännyt yhdysviivan erisnimellä alkavaan sanaan *Darcy-vainaja* (KT16c).

3.3 Tutkimustulosten synteesi

Edellä olen tarkastellut englanninkielisen lähtötekstin ja sen eri suomennosversioiden välisiä tyylieroja analysoimalla tekstinäytteistä löytyviä leksikaalisia ja syntaktisia käännessiirtymiä sekä kerronnan näkökulmassa esiintyviä muutoksia. Seuraavaksi pyrin kirkastamaan keskeisimmät havaintoni eri suomennosten välisistä tyylieroista asemoimalla suomennokset kahden eri muuttujan (M1 ja M2) suhteen.

Ajatusmalliani havainnollistaa seuraava kuvio (Kuvio 1).

LÄHTÖKIELEN VAIKUTUS

Kuvio 1 *Ylpeys ja ennakkoluulo* -suomennokset tyylikartalla.

Muuttujan M1 arvot vastaavat kysymykseen *Mitä?* ja muuttujan M2 arvot kysymykseen *Miten?*. *Mitä-akseli* (M1-akseli) kuvaa jatkumoa *lähtötekstin merkityksestä (täysin) poikkeavasta suomennoksesta lähtötekstin merkitystä (täysin) vastaavaan suomennokseen* (jana C→A). *Miten-akseli* (M2-akseli) puolestaan kuvaa jatkumoa *(täysin) sanasanaisestä suomennoksesta (täysin) idiomaattiseen suomennokseen* (jana D→B).

Sanasanainen suomennos heijastaa lähtökielen eli englannin sanastoa ja lauserakenteita ja idiomaattinen suomennos kohdekielen eli suomen ominaispiirteitä ja ilmaisumahdollisuuksia. *Ideaalinen kaunokirjallinen suomennos* (pisteessä AB) vastaa a) merkitykseltään täysin lähtötekstiä ja b) ilmaisumuodoltaan äidinkielen suomen puhujan idiomaattista ilmaisua. Käytännössä tällaista ideaalia on kuitenkin erittäin vaikea tavoittaa. Siitä suunnasta kuitenkin löytyy *tyylikäs* suomennos, jossa lauseet ovat merkitykseltään kirkkaita ja sisällöltään rikkaita.

Kaikkein lähimmäksi ideaalista suomennosta (pistettä AB) sijoittuu tutkimukseni perusteella Juvan (2013) suomennosversio (Juv). Se vastaa merkitykseltään hyvin lähtötekstiä ja sen kieli on tarkasti punnittua idiomaattista suomea. Lauseet ovat merkitykseltään kirkkaita. Lähtötekstin vapaa epäsuora esitystapa on säilynyt ja vieläpä voimistunut kohdetekstissä muun muassa puhekielenomaisuutta lisäävien sanavalintojen ja välimerkkien johdosta. Pronominien viittaussuhteet ovat selkeitä, ja lukijan on helppo eläytyä romaanihenkilöiden ajatuksiin ja tunteisiin.

Juvan yleisiin suomennosperiaatteisiin kuuluu pyrkimys sijoittaa suomennoksiin kaikki samat elementit kuin lähtötekstiinkin sisältyy. Kyseisiä elementtejä ovat virkkeistä löytyvät rinnakkaislauseet, sivulauseet ja lauseenvastikkeet. Informaation lisäksi lauseilla on oma sävyensä, joka heijastaa kerronnan tunnelmaa. Englannin ja suomen kielen rakenteellisten erojen vuoksi suomentaja ei voi kuitenkaan aina jäljitellä lähtötekstin lauserakenteita. Silloin on käytettävä puhtaasti suomen kielelle ominaisia ilmaisuja. Juva onkin nostanut suomennostyönsä johtotähdiksi sujuvuuden ja ymmärrettävyyden. (Juva 2019, 13–15.) Jos lähtöteksti sisältää esimerkiksi pitkiä ja mutkikkaita virkkeitä, Juva pyrkii järjestämään tekstielementit niin, että ne noudattavat suomen kielelle ominaista *teema–reema*-kaavaa, jossa entuudestaan tuttu asia sijoitetaan lauseen alkuun ja uusi asia sen loppuun (Juva 2019, 65).

Suomennosten tyyliä kuvaavalla kartalla (Kuvio 1) keskipiste (O) edustaa keskinkertaista suomennosta. Siinä kohdeteksti vastaa merkitykseltään kohtalaisella tarkkuudella lähtötekstiä ja virkkeet ovat ymmärrettäviä, mutta kieli on tavanomaista. Olen sijoittanut Joutsenen (1922) suomennoksen (Jou) Mitä-akselilla (M1) keskipisteen (O) vasemmalle puolelle janalle O→C eli suuntaan, jossa kohdetekstin merkityksen poikkeavuus lähtötekstistä lisääntyy. Arvioni perustuu siihen, että Joutsenen suomennoksen tekstinäytteistä löytyi useita käännösvirheitä (ks. Liite 2). Merkittävimpiä niistä olivat henkilöiden välisiin sukulaisuussuhteisiin liittyvät virhetulkinnat. Lisäksi virkkeitä oli jätetty osittain kääntämättä, ja suomennokseen sisältyi runsaasti värityneitä ilmaisuja, liioittelua ja lähtötekstin vapaata mukailua, kuten leksikaalisten käännössiirtymien taulukosta (Liite 2) voidaan todeta.

Miten-akselilla (M2) olen sijoittanut Joutsenen suomennosversion keskipisteen yläpuolelle janalle O→B, missä kohdekielen idiomaattisuus lisääntyy. Joutsenen teksti on nimittäin epätarkkuuksistaan huolimatta kielellisesti ilmaisurikasta ja tunnepitoista. Joutsenen käyttämät, nykyisin erikoisilta vaikuttavat ilmaisut (ks. Liite 2) puolestaan ovat vain vanhentunutta kieltä, jota selittää suomennoksen liki sadan vuoden ikä.

Norko-Turjan (1947) suomennos (Nor) on tarkempi kuin Joutsenen. Se sijoittuu Mitä-akselilla (M1) janalle O→A, missä lähtö- ja kohdetekstien merkityksen vastaavuus lisääntyy, ja Miten-akselilla (M2) janalle O→D, missä kohdetekstin sanasanaisuus lisääntyy. Norko-Turjan suomennos seuraa tarkasti lähtötekstin sanastoa ja lauserakenteita, mikä on johtanut paikoittain kankeisiin suomennoksiin (esim. KT12b). Lähtökieli on siis ohjannut käännöstyötä voimakkaammin kuin kohdekieli.

Lisäksi Norko-Turjan suomennoksessa kertojan ääni kuuluu voimakkaampana kuin lähtötekstissä, sillä suomennos on sisällöltään ja koheesiokeinoiltaan eksplisiittisempää kuin lähtöteksti (ks. Liite 2). Lähtötekstin vapaaseen epäsuoraan esitystyylisiin liittyvä tulkinnanvaraisuus onkin jäänyt osittain välittymättä suomennokseen, koska Norko-Turja on paikoitellen jättänyt suomentamatta kriittiset lauseen monitulkintaisuutta ilmentävät adverbis, kuten *perhaps* (LT5), ja modaaliapuverbit, kuten *might* (LT7). Koska lukijalle ei ole jätetty mahdollisuutta arvioida kerronnan luotettavuutta ja romaanin henkilöiden ajatusmaailman realistisuutta, heidän ajatuksensa ovat muuttuneet suomennoksessa kertojan julistamiksi totuuksiksi (vrt. luku 3.2.3.3).

Taubertin (1949) tarkistama versio (Tau) Norko-Turjan suomennoksesta sijoittuu suomennosten tyyliä kuvaavalla kartalla lähelle Norko-Turjan suomennosta (Nor), mutta reilusti sen yläpuolelle janalla O→D ja siitä hieman oikealle janalla O→A. Toisin sanoen Taubertin tarkistama suomennosversio on idiomaattisempaa suomen kieltä ja vastaa merkitykseltään hieman tarkemmin lähtötekstiä kuin Norko-Turjan alkuperäinen suomennos (vrt. luku 3.2.4.3 ja Liite 3).

Kuten luvussa 3.2.4.3 jo todettiin, Taubert näyttää keskittyneen käännöksen tarkistustyössään ennen kaikkea Norko-Turjan käyttämän suomen kielen kieliopilliseen oikeakielisyyteen liittyvään korjailuun. Tekstin informaatioisältöön hän on puuttunut vain muutamassa tapauksessa, esimerkiksi suomentaessaan lähtötekstin *the happiest of men* (LT7) vastineella *miehistä onnellisimman* (KT7c) erotukseksi Norko-Turjan käyttämästä ilmaisusta *aviomiehistä onnellisin* (KT7b). Taubert ei ole myöskään kiinnittänyt huomiota edellä mainittuun tekstin monitulkintaisuuden ajoittaiseen katoamiseen Norko-Turjan suomennoksessa (LT5/KT5b; LT7/KT7b). Suomennoksen kieliasua koskevilla muutoksillaan, kuten tiivistyksillä, toistojen karsinnalla ja häiritsevän interferenssin poistoilla, Taubert on lisännyt virkkeiden sujuvuutta ja luontevuutta. Lisäksi hän on korjannut tekstin vastaamaan 1940-luvulla vakiintumassa olleita oikeakielisyysnormeja muun muassa korjailemalla vieraskielisten nimien taivutusta, välimerkitystä, lauseiden sanajärjestystä ja yksittäisiä sanavalintoja.

Tarkastelemieni neljän erilaisen suomennoksen keskeisimmät tyylierot voisi kärjistää kiteyttää seuraavasti: Joutsenen (1922) suomennokselle on ominaista *suurpiirteisyys*, Norko-Turjan (1947) suomennokselle *lähtötekstiuskollisuus*, Taubertin (1949) tarkistamalle versiolle *oikeakielisyys* ja Juvan (2013) suomennokselle *selkeys ja idiomaattisuus*. Norko-Turjan jokseenkin sanasanainen suomennos noudattelee lähtökielen sanastoa ja lauserakenteita. Sen sijaan Joutsenen ja Juvan suomennokseen sekä Taubertin tekemään suomennoksen tarkistukseen ovat vaikuttaneet enemmän suomen kielen konventiot kuin lähtökielen sanasto ja lauserakenteet. Juvan suomennos on näistä kaikkein idiomaattisin.

4 Lopuksi

Ryhtyessäni kirjoittamaan tätä pro gradu -tutkielmaa toivoin löytäväni vastauksen siihen, mistä kaunokirjallisen suomennoksen tyyli syntyy ja miten siihen voisi vaikuttaa. Kandidaatintutkielmassani (2014) olin tarkastellut Edgar Allan Poen novellin *The Cask of Amontillado* [1846] uudelleensuomennoksia ja testannut niin sanottua uudelleenkäännöshypoteesia, jonka mukaan myöhemmät käännökset ovat yleensä lähempänä alkuteosta kuin aiemmat. Tässä maisterivaiheen tutkielmassani ajattelin lähestyä suomennosten tyyliä hieman samaan tapaan eli tarkastella, kuinka läheisesti eri suomennosversioiden tyylipiirteet vastaavat alkuteoksen tyylipiirteitä. Luonteva lähtökohta tutkimukselle olisivat tekstinäytteistä esiin nousevat tyylipiirteisiin liittyvät käännössiirtymät.

Perehdyttyäni kaunokirjallisen tyylin tutkimukseen ja kirjallisuustieteen piirissä kehitettyyn kerronnan teoriaan sekä aiempiin kaunokirjallisuuden suomentamista koskeviin tutkimuksiin ryhdyin vertailemaan Jane Austenin *Pride and Prejudice* [1813] -romaanin ja sen neljän erilaisen suomennoksen – Joutsenen (1922), Norko-Turjan (1947), Taubertin (1949) ja Juvan (2013) – kertovia osuuksia toisiinsa. Syvennyin analysoimaan tekstinäytteiden sanastoon ja lauserakenteisiin liittyviä tyyllillisiä käännössiirtymiä sekä vapaaseen epäsuoraan esitykseen liittyvien käännössiirtymien vaikutusta kerronnan näkökulmaan.

Analyysivaiheessa harkitsin hetken jopa tutkimuskysymyksen uudelleen asettelua, sillä lähtö- ja kohdetekstien tyylipiirteiden keskinäistä vastaavuutta enemmän minua alkoikin kiinnostaa kysymys: mikä saa suomennostekstin elämään ja hengittämään? Alkuperäisessä tutkimussuunnitelmassa pitäytyminen ja tekstinäytteiden tarkka lähiluku johtivatkin loppujen lopuksi oivallukseen: Suomennoksen tyylikkyys riippuu ennen kaikkea suomen kielen omien ilmaisukeinojen hallitusta käytöstä. Ei suomennoksen tulisikaan lähestyä lähtötekstiä lähtökielen keinoin, vaan välittää lähtötekstin merkitys lukijalle suomen kielen omin ilmaisukeinoin!

Koska englantia ja suomi poikkeavat toisistaan rakenteellisesti, eroavat myös kielten ilmaisutavat. Suomennos ei koskaan vastaa täysin lähtötekstiä – niin kuin eivät eri suomennoksetkaan vastaa täysin toisiaan – mutta lähtötekstin herättämille ajatuksille ja tunteille suomen kielestä kyllä löytyvät tarvittavat ilmaisukeinot. Lisäksi sanottavan voi yleensä ilmaista usealla vaihtoehdoisella tavalla. Suomentajan

ei siis kannata seurata tiukasti lähtötekstin sanastoa ja lauserakenteita silloin, kun omasta kielestä löytyy luontevampia ilmaisutapoja.

Vertailllessani suomennosten tekstinäytteitä toisiinsa huomioni kiinnittyi Juvan tekstin selkeyteen. Pitkät ja mutkikkaatkin lähtökielen virkkeet kääntyivät suomeksi luontevasti ja kieliopillisesti moitteettomasti. Lauseet olivat niin loogisia, ettei niiden merkitys jäänyt mitenkään epäselväksi. Lisäksi ne olivat tiiviitä ja ytimekkäitä. Ilmaisun tiiviys johtui muun muassa Juvan tavasta jättää omistussuhteet osin implisiittisiksi eli suoraan kontekstista ilmeneviksi esimerkiksi korvaamalla lähtötekstin pronominilauseke omistusliitteettömällä substantiivilausekkeella, kuten *her sister / sisaren* (LT9/KT9d; LT11/KT11d). Tekstin ymmärrettävyyttä puolestaan selittivät pronominien ja korrelaattien väliset selkeät viittaussuhteet. Englannin sukupuolisidonnaiset pronominit oli tarvittaessa eksplikoitu. Vapaa epäsuora esitystapakin eli kertojan ja henkilön välinen diskurssi säilyi hyvin pronominien johdonmukaisen käytön ansiosta. Kokevan subjektin näkökulma jopa vahvistui suomennoksessa paikoitellen käytettyjen puhekielenomaisten ilmaisujen johdosta. Sanavalinnat olivat yleisesti ottaen osuvia ja merkitykseltään, konnotaatioiltaan ja sävyiltään kulloiseenkin kontekstiin sopivia. Asioiden ilmaisujärjestys pyrki noudattamaan suomen kielelle ominaista *teema–reema*-suhdetta, jossa entuudestaan tuttu asia sijoittuu lauseen alkuun ja uusi asia sen loppuun.

Oivallukseni suomen kielen erinomaisen hallinnan ensisijaisuudesta tyylikkään suomennoksen synnyttämisessä varmentui, kun sain käsiini Kersti Juvalta hiljakkoin ilmestyneen teoksen *Löytöretki suomeen* (2019). Kirjassaan Juva esittää runsaasti esimerkkejä omista kaunokirjallisista suomennoksistaan. Hän vertailee englanninkielisiä lähtötekstejä, niiden raakakäännöksiä ja lopullisia suomennoksia toisiinsa ja valottaa englannin ja suomen kielten ilmaisutapojen väliltä löytämiään perustavanlaatuisia eroja. Esimerkeillään Juva osoittaa, kuinka laaja ja monipuolinen työkalupakki suomentajilla onkaan käytettävissään omassa äidinkielessään. Lisäksi hän viittaa Auli Hakulisen työryhmän kokoamaan *Isoon suomen kielioppiin* (2004) (Juva 2019, 397), joka on luonteeltaan deskriptiivinen eli kuvaileva ja pohjautuu laajaan empiriseen aineistoon suomalaisten kielenkäytöstä.

Löytöretki suomeen (2019) -kirjassaan Juva kertoo pyrkivänsä nostamaan esiin suomen kielen omaperäisen ja rikkaan ilmaisuvarannon peilaamalla suomen kielen ilmaisutapoja englannin kielen rakenteiden kautta (Juva 2019, 7). Teoksensa loppusanoissa hän toteaa jättäneensä tässä yhteydessä käsittelemättä varsinaiset

suomentamiseen liittyvät teemat, kuten tyyllilajit, rytmin ja soinnin, kielen idiomaattisuuden sekä murteiden ja nimien suomentamisen, mutta vihjaa saattavansa palata niihin vielä myöhemmin (Juva 2019, 396).

Näistä teemoista löytyisi varmasti mielenkiintoisia tutkimusaiheita myös muille käännöstutkijoille ja gradunkirjoittajille. Olisi erittäin toivottavaa, että suomen kielen tyylikäs käyttö nousisi kaunokirjallisen suomentamisen tutkimuksen keskiöön. Tutkimustuloksista olisi todennäköisesti hyötyä niin nykyisille kuin tulevillekin suomentajille. Suomentajien tietoisuus käännösten tyyliin vaikuttavista tekijöistä lisääntyisi, mikä parantaisi heidän valmiuksiaan tuottaa tyylikkaita suomennoksia. Lisäksi suomentamisen yleinen arvostus saattaisi kohota, kun suuri yleisökin havahtuisi siihen, kuinka vaativaa työtä kaunokirjallisuuden suomentaminen on. Suomentajilla onkin vastuullinen rooli kirjallisen kielenkäyttömme rikkauden vaalimisessa.

Tämän tutkielman kirjoittamisen myötä olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että lähtökielestä lainatulla muotilla ei synny hyvää suomennosta. Tyylikäs suomennos etäännyy sanasanaisuudesta ja lähestyy idiomaattisuutta. Koska se pyrkii noudattamaan suomen kielen omia konventioita, siitä huokuu samanlaista ilmaisuvoimaa kuin kotimaisesta kaunokirjallisuudestakin. Sellainen teksti elää ja hengittää, ja imaisee lukijankin mukaansa.

Lähteet:

Tutkimusaineisto:

- Austen, Jane [1813] 2012. *Pride and Prejudice*. London: Penguin English Library.
- 1922. *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Suom. O. A. Joutsen. Porvoo: WSOY.
  - 1947. *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Suom. Sirkka-Liisa Noriko-Turja. Porvoo: WSOY.
  - [1949] 2013. *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Suom. Sirkka-Liisa Noriko-Turja. Tark. Päivö Taubert. Helsinki: WSOY.
  - 2013. *Ylpeys ja ennakkoluulo*. Suom. Kersti Juva. Helsinki: Teos.

Lähdekirjallisuus:

- Catford, John C. 1965. *A Linguistic Theory of Translation*. Oxford: Oxford University Press.
- Chesterman, Andrew 2004. Hypotheses about translation universals. Teoksessa G. Hansen, K. Malmkjær & D. Gile (toim.) *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies: Selected contributions from the EST Congress, Copenhagen 2001*. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins. 1–13.
- Chesterman, Andrew 2007. Kääntämisen normit. Teoksessa *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 357–364.
- Hakulinen, Auli et al. 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hosiaisuus, Yrjö 2003. *Kirjallisuuden sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Häkkinen, Kaisa 1994. *Agricolasta nykykieleen: suomen kirjakielen historia*. Helsinki: WSOY.
- Häkkinen, Kaisa 2004. *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Helsinki: WSOY.
- Ikola, Osmo 1986. Infinitiivin objektin muodosta. – *Kielikello* 3/1986.
<https://www.kielikello.fi/-/infinitiivin-objektin-muodosta>. Luettu 7.10.2019.
- Jussila, Raimo 1998. *Vanhat sanat: vanhan kirjasuomen ensiesiintymiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Juva, Kersti. Jälkisanat Ylpeys ja ennakkoluulo.
http://turanko.net/wordpress2/?page_id=199. Luettu 7.3.2018.
- Juva, Kersti 2019. *Löytöretki suomeen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Kantokorpi, Mervi 2009. Proosan runousoppia. Teoksessa Mervi Kantokorpi, Pirjo Lyytikäinen & Auli viikari (toim.) *Runousopin perusteet*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press / Palmenia.
- Kielitoimiston oikeinkirjoitusopas*. 2011. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Kielitoimiston ohjepankki: Sanajärjestys: suora ja käännteinen sanajärjestys. Lähde: <http://www.kielitoimistonohjepankki.fi/ohje/640>. Luettu 14.10.2019.
- Kielitoimiston sanakirja*. 2018: hakusana *kuulopuhe*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201434. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. Luettu 7.10.2019.
- Kielitoimiston sanakirja*. 2018: hakusana *käly*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201434. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. Luettu 7.10.2019.
- Kielitoimiston sanakirja*. 2018: hakusana *nato*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201434. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. Luettu 7.10.2019.
- Kielitoimiston sanakirja*. 2018: hakusana *viehätysvoima*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201434. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018. Luettu 7.10.2019.
- Klaudy, Kinga 1996. Back-translation as a tool for detecting explicitation strategies in translation. Teoksessa Kinga Klaudy, José Lambert & Anikó Sohar (toim.) *Translation Studies in Hungary*. Budapest: Scolastica. 99–114.
- Koskinen, Kaisa & Outi Paloposki 2015. *Sata kirjaa, tuhat suomennosta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kotimaisten kielten keskus 2018. Mitä kielenhuolto on? https://www.kotus.fi/kielitieto/kielenhuolto_kielitoimistossa/mita_kielenhuolto_on. Luettu 7.3.2018.
- Kuusi, Päivi 2006. Tarkentumisesta yksinkertaistumiseen – Kääntämisen universaalit ja kaunokirjallisen teoksen näkökulmarakenne. Teoksessa Anneli Pajunen & Hannu Tommola (toim.) *XXXII Kielitieteen päivät Tampereella 19.–20.5.2005. Valikoima pidettyihin esitelmiin pohjautuvista artikkeleista*. Tampere: Tampere University Press. Tampere Studies in Language, Translation and Culture. Series B2. 120–142. <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6622-5>. Luettu 7.3.2018.

- Kuusi, Päivi 2008. *Kertoja vai Raskolnikov? Vapaan epäsuoran esityksen eksplisiittistyminen ja konventionaalistuminen käänöksissä*. Käännöstieteen (venäjä) lisensiaatintyö. Tampereen yliopisto. Kieli- ja käännöstieteiden laitos. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/76484>. Luettu 11.11.2019.
- Kuusi, Päivi 2011. *Miksi näkökulma muuttuu käänöksessä? Eksplisiittistämisen ja normaalistamisen selitysvaikutus ja seuraukset*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66777>. Luettu 11.11.2019.
- Leech, Geoffrey & Michael Short 1981. *Style in Fiction. A Linguistic Introduction to English Fictional Prose*. London: Longman.
- Länsimäki, Maija 2007. Muori ottaa vaarin. – *Helsingin Sanomat* 7.1.2007. Kieli-ikkuna.
- Munday, Jeremy 2008. *Introducing Translation Studies. Theories and applications*. London & New York: Routledge.
- Nykysuomen sanakirja* 1 [1951–1961]1985: hakusana *esine*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Porvoo: WSOY.
- Nykysuomen sanakirja* 2 [1951–1961]1985: hakusana *palaus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Porvoo: WSOY.
- Nykysuomen sanakirja* 3 [1951–1961]1985: hakusana *vaarinottaa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Porvoo: WSOY.
- Orlov, Vappu 2005. *Tammen ohjeet kirjoittajille, suomentajille ja oikolukijoille*. Helsinki: Tammi.
- Pekkanen, Hilka 2010. *The Duet between the Author and the Translator: An Analysis of Style through Shifts in Literary Translation*. Väitöskirja. University of Helsinki. Department of Modern Languages. <http://urn.fi/urn:isbn:978-952-10-6107-3>. Luettu 7.3.2018.
- Rivinoja, Anne 2004. Kuka ”hän” lopulta olikaan? Näkökulma ja henkilöihin viittaaminen englannista suomennetussa vapaassa epäsuorassa esityksessä. Teoksessa P. Muikku-Werner & H. Stotesbury (toim.) *Minä ja kielitiede – soveltajan arki*. AFinLAN vuosikirja 2004. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisu no. 62. Jyväskylä. 141–153.
- Rouhiainen, Tarja 2000. Free indirect discourse in the translation into Finnish. The Case of D.H. Lawrence’s *Women in Love*. – *Target* 12:1, 109–126.

- Räikkälä, Anneli 1995. Menneiltä vuosilta. – *Kielikello* 1/1995.
<http://www.kielikello.fi/-/menneilta-vuosilta>. Luettu 7.10.2019.
- Spectrum*: hakusana *Kaila, Eino*. 1978. Porvoo: WSOY.
- Taivalkoski-Shilov, Kristiina 2003. *La tierce main: discours rapporté, traduction et Fielding en France au XVIIIe siècle*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Julkaistu 2006: Artois Presses Université (Collection Traductologie), Arras.
- Taivalkoski-Shilov, Kristiina 2010. When two became one: reported discourse viewed through a translational perspective. Teoksessa Omid Azadibougar (toim.) *Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2009*. <http://www.arts.kuleuven.be/cetra/papers>. Luettu 7.3.2018.
- Taivalkoski-Shilov, Kristiina 2015. Friday in Finnish: a character's and (re)translators' voices in six retranslations of Daniel Defoe's *Robinson Crusoe*. – *Target* 27:1, 58–74.
- Tammi, Pekka 1992. *Kertova teksti. Esseitä narratologiasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Tammi, Pekka & Hannu Tommola (toim.) 2003. *Linguistic and Literary Aspects of Free Indirect Discourse from a Typological Perspective*. FID Working Papers 1. Tampereen yliopisto, taideaineiden julkaisuja 6.
- Tammi, Pekka & Hannu Tommola (toim.) 2006. *FREE language INDIRECT translation DISCOURSE narratology. Linguistic, Translational and Literary-Theoretical Encounters of FID*. Tampere Studies in Language, Translation and Culture A2. Tampere: Tampere University Press.
- Teos 2020. Mikä Teos? <http://www.teos.fi/index.php?id=296>. Luettu 12.3.2020.
- Tieteen termipankki* 2018: Käännöstiede: *interferenssi*.
<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede:interferenssi>. Luettu 13.4.2018.
- Tiittula, Liisa & Pirkko Nuolijärvi 2013. *Puheen illuusio suomenkielisessä kaunokirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Vehmas-Lehto, Inkeri 2001. Explication as a translation strategy. Teoksessa Pirjo Kukkonen & Ritva Hartama-Heinonen (toim.) *Mission, Vision, Strategies, and Values. A Celebration of Translator Training and Translation Studies in Kouvola*. Helsinki: Helsinki University Press. 221–229.
- VISK 2008. § 1370 Informaatorakenne ja sen suhde kenttiin. Ison suomen kieliopin verkkoversio. <http://scripta.kotus.fi/visk/sisallys.php?p=1370>. Luettu 15.10.2019.

WSOY 2020. Werner Söderström Osakeyhtiö – WSOY.

<https://www.wsoy.fi/kustantamo>. Luettu 12.3.2020.

Liite 1. Tekstinäytteet

LT1: Jane Austen [1813] (2012, 6)

Mr Bennet was among the earliest of those who waited on Mr Bingley. He had always intended to visit him, though to the last always assuring his wife that he should not go; and till the evening after the visit was paid, she had no knowledge of it. It was then disclosed in the following manner.

KT1a: O. A. Joutsen (1922, 13)

HRA BENNET oli sittenkin kaikkein ensimmäisiä vierailijoita hra Bingleyn luona. Hän oli koko ajan aikonut käydä siellä, vaikka olikin viimeiseen saakka vakuuttanut vaimolleen päinvastaista; ja vasta vierailupäivän illalla sai hänen vaimonsa aivan sattumoilta tietää hänen käynnistään. Se sattui seuraavasti.

KT1b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 16)

Herra Bennet oli ensimmäisten joukossa, jotka kävivät tapaamassa herra Bingleyä. Hän oli alusta alkaen aikonut tehdä tämän vierailun, vaikka hän viimeiseen saakka vakuutti vaimolleen päinvastaista. Aina sen päivän iltaan asti, jolloin hän kävi Netherfield Parkissa, ei rouva Bennetillä ollut aavistustakaan koko asiasta. Koko juttu tuli ilmi sitten seuraavalla tavalla.

KT1c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 7)

Herra Bennet oli ensimmäisiä niistä, jotka kävivät tapaamassa herra Bingleytä. Hän oli alusta alkaen aikonut tehdä tämän vierailun, vaikka viimeiseen saakka vakuutti vaimolleen päinvastaista. Aina sen päivän iltaan asti, jolloin hän kävi Netherfield Parkissa, ei rouva Bennetillä ollut aavistustakaan asiasta. Se tuli sitten ilmi seuraavalla tavalla.

KT1d: Kersti Juva (2013, 11)

HERRA Bennet meni kohteliaisuuskäynnille herra Bingleyn luo ensimmäisten joukossa. Niin hän oli kaiken aikaa aikonutkin tehdä, vaikka vakuutti vaimolleen loppuun saakka, ettei menisi; eikä vaimo tiennyt koko asiasta mitään ennen käynnin jälkeisenä iltana. Silloin hän sai kuulla siitä seuraavalla tavalla.

LT2: Jane Austen [1813] (2012, 6)

Mrs Bennet deigned not to make any reply; but unable to contain herself, began scolding one of her daughters.

KT2a: O. A. Joutsen (1922, 13)

Rva Bennetin mielestä ei kannattanut vastata moiseen puheeseen; mutta kykenemättä hillitsemään harmiaan hän rupesi torumaan neljättä tyttärtään.

KT2b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 16)

Rouva Bennet ei suvainnut vastata, mutta kykenemättä kokonaan hillitsemään harmistumistaan hän alkoi **toruskella** yhtä tyttäristään.

KT2c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 8)

Rouva Bennet ei suvainnut vastata, mutta kykenemättä kokonaan hillitsemään harmistumistaan hän alkoi **torua** yhtä tyttäristään.

KT2d: Kersti Juva (2013, 12)

Rouva Bennet ei vaivautunut vastaamaan, mutta voimatta hillitä itseään hän alkoi torua yhtä tyttäristään.

LT3: Jane Austen [1813] (2012, 7)

The girls stared at their father.

KT3a: O. A. Joutsen (1922, 14)

Tytöt tuijottivat suurin silmin isäänsä.

KT3b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 18)

Tytöt tuijottivat isäänsä.

KT 3c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 8)

Tytöt tuijottivat isäänsä.

KT3d: Kersti Juva (2013, 12)

Tytöt tuijottivat isäänsä.

LT4: Jane Austen [1813] (2012, 7)

Mary wished to say something very sensible, but knew not how.

KT4a: O. A. Joutsen (1922, 16)

Mary olisi tahtonut sanoa jotain hyvin viisasta, mutta ei tiennyt kuinka sen sanoisi.

KT4b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 18)

Mary halusi sanoa jotain hyvin viisasta, mutta ei **heti** keksinyt **sopivaa sanottavaa**.

KT4c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 9)

Mary halusi sanoa jotain hyvin viisasta, mutta ei keksinyt **mitään**.

KT4d: Kersti Juva (2013, 13)

Mary olisi mielellään sanonut jotakin älykästä, mutta ei keksinyt mitään.

LT5: Jane Austen [1813] (2012, 7)

The astonishment of the ladies was just what he wished; that of Mrs Bennet perhaps surpassing the rest; though when the first tumult of joy was over, she began to declare that it was what she had expected all the while.

KT5a: O. A. Joutsen (1922, 16)

Naisten hämmästys oli aivan niin suuri kuin hän oli toivonutkin; rva Bennetin ällistys kenties voitti tyttärienkin mielenliikutuksen – vaikka hän sitten kun oli tointunut ensimmäisestä tunnemyrskystä, rupesi selittämään, että tätä juuri hän oli koko ajan odottanutkin.

KT5b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 18)

Naisväki oli hämmästyksissään – ja juuri sitä herra Bennet oli odottanutkin. Rouva Bennet oli vielä yllättyneempi kuin hänen tyttärensä, vaikka hän ensimmäisen ilonpuuskan vähän tyynnyttyä koettikin selittää odottaneensa koko ajan juuri tällaista ratkaisua.

KT5c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 9)

Naisväki oli hämmästyksissään – ja juuri sitä herra Bennet oli odottanutkin. Rouva Bennet oli vielä yllättyneempi kuin hänen tyttärensä, vaikka hän ensimmäisen ilonpuuskan vähän tyynnyttyä koettikin selittää odottaneensa koko ajan juuri tällaista ratkaisua.

KT5d: Kersti Juva (2013, 13)

Naisten hämmästys oli juuri sellainen kuin herra Bennet oli toivonut, ja rouva Bennetin ehkä kaikista suurin, mutta ilon ensi hälinän laannuttua hän alkoi heti julistaa, että tätä hän oli odottanut kaiken aikaa.

LT6: Jane Austen [1813] (2012, 8)

The rest of the evening was spent in conjecturing how soon he would return Mr Bennet's visit, and determining when they should ask him to dinner.

KT6a: O. A. Joutsen (1922, 17)

Loppu-ilta kului pohtiessa kysymystä, milloin hra Bennetin uusi tuttava mahdollisesti saapuisi vastavierailulle, ja päätellessä, milloin hänet käskettäisiin päivällisille.

KT6b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 19)

Loppuulta kului tuumiskeltaessa, **miten** pian herra Bingley tulisi vastavierailulle, ja milloin hänet voitaisiin kutsua päivälliselle.

KT6c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 9)

Loppuulta kului tuumiskeltaessa, **kuinka** pian herra Bingley tulisi vastavierailulle ja milloin hänet voitaisiin kutsua päivälliselle.

KT6d: Kersti Juva (2013, 14)

Loppuulta kului arvaillessa, kuinka pian herra Bingley tekisi vastavierailun, ja pohtiessa, milloin hänet tulisi kutsua päivälliselle.

LT7: Jane Austen [1813] (2012, 141)

After a week spent in professions of love and schemes of felicity, Mr Collins was called from his amiable Charlotte by the arrival of Saturday. The pain of separation, however, might be alleviated on his side, by preparations for the reception of his bride, as he had reason to hope, that shortly after his next return into Hertfordshire, the day would be fixed that was to make him the happiest of men. He took leave of his relations at Longbourn with as much solemnity as before; wished his fair cousins health and happiness again, and promised their father another letter of thanks.

KT7a: O. A. Joutsen (1922, 191)

VIETETTYÄÄN viikon päivät lemмен kuhertelussa ja vastaisen avio-onnen haaveilussa oli hra Collinsin pakko lauantain lähestyessä tempaista itsensä irti rakastettavan Charlottensa viereltä. Eron tuskaa ehkä kuitenkin lievittivät varustelut morsiamen vastaanottamiseksi, koskapa hänellä oli aihetta toivoa, että kohta hänen seuraavan palauksensa jälkeen Hertfordshireen hänen luvalliset aivoituksensa lopullisesti kruunattaisiin alttarin edessä ja hänestä tulisi aviomiehistä onnellisin. Hän lausui Longbournissa tavallista juhlallisemmat jäähyväiset, toivotti jälleen serkuilleen onnea ja terveyttä ja lupasi siunata heidän isäänsä uudella kiitoskirjeellä.

KT7b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 157)

Vietettyään viikon rakkaudenvakuutteluissa ja vastaisen avio-onnen **suunnitteluissa oli** herra Collinsin **pakko lähteä** rakastettavan **Charlotte'insa** luota lauantain tullessa. Eron tuskaa lievensi hänen puoleltaan kuitenkin se, että hänen piti rientää valmistelemaan kotiaan nuorikkonsa vastaanottamiseksi, koska oli syytä toivoa, että hänen seuraavalla kerralla tullessaan **Hertfordshire'iin** määrättäisiin päivä, **jolloin** hänestä **tulisi aviomiehistä onnellisin**. Hän sanoi yhtä juhlalliset jäähyväiset sukulaisilleen Longbournissa kuin ennenkin, toivotti jälleen kauniille serkuilleen terveyttä ja lupasi heidän isälleen uuden kiitoskirjeen.

KT7c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 120–121)

Vietettyään viikon rakkaudenvakuutteluissa ja vastaisen avio-onnen suunnittelussa herra Collins lauantain tullessa joutui lähtemään rakastettavan Charlottensa luota. Eron tuskaa lievensi hänen puoleltaan kuitenkin se, että hänen piti rientää valmistelemaan kotiaan nuorikkonsa vastaanottamiseksi, koska oli syytä toivoa, että hänen seuraavalla kerralla tullessaan Hertfordshireen määrättäisiin päivä, joka tekisi hänestä miehistä onnellisimman. Hän sanoi yhtä juhlalliset jäähyväiset sukulaisilleen Longbournissa kuin ennenkin, toivotti kauniille serkuilleen terveyttä ja lupasi heidän isälleen uuden kiitoskirjeen.

KT7d: Kersti Juva (2013, 189)

VIETETTYÄÄN viikon rakkauttaan tunnustaen ja onneaan punoen herra Collins joutui lähtemään ihanan Charlottensa luota lauantapäivän koittaessa. Eron tuskaa kenties kuitenkin lievittivät hänen puoleltaan valmistelut morsiamen vastaanottamiseksi; hänellä kun oli aihetta toivoa, että piankin hänen palattuaan Hertfordshirestä määrättäisiin päivä, joka tekisi hänestä miehistä onnellisimman. Hän hyvästeli Longbournin sukulaisensa yhtä juhlallisesti kuin edellisellä kerralla; toivotti jälleen kauniille serkuilleen terveyttä ja onnea, ja lupasi heidän isälleen toisen kiitoskirjeen.

LT8: Jane Austen [1813] (2012, 141)

On the following Monday, Mrs Bennet had the pleasure of receiving her brother and his wife, who came as usual to spend the Christmas at Longbourn. Mr Gardiner was a sensible, gentlemanlike man, greatly superior to his sister as well by nature as education. The Netherfield ladies would have had difficulty in believing that a man who lived by trade, and within view of his own warehouses, could have been so well bred and agreeable. Mrs Gardiner, who was several years younger than Mrs Bennet and Mrs Philips, was an amiable, intelligent, elegant woman, and a great favourite with all her Longbourn nieces. Between the two eldest and herself especially, there subsisted a very particular regard. They had frequently been staying with her in town.

KT8a: O. A. Joutsen (1922, 191)

Seuraavana päivänä oli rva Bennetillä ilo saada vieraaksi sisarensa ja lankonsa, joiden oli tapana viettää joulunsa Longbournissa. Hra Gardiner oli älykäs ja joka suhteessa herrasmainen mies. Netherfieldin naisten olisi ollut vaikea uskoa häntä kauppiaksi, joka oli puodissansa saattanut säilyttää niin hienon olemuksen ja herttaisen käytöstavan. Myöskin rva Gardiner, joka oli useita vuosia nuorempi kuin rvat Bennet ja Philips, oli järkevä, miellyttävä ja sirotapainen nainen, jota hänen sisarentyttärensä pitivät suurella arvossa. Nimenomaan näistä molemmat vanhimmat olivat häneen erityisesti kiintyneet, sillä he olivat usein oleskelleet hänen kotonaan Lontoossa.

KT8b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 157)

Seuraavana maanantaina rouva Bennet sai suureksi ilokseen veljensä ja tämän vaimon **vieraikseen. He tulivat tapansa mukaan** viettämään joulua Longbournissa. Herra Gardiner oli **järkevä mies ja olemukseltaan herrasmies, varsin paljon** sisartaan etevämpi sekä luonteeltaan että kasvatukseltaan. Netherfieldin naisten olisi ollut vaikea uskoa, että mies, joka ansaitsi elatuksensa **kauppa-alalla ja omien varastohuoneittensa välittömässä läheisyydessä**, saattoi olla niin **sivistynyt** ja miellyttävä. Rouva Gardiner, joka oli useita vuosia nuorempi kuin rouva Bennet ja rouva Philips, oli herttainen **ja** älykäs **sekä** tyylikäs nainen, josta hänen miehensä sisarentyttäret Longbournissa pitivät aivan erityisesti. Varsinkin **vallitsi hänen ja kahden vanhimman välillä läheinen ystävyys**, sillä nämä olivat usein oleskelleet hänen luonaan Lontoossa.

KT8c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 121)

Seuraavana maanantaina rouva Bennet sai suureksi ilokseen **ottaa vastaan** veljensä ja tämän vaimon, **jotka tapansa mukaan tulivat** viettämään joulua Longbournissa. Herra Gardiner oli **järkevä ja sivistynyt mies**, sekä luonteeltaan että kasvatukseltaan sisartaan etevämpi. Netherfieldin naisten olisi ollut vaikea uskoa, että mies, joka ansaitsi elatuksensa **kaupalla**, omien **varastorakennustensa tuntumassa**, saattoi olla niin **hienostunut** ja miellyttävä. Rouva Gardiner, joka oli useita vuosia nuorempi kuin rouva Bennet ja rouva Philips, oli herttainen, älykäs **ja** tyylikäs nainen, josta hänen miehensä sisarentyttäret pitivät aivan erityisesti. Varsinkin **kahteen vanhimpaan hänellä oli läheinen suhde**, sillä nämä olivat usein oleskelleet hänen luonaan Lontoossa.

KT8d: Kersti Juva (2013, 189–190)

Seuraavana maanantaina rouva Bennet sai ilokseen **ottaa vastaan** veljensä ja tämän vaimon, jotka tulivat viettämään joulua Longbourniin kuten tavallista. Herra Gardiner oli järkevä ja kauniisti käyttäytyvä herrasmies, huomattavasti sisartaan edellä niin luonteen kuin koulutuksen puolesta. Netherfieldin naisille olisi tuottanut vaikeuksia uskoa, että kaupankäyntiä harjoittava mies, jonka kauppahuone näkyi hänen kotinsa ikkunoista, saattoi olla tavoiltaan niin hiottu ja miellyttävä. Rouva Gardiner, joka oli useita vuosia rouva Bennetiä ja rouva Phillipsiä nuorempi, oli rakastettava, älykäs, hienostunut nainen ja kaikkien Longbournin sukulaistyttöjen suuri suosikki. Hänen ja kahden vanhimman tytön välillä vallitsi erityinen kiintymys. Molemmat tytöt olivat viettäneet usein aikaa hänen luonaan Lontoossa.

LT9: Jane Austen [1813] (2012, 141)

The first part of Mrs Gardiner's business on her arrival, was to distribute her presents and describe the newest fashions. When this was done, she had a less active part to play. It became her turn to listen. Mrs Bennet had many grievances to relate, and much to complain of. They had all been very ill-used since she last saw her sister. Two of her girls had been on the point of marriage, and after all there was nothing in it.

KT9a: O. A. Joutsen (1922, 192)

Rva Gardinerin ensi työnä perille saavuttuaan oli jakaa kaupunkituomisensa ja kertoilla uusimmista Lontoon muodeista. Sen urakan suoritettua hänelle jäi passiivisempi tehtävä – kuunnella talonväen tarinoita. Rva Bennetillä oli tällä kertaa paljon valittamisen aihetta. Koko maailma oli kohdellut julmasti heitä kaikkia ja nimenomaan häntä erikseen sitten sisaren viime käynnin. Kaksi hänen tyttäristään oli ollut juuri pääsemäisillään hyviin naimisiin, mutta sitten oli juttu kääntynyt kerrassaan kieroon.

KT9b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 157)

Rouva Gardinerin ensimmäinen tehtävä hänen saavuttuaan oli jakaa kaupungin-tuomisensa ja kuvailla uusimpia muoteja. Kun se oli tehty, hänelle jäi passiivisempi tehtävä: kuunnella vuorostaan. Rouva Bennet kertoli hänelle nyt monia surujaan, ja paljon hänellä olikin valittamisen aihetta. Heitä kaikkia oli kohdeltu kovin pahoin sitten viime tapaaman. Kaksi hänen tyttäristään oli ollut juuri pääsemäisillään naimisiin, ja loppujen lopuksi kaikki meni myttyyn.

KT9c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 121)

Rouva Gardinerin ensimmäinen tehtävä hänen saavuttuaan oli jakaa tuomisensa ja kuvailla uusinta muotia. Kun se oli tehty, hänelle jäi passiivisempi tehtävä: oli hänen vuoronsa kuunnella. Rouva Bennetillä oli suruja ja paljon valittamisen aihetta. Heitä kaikkia oli kohdeltu huonosti sitten viime tapaaman. Kaksi hänen tyttäristään oli ollut avioliiton kynnyksellä, ja loppujen lopuksi kaikki oli mennyt myttyyn.

KT9d: Kersti Juva (2013, 190)

Rouva Gardinerin ensimmäinen tehtävä oli jakaa tuliaisit ja kuvailla uusimmat muodit. Kun tämä oli tehty, hänellä oli vähemmän aktiivinen osa esitettävänä. Tuli hänen vuoronsa kuunnella. Rouva Bennetin mieltä painoivat monet koetut vääryydet ja hänellä oli paljon valitettavaa. Heitä kaikkia oli kolhittu kovin sisaren viime vierailun jälkeen. Kaksi tytärtä oli ollut vähällä solmia avioliiton, mutta kaikki olikin valunut hiekkaan!

LT10: Jane Austen [1813] (2012, 142)

Mrs Gardiner, to whom the chief of this news had been given before, in the course of Jane and Elizabeth's correspondence with her, made her sister a slight answer, and in compassion to her nieces turned the conversation.

When alone with Elizabeth afterwards, she spoke more on the subject.

KT10a: O. A. Joutsen (1922, 192–193)

Rva Gardiner, jolle Jane ja Elizabeth jo olivat kirjoittaneet päivän kohtalokkaista kysymyksistä, oli jokseenkin perillä asioista; hän tyytyi senvuoksi vastaamaan kevyesti sisarensa kysymykseen ja säälien tämän tyttäriä suuntasi puhelun toisille aloille.

Jäätyään sitten Elizabethin kanssa kahdenkesken hän jatkoi juttua pitemmältä.

KT10b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 158)

Rouva Gardiner, jolle Jane ja Elizabeth olivat kirjeissään kertoneet suurimman osan näistä uutisista, vastasi **kevyesti kälylleen** ja **säälien tämän tyttäriä** vaihtoi puheenaihetta.

Ollessaan **jäljestäpäin** kahden kesken Elizabethin kanssa hän puhui **enemmän asiasta**.

KT10c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 122)

Rouva Gardiner, jolle Jane ja Elizabeth olivat kirjeissään kertoneet suurimman osan näistä uutisista, vastasi **kälylleen kevyesti** ja **myötätunnosta nuoria kohtaan** vaihtoi puheenaihetta.

Ollessaan **myöhemmin** kahden kesken Elizabethin kanssa hän puhui **aiheesta enemmän**.

KT10d: Kersti Juva (2013, 191)

Rouva Gardiner, joka jo tiesi pääosan näistä uutisista Janen ja Elizabethin kirjeistä, vastasi muutamalla sanalla ja käänsi keskustelun toisaalle myötätunnosta tyttöjä kohtaan.

Jäätyään myöhemmin kahden Elizabethin kanssa hän puhui aiheesta enemmän.

LT11: Jane Austen [1813] (2012, 143)

Elizabeth was exceedingly pleased with this proposal, and felt persuaded of her sister's ready acquiescence.

KT11a: O. A. Joutsen (1922, 195)

Elizabeth oli hyvin mieltynyt tähän ehdotukseen ja arveli sisarensakin mielellään suostuvan siihen.

KT11b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 160)

Elizabeth oli erittäin tyytyväinen tähän ehdotukseen, ja hän oli varma **siitä**, että hänen sisarensa **olisi valmis suostumaan** siihen.

KT11c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 123)

Elizabeth oli erittäin tyytyväinen tähän ehdotukseen, ja hän oli varma, että hänen sisarensa **suostuisi** siihen.

KT11d: Kersti Juva (2013, 192)

Elizabeth ilahtui ehdotuksesta suuresti ja arveli sisaren suostuvan auliisti.

LT12: Jane Austen [1813] (2012, 143–144)

But in spite of the certainty in which Elizabeth affected to place this point, as well as the still more interesting one of Bingley's being withheld from seeing Jane, she felt a solicitude on the subject which convinced her, on examination, that she did not consider it entirely hopeless. It was possible, and sometimes she thought it probable, that his affection might be reanimated, and the influence of his friends successfully combated by the more natural influence of Jane's attractions.

KT12a: O. A. Joutsen (1922, 196)

Mutta huolimatta tästä varmasta vakuutuksestaan sekä lausumastaan toivomuksesta, että Bingleytä voitaisiin pysyttää erillään Janesta, ei Elizabeth ollut kuitenkaan vielä menettänyt kaikkea toivoa. Saattoihan olla mahdollista – joskus se hänestä tuntui luultavaltakin – että nuoren miehen rakkaus viriäisi uuteen eloon, ja että hän menestyksellä kirvoittuen ystävänsä vaikutusvallasta pyrki jälleen tapaamaan rakkautensa esinettä.

KT12b: Sirkka-Liisa Noriko-Turja (1947, 160)

Mutta huolimatta tästä varmasta vakuutuksestaan ja väitteestään, ettei Bingleyä päästettäisi tapaamaan Jane'ia, Elizabeth tunsikin asian takia levottomuutta, joka sai hänet vakuuttuneeksi asiaa tarkemmin harkittuaan, ettei hän sittenkään pitänyt tapausta aivan toivottomana. Olihan mahdollista – toisinaan hän piti tätä suorastaan luultavana – että Bingleyn rakkaus saattaisi herätä uudelleen ja että Jane'in viehätysvoima, joka oli toki luonnollisempi vaikutus, pystyisi taistelemaan menestyksellisesti hänen ystäviensä vaikutusta vastaan.

KT12c: Sirkka-Liisa Noriko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 123)

Mutta huolimatta varmuudesta jolla esitti sanansa samoin kuin sen vielä kiinnostavamman väitteen, ettei Bingleytä päästettäisi tapaamaan Janea, Elizabeth oli asiasta huolissaan. Tarkemmin harkittuaan hän oivalsi, ettei sittenkään pitänyt tapausta aivan toivottomana. Oli mahdollista – ja toisinaan hän piti sitä luultavana – että Bingleyn rakkaus saattaisi herätä uudelleen ja että Janen viehätysvoiman paljon luonnollisempi vaikutus pystyisi menestyksellisesti taistelemaan hänen ystäviensä vaikutusta vastaan.

KT12d: Kersti Juva (2013, 193)

Vaikka Elizabeth oli esittävinään kovin varmanoloisesti tämän, samoin kuin sen paljon oleellisemman näkemyksen, ettei Bingleyn sallittaisi tavata Janea, aihe kosketti häntä niin kipeästi, ettei hän tarkemmin ajateltuaan osannut pitää tilannetta täysin toivottomana. Hänestä oli mahdollista ja

toisinaan jopa todennäköistä, että Bingleyn kiintymys heräisi uudestaan ja sukulaisten ja ystävien vaikutusvalta heikkenisi Janen viehätysten paljon suuremman vaikutuksen piirissä.

LT13: Jane Austen [1813] (2012, 144)

Miss Bennet accepted her aunt's invitation with pleasure; and the Bingleys were no otherwise in her thoughts at the time, than as she hoped that, by Caroline's not living in the same house with her brother, she might occasionally spend a morning with her, without any danger of seeing him.

KT13a: O. A. Joutsen (1922, 196)

Neiti Bennet suostui mielellään tätinsä ehdotukseen; eikä Bingleyn perhe ollut tähän aikaan muuten hänen ajatuksissaan kuin että hän toivoi Carolinen, joka asui erillään veljestään, jolloinkin viettävän aamuhetken hänen kanssaan, ilman että hänen tarvitsi peljätä veljen tapaamista.

KT13b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 160–161)

Neiti Bennet suostui ilomielin tätinsä kutsuun, eikä hän **ajatellut siinä yhteydessä Bingleyjä** muuten kuin toivoessaan, että **kun** Caroline ei asunut veljensä kanssa samassa talossa, **hän ehkä** saattaisi viettää **jonkin** aamupäivän ystävättärensä luona tarvitsematta pelätä kohtaavansa tämän veljeä.

KT13c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 123)

Neiti Bennet suostui ilomielin tätinsä kutsuun, eikä hän **siinä yhteydessä ajatellut Bingleyn perhettä** muuten kuin toivoessaan, että saattaisi **joskus** viettää aamupäivän ystävättärensä luona tarvitsematta pelätä kohtaavansa tämän veljeä, **koska** Caroline ei asunut samassa talossa.

KT13d: Kersti Juva (2013, 193)

Neiti Bennet otti tädin tarjouksen vastaan ilomielin; eivätkä Bingleyt olleet hänellä mielessä paitsi siltä osin, että hän toivoi voivansa viettää joskus päivää ystävänsä kanssa vailla vaaraa törmätä veljeen, joka ei asunut Carolinen kanssa samassa talossa.

LT14: Jane Austen [1813] (2012, 144)

The Gardiners staid a week at Longbourn; and what with the Philipses, the Lucases, and the officers, there was not a day without its engagement. Mrs Bennet had so carefully provided for the entertainment of her brother and sister, that they did not once sit down to a family dinner. When the engagement was for home, some of the officers always made part of it, of which officers Mr Wickham was sure to be one; and on these occasions, Mrs Gardiner, rendered suspicious by Elizabeth's warm commendation of

him, narrowly observed them both. Without supposing them, from what she saw, to be very seriously in love, their preference of each other was plain enough to make her a little uneasy; and she resolved to speak to Elizabeth on the subject before she left Hertfordshire, and represent to her the imprudence of encouraging such an attachment.

KT14a: O. A. Joutsen (1922, 196)

Gardinerit viipyivät viikon päivät Longbournissa; ja rva Bennet oli huolehtinut heille niin paljon yhtymätilaisuuksia Philipsin ja Lucasin perheiden ynnä nuorien upseerien kanssa, ettei lähempi perhepiiri joutunut edes kertaakaan istumaan yksin päivällispöydässä. Kun kylästä palattiin kotiin, oli perheellä aina joitakin upseereja saattelijoina, ja näistä oli hra Wickham varmasti yksi; tällöin oli rva Gardinerilla, jonka epäluuloa Elizabethin lämmin ylistely oli herättänyt, tilaisuutta tarkoin vaarinottaa molempia nuoria. Epäilemättä lainkaan heidän olevan vakavasti rakastuneet toisiinsa hän kuitenkin arveli siitä innosta, jolla molemmat etsivät toistensa seuraa, jotakin olevan tekeillä; minkä vuoksi hän päätti ottaa asian Elizabethin kanssa puheeksi ennen poislähtöään ja varoittaa häntä antautumasta täydellä todella sellaiseen epäviisaaseen suhteeseen.

KT14b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 161)

Gardinerit viipyivät viikon Longbournissa, ja Philipsien, Lucasien ja upseerien tapaamisessa kului aika niin, ettei heille jäänyt päivääkään ilman joitakin kutsuja ja tapaamisia. Rouva Bennet oli niin hyvin huolehtinut veljensä ja kälynsä ohjelmasta, etteivät he kertaakaan joutuneet syömään päivällistä perhepiirissä yksin Bennetin perheen seurassa. Kun oli sovittu illan viettämisestä kotona, oli joitakin upseereista aina mukana, ja heidän joukossaan oli varmasti myös herra Wickham. Näissä tilaisuuksissa rouva Gardiner, jonka epäluuloa Elizabethin lämmin ylistely oli herättänyt, sai tilaisuuden tarkata läheltä näitä molempia nuoria. Siitä päätellen, mitä hän näki, hän ei olettanut heidän olevan vakavasti rakastuneita, mutta se, että he yleensä aina hakeutuivat toistensa seuraan, oli omiaan tekemään hänet vähän levottomaksi. Hän päätti puhua asiasta Elizabethille ennen lähtöään Hertfordshire'istä ja sanoa, miten varomatonta oli rohkaista tuollaista mieltymystä.

KT14c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 123–124)

Gardinerit viipyivät viikon Longbournissa, ja Philipsit, Lucasit ja upseerit pitivät huolen, ettei kulunut päivääkään ilman kutsuja ja tapaamisia. Rouva Bennet oli niin hyvin huolehtinut veljensä ja kälynsä ohjelmasta, etteivät he kertaakaan joutuneet syömään päivällistä perhepiirissä. Jos oli sovittu illan viettämisestä kotona, joitakin upseereita oli aina mukana, heidän joukossaan varmasti herra Wickham. Rouva Gardiner, jonka epäluulon Elizabethin lämmin ylistely oli herättänyt, sai tilaisuuden tarkata läheltä molempia nuoria. Siitä päätellen, mitä hän näki, he eivät olleet vakavasti rakastuneita, mutta se, että he aina hakeutuivat toistensa seuraan, oli omiaan tekemään hänet levottomaksi. Hän päätti puhua asiasta Elizabethille ennen lähtöään

Hertfordshiresta ja sanoa, miten varomatonta oli rohkaista tuollaista mieltymystä.

KT14d: Kersti Juva (2013, 193–194)

Gardinerit viipyivät Longbournissa viikon; ja Philipsit, Lucasit ja upseerit pitivät huolen siitä, ettei kulunut päivääkään ilman seuraelämää. Niin huolekkaasti oli rouva Bennet järjestänyt ohjelmaa veljelleen ja kälylleen, ettei heidän tarvinnut kertaakaan istuutua päivälliselle pelkän perheen kesken. Jos kotiväki isännöi, upseereita oli mukana joka ilta – ja Wickham oli heistä aina yksi; ja näissä tilaisuuksissa rouva Gardiner, jonka Elizabethin lämmin suositus oli saanut epäilemään jotakin, seurasi heistä kumpaakin tarkasti. Vaikka hän ei näkemänsä perusteella pitänyt kumpaakaan vakavasti rakastuneena, keskinäinen kiinnostus oli niin ilmeinen, että se teki hänet hiukan levottomaksi; ja hän päätti puhua Elizabethille ennen lähtöään Hertfordshirestä, ja osoittaa, kuinka epäviisasta oli rohkaista sellaista suhdetta.

LT15: Jane Austen [1813] (2012, 144)

To Mrs Gardiner, Wickham had one means of affording pleasure, unconnected with his general powers. About ten or a dozen years ago, before her marriage, she had spent a considerable time in that very part of Derbyshire, to which he belonged. They had, therefore, many acquaintance in common; and, though Wickham had been little there since the death of Darcy's father, five years before, it was yet in his power to give her fresher intelligence of her former friends, than she had been in the way of procuring.

KT15a: O. A. Joutsen (1922, 196–197)

Lukuunottamatta muita Wickhamin viehätyslahjoja oli muuan erityinen seikka, joka kiinnitti rva Gardinerin mieluista mielenkiintoa kauniiseen nuoreen upseeriin. Noin kymmenen tai kaksitoista vuotta takaperin, ennen naimisiin menoaan, hän oli viettänyt pitkän ajan Wickhamin kotiseudulla Derbyshiressä. Senvuoksi heillä oli paljon yhteisiä tuttuja; ja vaikka Wickham oli sangen vähän oleskellut siellä isänsä viisi vuotta sitten tapahtuneen kuoleman jälkeen, voi hän kuitenkin kertoilla rouvalle paljon tämän entisistä ystäväistä.

KT15b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 161)

Rouva **Gardinerille Wickham kykeni tuottamaan huvia vielä eräällä tavalla, mikä ei mitenkään ollut yhteydessä hänen muuhun viehätystaitoonsa.** Kymmenkunta vuotta sitten, ennen naimisiinmenoaan, **oli rouva Gardiner viettänyt pitkän aikaa juuri siinä osassa Derbyshire'ia,** josta Wickham oli kotoisin. Heillä oli näin ollen paljon yhteisiä tuttavuuksia. Ja vaikka Wickham oli ollut siellä vain vähän niiden viiden vuoden aikana, jotka olivat kuluneet Darcyn isän kuolemasta, hän saattoi **sentään** kertoa rouva Gardinerille paljon tuoreempia tietoja **tämän** vanhoista ystäväistä, kuin **mitä hänellä itsellään oli ollut tilaisuutta saada.**

KT15c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 124)

Rouva **Gardineria Wickham** huvitti tavalla, **joka** ei ollut yhteydessä hänen muuhun **viehätysvoimaansa**. Kymmenkunta vuotta sitten, ennen naimisiinmenoaan, **rouva Gardiner oli** viettänyt pitkän aikaa juuri siinä osassa **Derbyshireä**, josta Wickham oli kotoisin. Heillä oli näin ollen paljon yhteisiä tuttavuuksia. Ja vaikka Wickham oli ollut siellä vain vähän niiden viiden vuoden aikana, jotka olivat kuluneet Darcyn isän kuolemasta, hän saattoi kertoa rouva Gardinerille paljon tuoreempia tietoja vanhoista ystäväistä, kuin **tällä** itsellään oli ollut **tilaisuus** saada.

KT15d: Kersti Juva (2013, 194)

Rouva Gardineria Wickham pystyi ilahduttamaan tavalla, joka ei lainkaan liittynyt hänen avuihinsa. Kymmenen kaksitoista vuotta aiemmin, ennen avioliittoaan, rouva oli viettänyt paljon aikaa juuri siinä Derbyshiren osassa, josta Wickham oli kotoisin. Niinpä heillä oli monia yhteisiä tuttuja; ja vaikka Wickham oli ollut Derbyshiressä varsin vähän Darcyn isän kuoleman jälkeen, joka oli tapahtunut viisi vuotta aiemmin, hänellä oli kuitenkin tilaisuus tarjota tuoreempia tietoja rouvan aikaisemmista ystäväistä kuin mitä rouvalla itsellään oli ollut mahdollisuus saada.

LT16: Jane Austen [1813] (2012, 145)

Mrs Gardiner had seen Pemberley, and known the late Mr Darcy by character perfectly well. Here consequently was an inexhaustible subject of discourse. In comparing her recollection of Pemberley, with the minute description which Wickham could give, and in bestowing her tribute of praise on the character of its late possessor, she was delighting both him and herself. On being made acquainted with the present Mr Darcy's treatment of him, she tried to remember something of that gentleman's reputed disposition, when quite a lad, which might agree with it, and was confident at last, that she recollected having heard Mr Fitzwilliam Darcy formerly spoken of as a very proud, ill-natured boy.

KT16a: O. A. Joutsen (1922, 197)

Rouva Gardiner oli myöskin käynyt Pemberleyssä ja tunnusti herra Darcy vainajan maineen erittäin hyvin. Siinä toinen tyhjentyvät puheenaihe. Kuullessaan, kuinka nykyinen herra Darcy oli kohdellut lapsuutensa toveria, rouva rupesi palauttamaan mieleensä, mitä hän oli ennen kuullut tästä herrasta hänen poikavuosiltaan, ja se maine ei ollut varsin hyvä. Hän muisteli varmasti kuulleensa, että herra Fitzwilliam Darcya oli aina mainittu ylpeäksi ja äkkipikaiseksi veitikaksi.

KT16b: Sirkka-Liisa Norko-Turja (1947, 161)

Rouva Gardiner oli nähnyt Pemberleyn ja tuntenut herra **Darcy vainajan kuulopuheista** erittäin hyvin. Tässä tarjoutui siis tyhjentyvät keskustelunaihe. Vertaillessaan omaa muistikuvansa Pemberleystä

Wickhamin yksityiskohtaiseen kuvaukseen, ja ylistäessään **omalta osaltaankin** sen entisen omistajan erinomaista luonnetta **tuotti rouva Gardiner** monta hauskaa hetkeä sekä Wickhamille että itselleen. Saadessaan kuulla, miten **nykyinen** herra Darcy oli kohdellut Wickhamia, hän koetti palauttaa mieleensä jotakin **sellaista**, mitä oli **ennen** kuullut **tästä herrasta hänen poikavuosiltaan** ja joka sopisi **tähän** kuvaan. Lopulta hän **uskoi varmasti, että muisti kuulleensa**, että Fitzwilliam Darcya oli **ennen vanhaan** sanottu hyvin ylpeäksi ja vaikealuonteiseksi pojaksi.

KT16c: Sirkka-Liisa Norko-Turja [1947], tarkistanut Päivö Taubert (1949, 124)

Rouva Gardiner oli nähnyt Pemberleyn ja tuntenut herra **Darcy-vainajan kuulopuheelta** erittäin hyvin. Tässä tarjoutui siis tyhjentytön keskustelunaihe. Vertaillessaan omaa muistikuvaansa Pemberleystä Wickhamin yksityiskohtaiseen kuvaukseen ja ylistäessään **omasta puolestaan** sen entisen omistajan erinomaista luonnetta **rouva Gardiner tuotti** monta hauskaa hetkeä sekä Wickhamille että itselleen. Saadessaan kuulla, miten herra Darcy **nuorempi** oli kohdellut Wickhamia, hän koetti palauttaa mieleensä jotakin, mitä oli kuullut **tämän herrasmiehen luonteenlaadusta hänen poikavuosinaan** ja joka sopisi kuvaan. Lopulta hän **varmasti muisti kuulleensa**, että Fitzwilliam Darcya oli sanottu hyvin ylpeäksi ja vaikealuonteiseksi pojaksi.

KT16d: Kersti Juva (2013, 194)

Rouva Gardiner oli nähnyt Pemberleyn ja tiesi oikein hyvin, millainen mies vanha herra Darcy oli ollut. Siinä olikin sitten ehtymätön keskustelunaihe. Verratessaan muistikuviaan Pemberleystä yksityiskohtaiseen kuvaukseen, jonka Wickham pystyi antamaan, ja ylistäessään kartanon entisen omistajan luonnetta rouva ilahdutti sekä itseään että keskustelukumppaniaan. Kun hänelle kerrottiin, miten nykyinen herra Darcy oli miestä kohdellut, hän yritti muistaa, oliko hän saanut tietää jotakin samansuuntaista herran luonteesta tämän vielä poikana ollessa, ja uskoi viimein varmasti kuullensa [sic], että Fitzwilliam Darcya oli pidetty kopeana ja pahansuisena pikkumiehenä.

Liite 2. Leksikaaliset käännessiirtymät

Lähtöteksti (LT)	Kohdeteksti (KT)		
Austen [1813]	Joutsen (1922)	Norko-Turja (1947) / Taubert (1949)	Juva (2013)
	Eksplisiittistyneet eli tarkentuneet ilmaisut		
<i>the visit was paid</i>		kävi <i>Netherfield Parkissa</i> (1b, 1c)	
<i>she</i>	<i>hänen vaimonsa</i> (1a)	<i>rouva Bennetillä</i> (1b, 1c)	<i>vaimo</i> (1d)
<i>it; It</i>	<i>hänen käynnistään</i> (1a)	<i>koko asiasta</i> (1b), <i>asiasta</i> (1c); <i>Koko juttu</i> (1b)	<i>koko asiasta</i> (1d)
<i>deigned not to make any reply</i>	<i>ei kannattanut vastata moiseen puheeseen</i> (2a)		
<i>one of her daughters</i>	<i>neljättä tytärtään</i> (2a)		
<i>he</i>		<i>herra Bennet</i> (5b, 5c)	<i>herra Bennet</i> (5d)
<i>the rest</i>	<i>tyttärien mielenliikutuksen</i> (5a)	<i>hänen tyttärensä</i> (5b, 5c)	
<i>he</i>	<i>hra Bennetin uusi tuttava</i> (6a)	<i>herra Bingley</i> (6b, 6c)	<i>herra Bingley</i> (6d)
<i>the happiest of men</i>	<i>aviomiehistä onnellisin</i> (7a)	<i>aviomiehistä onnellisin</i> (7b)	
<i>there subsisted a very particular regard. They had frequently been staying</i>	<i>olivat häneen erityisesti kiintyneet, sillä he olivat usein oleskelleet</i> (8a)	<i>sillä nämä olivat usein oleskelleet</i> (8b, 8c)	
<i>in town</i>	<i>Lontoossa</i> (8a)	<i>Lontoossa</i> (8b, 8c)	<i>Lontoossa</i> (8d)
<i>her presents</i>	<i>kaupunkituomisensa</i> (9a)	<i>kaupungin-tuomisensa</i> (9b)	
<i>the newest fashions</i>	<i>uusimmista Lontoon muodeista</i> (9a)		
<i>to listen</i>	<i>kuunnella talonväen tarinoita</i> (9a)		
<i>the influence of his friends</i>			<i>sukulaisten ja ystävien vaikutusvalta</i> (12d)
<i>his affection</i>	<i>nuoren miehen rakkaus</i> (12a)	<i>Bingleyn rakkaus</i> (12b, 12c)	<i>Bingleyn kiintymys</i> (12d)
<i>her</i>		<i>ystävättärensä</i> (13b, 13c)	<i>ystävänsä</i> (13d)
<i>him</i>	<i>veljen</i> (13a)	<i>tämän veljeä</i> (13b, 13c)	<i>veljeen</i> (13d)
<i>the officers</i>	<i>nuorien upseerien</i> (14a)		

Lähtöteksti (LT)	Kohdeteksti (KT)		
Austen [1813]	Joutsen (1922)	Norko-Turja (1947) / Taubert (1949)	Juva (2013)
<i>the engagement was for home</i>		<i>oli sovittu illan viettämisestä kotona (14b, 14c)</i>	<i>oli mukana joka ilta (14d)</i>
Yhteensä kpl	15	14	10
	Voimistuneet, värittyneet, liioitellut ja vapaasti mukailut ilmaisut		
<i>was among the earliest</i>	<i>oli sittenkin kaikkein ensimmäisiä (1a)</i>		
<i>It was then disclosed</i>	<i>sai hänen vaimonsa aivan sattumoilta tietää (1a)</i>		
<i>stared</i>	<i>tuijottivat suurin silmin (3a)</i>		
<i>perhaps surpassing the rest</i>		<i>oli vielä yllättyneempi kuin hänen tyttärensä (5b, 5c)</i>	
<i>when they should ask him to dinner</i>	<i>milloin hänet käskettäisiin päivällisille (6a)</i>		
<i>was called from</i>	<i>oli pakko tempaista itsensä irti (7a)</i>		
<i>the day would be fixed that was to make him the happiest of men</i>	<i>hänen luvalliset aivoituksensa lopullisesti kruunattaisiin alttarin edessä ja hänestä tulisi aviomiehistä onnellisin (7a)</i>		
<i>with as much solemnity as before</i>	<i>lausui tavallista juhlallisemmat jäähyväiset (7a)</i>		
<i>promised their father another letter of thanks</i>	<i>lupasi siunata heidän isäänsä uudella kiitoskirjeellä (7a)</i>		
<i>might be alleviated</i>		<i>lievensi (7b, 7c)</i>	
<i>had the pleasure of</i>		<i>suureksi ilokseen (8b, 8c)</i>	
<i>had been on the point of marriage</i>	<i>oli ollut juuri pääsemäisillään hyviin naimisiin (9a)</i>	<i>oli ollut juuri pääsemäisillään naimisiin (9b)</i>	
<i>there was nothing in it</i>	<i>oli juttu kääntynyt kerrassaan kieroon (9a)</i>		<i>kaikki olikin valunut hiekkaan! (9d)</i>
<i>had many grievances to relate</i>	<i>oli tällä kertaa paljon valittamisen aihetta (9a)</i>	<i>kertoili hänelle nyt monia surujaan (9b)</i>	

Lähtöteksti (LT)	Kohdeteksti (KT)		
Austen [1813]	Joutsen (1922)	Norko-Turja (1947) / Taubert (1949)	Juva (2013)
<i>They had all been very ill-used</i>	<i>Koko maailma oli kohdellut julmasti heitä kaikkia ja nimenomaan häntä erikseen (9a)</i>		
<i>she felt a solicitude on the subject</i>			<i>aihe kosketti häntä niin kipeästi (12d)</i>
<i>without any danger of seeing him</i>			<i>vailla vaaraa törmätä veljeen (13d)</i>
<i>not once</i>	<i>edes kertaakaan (14a)</i>		
<i>Without supposing</i>	<i>Epäilemättä lainkaan (14a)</i>		
<i>encouraging such an attachment</i>	<i>antautumasta täydellä todella sellaiseen epäviisaaseen suhteeseen (14a)</i>		
<i>Wickham</i>	<i>kauniiseen nuoreen upseeriin (15a)</i>		
Yhteensä kpl	16	5	3
	Lieventyneet ilmaisut		
<i>unable to contain herself</i>		<i>kykenemättä kokonaan hillitsemään harmistumistaan (2b, 2c)</i>	
<i>began scolding</i>		<i>alkoi toruskella (2b)</i>	
<i>knew not how</i>		<i>ei heti keksinyt (4b)</i>	
<i>how soon he would return Mr Bennet's visit</i>	<i>milloin hra Bennetin uusi tuttava mahdollisesti saapuisi vastavierailulle (6a)</i>		
Yhteensä kpl	1	3	0
	Tiivistyneet ilmaisut		
<i>till the evening after the visit was paid</i>	<i>vasta vierailupäivän illalla (1a)</i>		<i>ennen kuin käynnin jälkeisenä iltana (1d)</i>
<i>something very sensible</i>			<i>jotakin älykästä (4d)</i>
<i>conjecturing, and determining</i>		<i>tuumiskeltaessa (6b, 6c)</i>	

Lähtöteksti (LT)	Kohdeteksti (KT)		
Austen [1813]	Joutsen (1922)	Norko-Turja (1947) / Taubert (1949)	Juva (2013)
<i>on her arrival</i>			- (9d) [jätetty kääntämättä]
<i>her presents</i>			<i>tuliaiset</i> (9d)
<i>her sister</i>			<i>sisaren</i> (9d, 11d)
<i>Two of her girls</i>			<i>kaksi tytärtä</i> (9d)
<i>in compassion to her nieces</i>		<i>myötätunnosta nuoria kohtaan</i> (10c)	<i>myötätunnosta tyttöjä kohtaan</i> (10d)
<i>made her sister a slight answer</i>			<i>vastasi muutamalla sanalla</i> (10d) [jätetty osa kääntämättä]
<i>she felt a solicitude on the subject which convinced her, on examination,</i>	- (12a) [osa lauseesta jätetty kääntämättä]		
<i>About ten or a dozen years ago</i>		<i>Kymmenkunta vuotta sitten</i> (15b, 15c)	
<i>to give her fresh intelligence of her former friends, than she had been in the way of procuring.</i>	<i>kertoilla rouvalle paljon tämän entisistä ystäväistä.</i> (15a)		
<i>In comparing her recollection of Pemberley, with the minute description which Wickham could give, and in bestowing her tribute of praise on the character of its late possessor, she was delighting both him and herself.</i>	- (16a) [virke jätetty kokonaan kääntämättä]		
Yhteensä kpl	4	3	8
	Erikoiset ilmaisut		
<i>his next return</i>	<i>seuraavan palauksensa</i> (7a)		
<i>When this was done</i>	<i>Sen urakan suorittua</i> (9a)		

Lähtöteksti (LT)	Kohdeteksti (KT)		
Austen [1813]	Joutsen (1922)	Norko-Turja (1947) / Taubert (1949)	Juva (2013)
	<i>rakkautensa esinettä</i> (12a)		
<i>narrowly observed them both</i>	<i>tarkoin vaarinottaa</i> <i>molempia nuoria</i> (14a)		
<i>his general powers</i>	<i>viehätyslahjoja</i> (15a)	<i>viehätystaitoonsa</i> (15b)	
Yhteensä kpl	5	1	0
	Mahdolliset käänkösvirheet		
<i>On the following Monday</i>	<i>Seuraavana päivänä</i> (8a)		
<i>her brother and his wife</i>	<i>sisarensa ja lankonsa</i> (8a)		
<i>all her Longbourn nieces</i>	<i>hänen sisarentyttärensä</i> (8a)		
<i>her sister [so. her sister-in-law]</i>	<i>sisarensa</i> (10a)		
<i>her nieces [so. her nieces-in-law]</i>	<i>tämän tyttäriä</i> (10a)		
<i>When the engagement was for home, some of the officers always made part of it</i>	<i>Kun kylästä palattiin kotiin, oli perheellä aina joitakin upseereja saattelijoina</i> (14a)		
Yhteensä kpl	6	0	0
Kaikki yhteensä kpl	47	26	21

<i>Mrs Bennet had many grievances to relate, and much to complain of.</i> (LT9)	<i>Rouva Bennet kertoili hänelle nyt monia surujaan, ja paljon hänellä olikin valittamisen aihetta.</i> (KT9b)	<i>Rouva Bennetillä oli suruja ja paljon valittamisen aihetta.</i> (KT9c)		1				
<i>been very ill-used</i> (LT9)	<i>kohdeltu kovin pahoin</i> (KT9b)	<i>kohdeltu huonosti</i> (KT9c)	1					
<i>been on the point of marriage</i> (LT9)	<i>ollut juuri pääsemäisillään naimisiin</i> (KT9b)	<i>ollut avioliiton kynnyksellä</i> (KT9c)			1			
<i>there was nothing in it.</i> (LT9)	<i>kaikki meni myttyyn.</i> (KT9b)	<i>kaikki oli mennyt myttyyn.</i> (KT9c)		1				
<i>made her sister a slight answer</i> (LT10)	<i>vastasi kevyesti käylleen</i> (KT10b)	<i>vastasi käylleen kevyesti</i> (KT10c)		1				
<i>in compassion to her nieces</i> (LT10)	<i>säälien tämän tyttäriä</i> (KT10b)	<i>myötätunnosta nuoria kohtaan</i> (KT10c)	1					
<i>afterwards</i> (LT10)	<i>jäljestäpäin</i> (KT10b)	<i>myöhemmin</i> (KT10c)	1					
<i>spoke more on the subject</i> (LT10)	<i>puhui enemmän asiasta</i> (KT10b)	<i>puhui aiheesta enemmän</i> (KT10c)		1				
<i>ready acquiescence</i> (LT11)	<i>olisi valmis suostumaan</i> (KT11b)	<i>suostuisi</i> (KT11c)		1				
<i>in spite of the certainty in which Elizabeth affected to place this point, as well as the still more interesting one of</i> (LT12)	<i>huolimatta tästä varmasta vakuutuksestaan ja väitteestään,</i> (KT12b)	<i>huolimatta varmuudesta jolla esitti sanansa samoin kuin sen vielä kiinnostavamman väitteen,</i> (KT12c)		1				
<i>Bingley's</i> (LT12)	<i>Bingleyä</i> (KT12b)	<i>Bingleytä</i> (KT12c)						1
<i>Jane</i> (LT12)	<i>Jane'ia</i> (KT12b)	<i>Janea</i> (KT12c)						1
<i>felt a solicitude on the subject</i> (LT12)	<i>tunsi asian takia levottomuutta</i> (KT12b)	<i>oli asiasta huolissaan.</i> (KT12c)	1					
<i>which convinced her, on examination, that she did not</i> (LT12)	<i>, joka sai hänet vakuuttuneeksi asiaa tarkemmin harkittuaan, ettei hän sittenkään</i> (KT12b)	<i>Tarkemmin harkittuaan hän oivalsi, ettei sittenkään</i> (KT12c)		1				

<i>When the engagement was (LT14)</i>	<i>Kun oli sovittu (KT14b)</i>	<i>Jos oli sovittu (KT14c)</i>		1				
<i>some of the officers (LT14)</i>	<i>oli joitakin upseereista (KT14b)</i>	<i>joitakin upseereita oli (KT14c)</i>		1				
<i>of which officers Mr Wickham was sure to be one; (LT14)</i>	<i>ja heidän joukossaan oli varmasti myös (KT14b)</i>	<i>heidän joukossaan varmasti (KT14c)</i>					1	
<i>rendered suspicious by Elizabeth's warm commendation of him, (LT14)</i>	<i>jonka epäluuloa Elizabethin lämmin ylistely oli herättänyt, (KT14b)</i>	<i>jonka epäluulon Elizabethin lämmin ylistely oli herättänyt, (KT14c)</i>		1				
<i>them both. (LT14)</i>	<i>näitä molempia nuoria (KT14b)</i>	<i>molempia nuoria (KT14c)</i>					1	
<i>Without supposing them, from what she saw, to be (LT14)</i>	<i>Siitä päätellen, mitä hän näki, hän ei olettanut heidän olevan (KT14b)</i>	<i>Siitä päätellen, mitä hän näki, he eivät olleet (KT14c)</i>		1				
<i>was plain enough (LT14)</i>	<i>yleensä aina (KT14b)</i>	<i>aina (KT14c)</i>	1					
<i>a little uneasy (LT14)</i>	<i>vähän levottomaksi (KT14b)</i>	<i>levottomaksi (KT14c)</i>	1					
<i>Hertfordshire (LT14)</i>	<i>Hertfordshire'istä (KT14b)</i>	<i>Hertfordshiresta (KT14c)</i>						1
<i>To Mrs Gardiner, Wickham had one means of affording pleasure, (LT15)</i>	<i>Rouva Gardinerille Wickham kykeni tuottamaan huvia vielä eräällä tavalla, mikä (KT15b)</i>	<i>Rouva Gardineria Wickham huvitti tavalla, joka (KT15c)</i>		1				
<i>unconnected with (LT15)</i>	<i>ei mitenkään ollut (KT15b)</i>	<i>ei ollut (KT15c)</i>	1					
<i>his general powers (LT15)</i>	<i>viehätystaitoonsa (KT15b)</i>	<i>viehätysvoimaansa (KT15c)</i>	1					
<i>she had (LT15)</i>	<i>oli rouva Gardiner (KT15b)</i>	<i>rouva Gardiner oli (KT15c)</i>		1				
<i>of Derbyshire (LT15)</i>	<i>Derbyshire'ia (KT15b)</i>	<i>Derbyshireä (KT15c)</i>						1
<i>it was yet in his power to give her fresher intelligence (LT15)</i>	<i>saattoi sentään kertoa (KT15b)</i>	<i>saattoi kertoa (KT15c)</i>	1					

<i>of her former friends, (LT15)</i>	<i>tämän vanhoista ystävistä, (KT15b)</i>	<i>vanhoista ystävistä, (KT15c)</i>					1	
<i>than she had been in the way of procuring. (LT15)</i>	<i>kuin mitä hänellä itsellään oli ollut tilaisuutta saada. (KT15b)</i>	<i>kuin tällä itsellään oli ollut tilaisuus saada. (KT15c)</i>		1				
<i>the late Mr Darcy (LT16)</i>	<i>Darcy vainajan (KT16b)</i>	<i>Darcy-vainajan (KT16c)</i>						1
<i>by character (LT16)</i>	<i>kuulopuheista (KT16b)</i>	<i>kuulopuheelta (KT16c)</i>		1				
<i>, and in bestowing her tribute of praise on (LT16)</i>	<i>, ja ylistäessään omalta osaltaankin (KT16b)</i>	<i>ja ylistäessään omasta puolestaan (KT16c)</i>						1
<i>she was delighting (LT16)</i>	<i>tuotti rouva Gardiner (KT16b)</i>	<i>rouva Gardiner tuotti (KT16c)</i>		1				
<i>the present Mr Darcy's (LT16)</i>	<i>nykyinen herra Darcy (KT16b)</i>	<i>herra Darcy nuorempi (KT16c)</i>	1					
<i>something --, which (LT16)</i>	<i>jotakin sellaista, mitä oli ennen kuullut (KT16b)</i>	<i>jotakin, mitä oli kuullut (KT16c)</i>	1					
<i>of that gentleman's reputed disposition when quite a lad (LT16)</i>	<i>tästä herrasta hänen poikavuosiltaan (KT16b)</i>	<i>tämän herrasmiehen luonteenlaadust a hänen poikavuosinaan (KT16c)</i>	1					
<i>might agree with it</i>	<i>sopisi tähän kuvaan (KT16b)</i>	<i>sopisi kuvaan (KT16c)</i>					1	
<i>was confident --, that she recollected having heard (LT16)</i>	<i>uskoi varmasti, että muisti kuulleensa (KT16b)</i>	<i>varmasti muisti kuulleensa (KT16c)</i>		1				
<i>formerly spoken of (LT16)</i>	<i>oli ennen vanhaan sanottu (KT16b)</i>	<i>oli sanottu (KT16c)</i>	1					
YHTEENSÄ	Kpl	75	27	27	1	0	8	12
	%	100	36	36	1	0	11	16

Liite 4. Englanninkielinen lyhennelmä / English Summary

A Stylish Translation: A Comparison of the Narrative Style of Four Different Translations into Finnish of the Novel *Pride and Prejudice* [1813] by Jane Austen

The purpose of this Master's thesis is to find out how closely the Finnish translations of Jane Austen's novel *Pride and Prejudice* [1813] follow the narrative style of the source text and what kind of differences exist between the four translations. The novel was originally translated into Finnish by O. A. Joutsen (WSOY) in 1922. After a quarter of a century, in 1947, it was retranslated by Sirkka-Liisa Norko-Turja (WSOY), and revised by Päivö Taubert (WSOY) shortly thereafter, in 1949. The latest retranslation was carried out by Kersti Juva (Teos) in 2013. All the translations have been published under the Finnish title *Ylpeys ja ennakkoluulo*.

The research method used was comparative textual analysis of a random sample. The text samples to be analysed were taken from the second chapters of the first and the second parts of the novel. The length of each text sample was limited to one paragraph. The dialogue parts of the narrative were ignored, and only the purely narrative parts of the text were included in the analysis since the narrative style of a text naturally reveals itself within the parts of the narrator. The stylistic features of the four different translations were analysed and compared with those of the source text. All the sixteen text samples are found in the appendices to this piece of research (App. 1).

The theoretical framework for my analysis is partly based on the textbook *Style in Fiction* (1981) written by Geoffrey N. Leech and Michael H. Short. According to the heuristic method for textual analysis of fiction presented in the book, the outstanding stylistic features of a text can be determined by answering a series of questions covering issues ranging from *lexis* and *syntax* to *figures of speech*, *context* and *cohesion* (Leech and Short 1981, 75–80). In my analysis, the heuristic method has been applied for the determination of the most distinctive stylistic features of the translation shifts created in the translation processes of the English source text into the Finnish translations.

The stylistic features of a work of fiction can also be approached from a perspective of narrative theory developed within literary studies. This field of theory,

called *narratology*, operates with different kinds of narrative structures for describing the relationships between fictive texts, narrators and fictional characters (Tammi 1992, 10–11). In my analysis, special attention has been paid to a structure called *free indirect discourse* (FID). FID is characterised by the so called *dual voice*, where the voices of the narrator and a fictional character can be heard simultaneously (Kantokorpi 2009, 169; Tiittula and Nuolijärvi 2013, 22). This narrative technique can be used for example for expressing tones of irony and empathy. In general, FID is detectable from lexical and syntactic colloquialisms. However, the interpretation of a narrative text as FID is by no means easy or unambiguous since, in addition to certain linguistic features, the classification depends on one's personal interpretation of the text.

The theoretical part of my thesis also includes a brief overview of recent academic studies in the field of style in literary translation. At first, general terms from Catford's *translation shifts* (Munday 2008, 60) to Chesterman's *source text (S-type) universals of translation* (Chesterman 2004, 7) including *explicitation*, *conventionalisation* and *simplification* are introduced to the reader. Thereafter, Kinga Klaudy's (1996) classification of explicitation strategies is presented without forgetting the critique levelled at it by Vehmas-Lehto (2001), who has pointed out the shortcoming of overlapping categories. In addition, reference is made to Hilikka Pekkanen's dissertation (2010), which traces translators' personal translation styles through shifts in literary translation.

Furthermore, references are made to academic research concerning various problems on translation of FID from English into Finnish. These include studies written by Tarja Rouhiainen (2000), Kristiina Taivalkoski-Shilov (2003, 2010, 2015), Pekka Tammi and Hannu Tommola (2003, 2006), Anne Rivinoja (2004) and Päivi Kuusi (2006, 2008, 2011). The main issues of these studies concern the disappearing and weakening of the dual voice in the target texts as a result of explicitation strategies used in the translation of FID.

Due to fundamental structural differences between the English and Finnish languages, translators are confronted with various linguistic translation problems. For example the translation of English gender-specific pronouns like *he* or *she* poses a recurrent challenge to the translator since the Finnish third-person pronoun *hän* is gender-neutral. The replacement of gender-specific pronouns with noun phrases or demonstrative pronouns often shifts the *narrative point of view* (i.e. *focalisation* in

terms of narratology) from a fictional character to the narrator. As a result, the dual voice of FID disappears, converting the thoughts and feelings of the character into absolute truths declared by the narrator.

Päivi Kuusi, who has analysed the problems of FID in translation of fictive texts, has inferred that the weakening and disappearance of the dual voice in translated texts is a natural consequence of the universal explicating, conventionalising and simplifying tendencies of translation. Namely, increasing the amount of information given and decreasing the original implicitness of the source text by adding cohesive elements to the target text decreases the ambiguity of the narrative. However, Kuusi has noticed that FID does not always weaken or disappear but, in some cases, remains unchanged or even strengthens in the translated text. She has pointed out that the weakening and strengthening of FID are dependent on certain linguistic elements used in translation. Accordingly, the translator also has the option of adding linguistic elements to the target text for increasing its implicitness. (Kuusi 2006, 135–136.) Moreover, Kuusi has inferred that the weakening of the dual voice in translation is an unintentional phenomenon which could be avoided by increasing translators' awareness of the side-effects of explicating and conventionalising translation strategies. (Kuusi 2011, 7.)

The comparative textual analysis in my study was divided into four different phases, each with their own research results: 1) *lexical translation shifts*, 2) *syntactic translation shifts*, 3) *shifts in the narrative point of view* and 4) *shifts between the translation by Norko-Turja (1947) and the version revised by Taubert (1949)*. In the first part, lexical translation shifts are classified into six representative categories: 1) *explicitated i.e. more precise expressions*, 2) *strengthened, slanted, exaggerated or freely adapted expressions*, 3) *softened expressions*, 4) *condensed expressions*, 5) *odd expressions* and 6) *probable translation errors*. In the second part, syntactic translation shifts are analysed in respect of *sentence rhythm*, *symmetry* of text elements and *interference* of foreign languages. In the third part, potential shifts in the narrative points of view caused by lexical and syntactic translation shifts are discussed with a few examples. In the fourth part, the revisions made by Taubert to Norko-Turja's translation are presented in detail. In addition, the discussion is supported with some historical background of language planning and translation revision in Finland.

The lexical translation shifts are presented in table format in the appendices to this thesis (App. 2). As shown in the table, most of the lexical translation shifts observed belong to the categories of 1) explicitated i.e. more precise expressions and 2) strengthened, slanted, exaggerated or freely adapted expressions. Explicitated expressions were found in all the translations, as expected. Namely, due to structural differences between the English and Finnish languages, explication is partly obligatory by nature. In addition, a number of examples of optional explication came out, which supports the view of explicitation being a universal feature of translation. The translations by Joutsen and Norko-Turja/Taubert were more explicit than the one by Juva. Furthermore, the translation by Joutsen included a great number of strengthened, slanted, exaggerated and freely adapted expressions, while those by Norko-Turja/Taubert and Juva contained only a few observations of such shifts. A couple of softened expressions were found in the translations by Joutsen and Norko-Turja/Taubert. Condensed expressions, in turn, were roughly twice as typical of the translation by Juva as those by Joutsen and Norko-Turja/Taubert. Finally, a few odd expressions explained by old-fashioned wording and some probable translation errors were found in the translation by Joutsen.

The first type of syntactic translation shifts analysed were the shifts in the sentence rhythm between the source and target texts. These were analysed by comparing the number of sentences included in the source and target text samples (Table 3). The analysis revealed that the number of sentences in Juva's translation (40) matched exactly the number of sentences in the source text (40), whereas the number was smaller (37) in the translation by Joutsen and greater (45) in the versions written by Norko-Turja and Taubert. This finding is in line with Juva's own principles of translating, namely, translating sentence by sentence and composing the target text sentence of elements similar to those present in the source text sentence (Juva 2019, 13). As a result, the sentence rhythm of Juva's translation follows very closely that of the source text.

The analysis of the second type of syntactic translation shifts, that is, the symmetry of text elements, was limited to one short but representative and illuminative text sample (ST11, TT11a, TT11b, TT11c and TT11d). The purpose of this analysis was to find out if differences existed between the source and target texts in the syntactic balance of multiple sentences. Namely, as revealed by Juva in the afterword to her translation, she made a special effort for creating sentences equally

balanced as those present in the source text (Juva 2015). Indeed, the symmetric balance between the two co-ordinated clauses has been recreated in Juva's translation by positioning an equal number of words on each side of the connecting coordinator (*and*) and by repeating certain phonetic elements. The translation by Joutsen is less balanced in relation to the number of words included in the co-ordinated clauses, and the translation by Norko-Turja, as well as its revised version by Taubert, are less balanced due to the sub-ordinated clause attached to the latter co-ordinated clause.

The third type of syntactic translation shifts analysed were the occurrences of foreign language interference in the Finnish translations. Some evidence of interference was detected for example in direct translations of idiomatic expressions and sentences dominated by abstract nouns. Interestingly, in addition to expected interference from the English source text, some sentence structures used reminded those of the Swedish language.

After analysing lexical and syntactic translation shifts between the source and target texts, I briefly looked into the effects of such shifts on the narrative point of view. Päivi Kuusi had found out that explicitating, conventionalising and simplifying translation strategies typically lead to a weakening or disappearance of the dual voice in FID, which changes the narrative point of view (Kuusi 2006, 135). The outcome of my analysis was in line with her discovery. Moreover, my analysis supported her inference that the weakening or loss of FID could be avoided by using translation equivalents representing the subject person's point of view (Kuusi 2006, 136). In addition, my analysis of Juva's translation gave support to Kuusi's finding of the dual voice sometimes even becoming louder in translations. Namely, in some cases, the narrative point of view shifted from the narrator to the character due to colloquial expressions used.

The shifts between the translation by Norko-Turja (1947) and the revised version by Taubert (1949) are listed in the appendices (App. 3). The amendments were classified into six categories: in addition to the five categories proposed by Leech and Short (1981) for the determination of stylistic features in fictive texts (lexis, syntax, figures of speech, context and cohesion), an additional category for amendments concerning Finnish orthography was used. A separate category for orthography was included since the Finnish spelling conventions on e.g. the inflection of foreign names had not become fully established by the publication of Norko-Turja's translation in 1947.

At the time, standardisation of written language was under way and publishers had started promoting language revision. In 1945, an official language authority had been created within the Finnish Literature Society (SKS) for reading and revising manuscripts and advising the public of the correct usage of written Finnish. In 1949, Taubert was assigned with the task of revising Norko-Turja's translation. The commission, given by the publishing house WSOY, probably aimed at updating the translation to meet with the latest standards of writing.

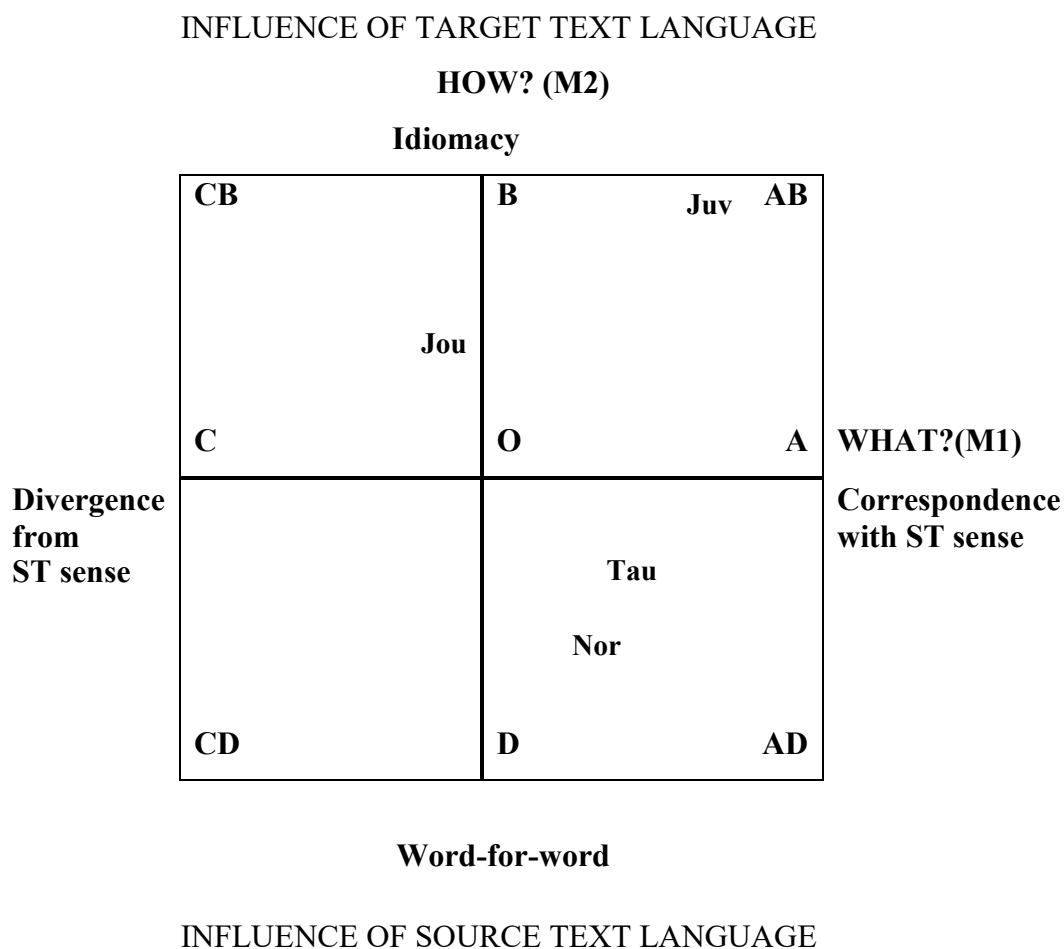
On the basis of my subjective analysis, the majority of the amendments made by Taubert to Norko-Turja's translation were classified into the categories of lexis (36%) and syntax (36%), while the rest of the amendments fell into the categories of orthography (16%), cohesion (11%) and figures of speech (1%). The lexical amendments include replacement of old-fashioned terms with more up-to-date ones and replacement of direct translations with more idiomatic Finnish expressions. In addition, unnecessary repetition has been avoided and the accuracy of translation equivalents increased. However, Taubert has omitted some adverbs that have a counterpart in the English source text. Apparently, he has preferred concise sentences to word-for-word translations. In addition, he has solved some translation problems related to specific family relationships by inventive roundabout expressions.

With various kinds of syntactic amendments to the text translated by Norko-Turja, Taubert seems to have striven primarily for fluency and grammatical correctness. In addition, he has often used sentence structures that follow the source text more closely than the sentences written by Norko-Turja. His syntactic amendments also include changes of word order, which seem to be partly motivated by avoidance of Swedish interference. Moreover, the reconstructed sentences appear to follow the natural logic of Finnish, where familiar information (*theme*) comes before new information (*rheme*).

The amendments concerning cohesion include removal of unnecessary pronouns and conjunctions in search for fluent and concise sentences. In other words, Taubert has decreased the number of cohesive elements used by Norko-Turja. The amendments concerning Finnish orthography are dominated by corrections to the spelling of inflected foreign names. In some cases, apparently, Taubert has reformulated Norko-Turja's sentences in order to avoid controversial spelling of foreign names. In addition, Taubert has made corrections to punctuation and spelling of compound words. With his amendment concerning figures of speech, Taubert has

changed the biased tone of Norko-Turja's sentence (TT9b) for the neutral tone of the source text (ST9) by using a Finnish metaphor (TT9c).

The ultimate answer to my research question has been derived from the analysis of the above-mentioned different kinds of translation shifts between the English source text and the four differing Finnish translations. In the following, I will present my model for mapping the style of these translations (Figure 1). The main stylistic differences between the translations are measured against two variables (M1 and M2). The values of M1 represent answers to a question What (is said)? and those of M2 answers to a question How (is it said)? The line C→A on M1-axis is a continuum from a translation (*totally*) *differing from the sense of the source text* to a translation (*totally*) *corresponding with the sense of the source text*. The line D→B, in turn, is a continuum from a (*purely*) *word-for-word* translation to a (*fully*) *idiomatic* translation.

Figure 1 Mapping the style of the Finnish translations of *Pride and Prejudice*.

A word-for-word translation is strongly influenced by source text language. In other words, the lexis and syntax of the English source text is reflected in the Finnish translation. In contrary, an idiomatic translation is primarily influenced by source text language. The style of an idiomatic translation approaches that of texts originally written in Finnish. In other words, the sense of the source text sentence is translated subject to the internal logic and conventions of Finnish. *The ideal translation* of fiction (at point AB) a) totally corresponds with the sense of the source text and b) is fully idiomatic Finnish. Although such an ideal is hard to achieve, it is worth trying. Namely, a *stylish* translation approaches the ideal translation.

According to my analysis, closest to the ideal translation comes the translation by Juva (2013) (Juv). The sentences are clear and idiomatic, and their meaning corresponds well with the sense of the source text. In addition, the narrative structure of free indirect discourse of the source text has successfully been preserved in the translation. As a matter of fact, FID has even strengthened as a result of colloquial expressions used. Moreover, since the relationship between pronouns and their antecedents is unambiguous, the reader is easily immersed into the thoughts and feelings of the characters.

These findings are in line with Juva's own principles of translation. Namely, according to Juva, her guiding lights in translation are fluency and comprehensibility (Juva 2019, 15.) Thus, in case of a source text containing long and complicated compound sentences, Juva tries to rearrange the sentence elements to meet the *theme–rheme* rule characteristic of Finnish. In other words, familiar matters precede new information (Juva 2019, 65).

A *mediocre translation* is located at the centre of the translation style model and presented by the point O (in Figure 1). At this point, the contents roughly correspond with the sense of the source text and the sentences are comprehensible, yet ordinary by expression. On basis of my analysis, I have placed the translation by Joutsen (1922) (Jou) to the left from the point O on line O→C [on What-axis (M1)], that is, in the direction where the divergence from the source text sense increases. My assessment is based on the apparent translation errors, lengthy omissions and the great number of slanted, exaggerated and freely adapted expressions characteristic of this translation (see App. 2). On How-axis (M2), I have placed the translation above the point O on line O→B, where the idiomaticity of the target language used increases. Namely, despite some odd expressions (see App. 2), the language used by Joutsen is

highly expressive and emotive. The oddness of certain expressions is explained simply by old-fashioned words used a century ago.

The translation by Norko-Turja (1947) (Nor) is more accurate than the one by Joutsen. On What-axis (M1), I have placed it on line O→A, where the correspondence between the target text meaning and the source text sense increases. On How-axis (M2), I have placed it on line O→D, where the word-for-wordiness of the translation increases. In other words, the translation by Norko-Turja follows closely the lexis and syntax of the source text. The translation is more heavily influenced by the source text language than by the target text language. As a result, some of the target text sentences sound relatively clumsy. Moreover, since the translation is more explicit than the source text (see App. 2), the voice of the narrator echoes louder in Norko-Turja's translation, thus leaving less room for the reader's own interpretation.

The version of Norko-Turja's translation revised by Taubert (1949) (Tau) has been placed relatively close to Norko-Turja's original translation on the translation style map, yet clearly above it on line O→D and slightly to the right on line O→A. In other words, the revised version is more idiomatic and corresponds more closely with the sense of the source text than Norko-Turja's original translation (cf. chapter 3.2.4.3 and App. 3). Taubert appears to have paid special attention to the grammatical correctness of Norko-Turja's sentences. He has made a number of corrections concerning the rules of Finnish grammar, which were becoming established in the 1940s. These include amendments to the inflection of foreign names, punctuation, word order and the choice of individual words. In addition, he has increased the fluency and idiomaticity of the translation by means of condensed sentences and elimination of needless repetition and disturbing interference.

In summary, the principal stylistic differences between the four individual translations may be described as follows: The first translation, by Joutsen (1922), is characteristic of *approximation*. The retranslation, by Norko-Turja (1941), is characteristic of *faithfulness* to the source text. The revised version of Norko-Turja's translation, by Taubert (1949), is characteristic of *grammatical correctness*, and the latest retranslation, by Juva (2013), is characteristic of *clarity and idiomaticity*. Norko-Turja's word-for-word translation into Finnish is heavily influenced by the lexis and syntax of the English source text, whereas the translations by Joutsen and Juva, as well as the version revised by Taubert, are more influenced by the conventions of the

Finnish language than those of the source text language. However, Juva's translation is the most idiomatic of all.

On starting to write this Master's thesis, I was hoping to determine the required elements for creating a stylish translation of fiction from English into Finnish. For the research method I chose the comparison of the stylistic features of the target texts with those of the source text. After an intensive analysis of the lexical and syntactic translation shifts concerning style, I finally realised that the stylishness of a translation into Finnish is primarily dependent on the idiomacy of the Finnish expressions used. Namely, idiomatic language is well comprehensible, fluent and sounds natural to Finnish readers.

I became reassured of this viewpoint when reading Kersti Juva's newly published book *Löytöretki suomeen* (2019). Her demonstration of the fundamental differences between the English and Finnish ways of using one's mother tongue for expressing thoughts and emotions is convincing. Through numerous examples from her own translations of fiction from English into Finnish, Juva demonstrates the wide and wonderful selection of translation tools that Finnish translators have available in their own language. In addition, her arguments are backed by the descriptive grammar of Finnish *Iso suomen kielioppi* (2004) edited by Auli Hakulinen et al.

As underlined by Juva, *Löytöretki suomeen* (2019) is not a handbook of translation but an exploration into the conventions of the Finnish language. Thus, the themes of the art of translation itself, such as style and genre, sound and rhythm, idiomatic expressions and the translation of names and dialects, have been excluded. However, in the afterword to her book, Juva hints at the possibility of discussing these topics later on (Juva 2019, 396).

Meanwhile, I suggest that researchers and students of translation give further boost to studies around the different aspects of style in translation. Sharing the research results with translators and the public audience would probably raise the quality of translations and increase the general appreciation of the art of translating fiction.

As a result of writing this Master's thesis, I have become convinced of the primary importance of using as idiomatic Finnish as possible for creating stylish translations. A stylish translation escapes word-for-wordiness and approaches idiomacy. An idiomatic translation ruled by the natural conventions of the Finnish

language is as expressive and enjoyable as fiction originally written in Finnish. Such translations are most welcomed by the readers.